

Biblioteka
Ojców Kamedulów
w Błonie

Bj Błen. II. 23

IN NOMINE
CHRISTI CRUCIFIXI,
SENTENTIÆ
SACRÆ

In Quinq; Opuscula Divisa.

De Symbolo Apostolorum.

SEU DE FIDE.

De alijs Virtutibus, & quæ his sunt annexa

De Opposito Virtutum sc:

De PECCATIS.

De DECEM DEI PRÆCEPTIS,

ubi breviter de Præceptis Ecclesiæ.

Tandem De SACRAMENTIS.

In gratiam & commodum

ORDINANDORVM

AUTHORE

P. M. F. FERDINANDO OHM aliàs

JANUSZOWSKI, Ord: Prædic,

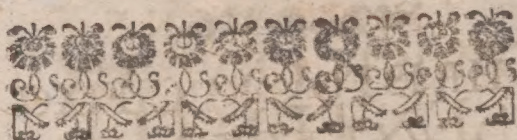
His annexa brevis Monitio ad Lectorem Opus-
culorum jam impressorum sc: SENTENTIARUM

MORALIUM & THOMISTICARUM.

Cum licentia Superiorum.

CRACOVIAE, Typis NICOLAI ALEXANDRI
SCHEDEL, S. R. M. Typ: A. D. M. DC. XCIX.

Exemplar. Canalis. no. 10. 18. 19.

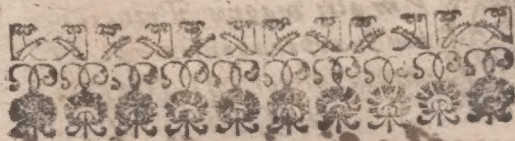

THOMAS à KEMPIS

L. 1. de Imitatione Christi C. 3.

Humilis tui cognitio certior via est ad Deum, quam profunda scientiæ inquisitio. Non est culpanda scientia, aut qualibet simplex rei notitia, quæ bona est in se considerata, & à Deo ordinata, sed præferenda est semper bona conscientia & virtuosa vita. Quia verò plures magis student scire, quam bene vivere: ideo semper errant, & pene nullum vel modicum fructum ferunt.

O si tantam adhiberent diligentiam ad extirpanda vitia, & virtutes inserendas, sicuti ad movendas quæstiones: non fierent tanta mala & scandala in populo, nec tanta dissolutio in cœnobijs. Certè adveniente die Iudicij, non quæreretur à nobis quid legimus, sed quid fecimus: nec quàm bene diximus, sed quàm RELIGIOSÈ viximus. Thom, à Kempis loco citato.

CHRISTO CRUCIFIXO

DILECTO
CHRISTI CRUCIFIXI
SERVO

S. ROMVALDO

Eremitarum Camaldulensium

P A T R I.

S A C R O

EREMITARŪ CAMALDULENSIŪ

O R D I N I.

Fr. FERDINANDVS OHM aliàs Ja-
NESZOWSKI Ord: Prædic.

In Signum Profundissimæ

Venerationis

O F F E R T.

*Um alij magnis Principi-
tus sua opera consecrari, vt
omnia sub eorum tutela pro-*

)(a 2)(

ffero

*Ipero gressu incedant: hâc occasione
Magne Eremitarum Camaldulensium
PRINCEPS SENTENTIAS SACRAS
in gratiam & commodum ORDINAVIT
DORMI collectas. Tuo Nomini con-
secrandas duxi: (præmilsâ Tibi Christe
Crucifixe super profundissimâ sub-
missione) verè enim Magnus es, non
solum inter homines, utpote ex illu-
strissima familia Ducum natus, sed
quod majus, apud Deum. Magnitudo
hæc excellentiâ virtutum mensuratur.
Fuit ergo in Te sincerus Religionis af-
fectus, dum in Monasterio Classis
militiam Christi sub Regula S. P. BEN-
EDICTI inchoasti. Fuit profundissi-
ma ad tollendas Sathanae insidias humi-
litas; magno tamen apud Principes &
Reges in honore fuisti, multiq; Tuo
consilio mundi illecebris abjectis solitu-
dinem petere. Sufficiat adducere Pe-
trum Urseolum Venetiarum Ducem.
Fuit admirabilis patientia amor: in-
clusus enim circa paludem Cammias
clen.*

clenssem dictam Orizarium, ita inde
totus tumefactus & depilatus exiisti,
ut non eadem qua inclusa fuerat facies
videtur. Nam & caro sic viridis erat
ut vix stellioni discolor appareret. Quid
de rigore jeiunij? prater alia jeiunij
onera per continuum annum singulis
diebus nihil habuisti nisi vnam pugil-
lum elixi cicoris. Sed quis singula es
narraret? sufficiat, in Te B. PATER
& Tuis Discipulis antiquorum Ere-
mitarum rigorem expressum: taliter
enim in Syria cum Tuis vixisti, ac si
altera denuo Nitria videretur. Omnes
siquidem nudis pedibus incedentes,
omnes pallidi, & nimia omnium res-
rum extremitate contenti. Nonnulli
verò damnatis januis clausi, ita mora-
turi videbantur mundo, velut in sepul-
chro positi. Vinum nec in gravissima
aegritudine pretebatur. Sed cur ego de
Monachis loquor, cum & ipsi Mona-
chum famuli, ipsi quoque custodes pec-
corum jeunaverint, silentium teneas

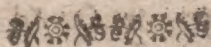
rint, disciplinas inter se fecerint, & de
quibuslibet verbis poenitentiam flagi-
taverint. O aureum (exclamat B.
Petrus Damianus) Romualdi secu-
lum, quod etsi tormenta persecutorum
non noverat spontaneo tamen Marty-
rio non carebat. Cujus tamen causam
in Pannoniam profectus, sed morbo re-
verti coactus, relicto ibidem perpetuo
per Discipulos fructu.

Etiam ad vos Venerabiles Eremita Car-
malaulenses sermo meus dirigitur, cum
& sub Vestro Venerabili Nomine Sa-
crarum Sententiarum Opusculum
lucem publicam videre desideret. Ve-
nerabile enim nomen Vestrum: Vos
enim antiquorum Eremitarum (quo-
rum magnifica opera universus Orbis
stupet, quorum collationibus seu dictis
Angelicus Doctor suam Angelicam vi-
tam componebat) veri imitantes.
Hic de causa candidus Ordo Vester,
mirabili visione praesignatus. Scalam
enim a terra calumpertingentem, per
quam

quam homines in veste cādda ascende-
bant, per visum S. Sinus Patriarcha Ves-
ter conspexit, eoque Sacra Camaldul-
ensium Religionem designari mirabili-
ter agnovit. Hac inquam de causa: tali
enim visione, veros antiquorum Eremi-
tarum imitantes praesignari congrue-
bat. Felix adhuc saeculum, quod, anti-
quo ū Eremitarum splendore non spoli-
atum inter montium & sylvarū feras tot
caelestis Hierusalem cives alit. Et licet
in profundo silentio constituti, Eccl-
siam tamen militantem, exemplari nocturnā
diurnaque psalmodiā, alijsq; ad De-
um superopimum suis precibus, sus-
sistentis. Quo etiam Apostolica in cœ-
lis corona (ut legentibus & consider-
rantibus, S. PAULI primi Eremita vi-
tam patet) possidetur. Accedit Reli-
giose conversationis odor quo populo
prædicatis. O quā bene docet, qui
exemplo docet. Sub Tanti ergo &
Talius Nomine Opusculum meum
tūcem publicam videre desiderat. Fave inter-
cessione S. Pater. Fave precibus tanti.

Patris. Filij;

M O N I T I O

*Ad LECTOREM SENTENTIARVM
THOMISTICARVM.*

Perplexabono sensu excusentur. Vbi sciendum, multas conclusionum probationes potius esse tantum declaratione: & sic non obijciatur inefficacia rationi, cum non adsit.

Perplexitates nonnullæ in particulari insinuantur vñà cum editione Sententiarum Thomisticarum.

Ad tollendam verò perplexitatem l: 4. d: 39. sciendum, cum idem sit objectum habitus quod & actus primarij, ideo cum objectum formale Quod contritionis sit peccatum sub ratione injuriæ Deo illatæ &c: idem erit objectum formale habitus poenitentiae, vt etiam habet N. P. Labat d: 1. de Sac: Pœn: dub: 4. §. 1. ibi. probatur vltima pars. Et sic quando dicitur esse objectum materiale, dicitur comparatiuè ad formale Quo, quod est ius diuinum læsum &c. vt habet citatus.

De.

Doctor l:er §. 3. ibi. Colliges 4to. Et
sic prima ratio quâ probatur pœnitenti-
am distingvi à charitate est omittenda.
Consequenter in ratione quâ probatur
pœnitentiam distingvi à religione non
interponendum ius divinum, sed sic di-
catur. Item distingvi à religione quæ
pro objecto formali respicit
cultum Dei & non sa-
tisfactionem.

MONI.

MONITIO

Ad LECTOREM SENTENT: MORALIUM.

Monui: perplexa sanè intelligenda, attendendo ante. cedentia & sequentia 2. præcipuè prima editionū. v. g. ex omissione aliqujus partis lx (aliena inadvertentiā) omittenda sanè intelligenda intentio Authorū.

*v. g. in 2. d. 29. conc: 2. post ly, cui censere-
tur subjectus, adde, tunc enim teneretur. sc. se conformare.*

*Idem dic, dum aliqua particula casu irrepserit.
nig. ly non, vt in additione tertiā. 2. edic. & c.*

*Pdem: dum vnus terminus pro alio ponitur. v. g.
quantitas cibi. p. qualitas cibi. 1. d. 19*

*Nec mihi contrarior, licet nonnullæ conclusio-
nes sint in se tales Nam quandoq; in aliena sen-
tentia, vel in communi, non attendendo leges
particulares, loquor. vel tanquam securius, v. l.
saltem vt probabile propono. Et sic nec S. Thoma
contrarior. v. g. in 2. d. 66. Conc: 6. & in 4. d. 6.
Conc. 8.*

*Inadaquatio censurarum relatarum, etiam sub-
stantia-*

substantialis, sic excusetur, ut merentur excusari
Auctores ex quibus non praemonitus desumpsi.
Miror quod non moneant.

Inadequatio censurarum substantialis est v. g.
quando constituitur conditio ad incurrendam cen-
suram necessaria. v. g. si non restituerit. Acci-
dentalis: quando, v. g. non referuntur complices
Vel quando non enumerantur alia poena.

Hanc inadequationem substantialem habet l.
1. d. 35, de Decimis conc. 4. primae editionis,
sed in 2. edit: sublata. Hae inadequationes
substantiales quantum potui non tamen omni-
modam securitatem promitto) in secunda edi-
tione. tractando de Censuris, sustuli, & in mo-
nitione secunde editionis insinuavi.

Inter alias, extra Bullam Coena D. reserva-
tas, in prima editione inadequatè retuli. De-
cimam quintam. vigesimam. trigessimam quar-
tam & trigessimam sextam. Inter non reserva-
tas verò vigesimam septimam:

Sequendi impressionem quâ impressa Theol. P.
Gatij omisi in prima editione excommunicatio-
nem Bullae C. D. de advocantibus causas spiri-
tuales &c.

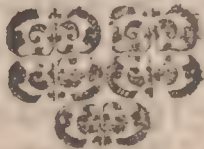
Quod.

*Quodd autem in vno vel altero casu referatur
Author pro authore. Papa pro alio Papa Numerus
pro numero. Minoris est momenti.*

*L: 4: d: 19. ¶ Dices: sic habeo. Dices non
licet iuvare reum iuste damnatum &
rumpat carcerem ergo nec consolere.
vel præbere instrumenta &c. N. n. n. q. l.
ios negare eqm. Sed ego non video di-
sparitatem. Dico tamen te melius conside-
ratâ, agnoscenda disparitas.*

*L: 2: d: 42. legatur conjunctim ut habet Sz
Th sc. reverentia minueretur & servor chri-
stian non multum augeretur.*

*Videnda ergo monitio secundæ editio-
ni præfixa, & alia in fine
eiusdem editionis
posita.*

Facul-

*Facultas & Approbatio
Ordinarij.*

EGO M. FRANCISCUS PRZE-
WOSKI S. T. D. & Professor.
S. R. M. S. S. Floriani Præpositus.
Ordinarius Librorum Censor. Opu-
sculum, cui Titulus SENTENTIÆ SA-
CRÆ in gratiam & commodum
Ordinandorum ab *H. R. P. F. FER-*
DINANDO JANUSZOWSKI S. T. D.
collectæ, vidi. Quod cum nihil Or-
thopoxæ fidei aut bonis moribus
dissonum in se contineat: sed non
solum Ordinandis verum omnibus
legentibus sit proficuum & utile.
ideò illud approbo & in lucem
publicam prælo edido & concedo
facultatem, Datum in Præpositu-
ra S. Floriani 31. Januarij 1699.

M. FRANCISCUS PRZEIWOSKI
S. T. D. & Professor, Præpositus S. Flo-
riani, S. R. M. S. Ordinarius Librorum
Censor.

Facultas Ordinis

F. VINCENTIVS KVLESZA

S.T.M. *Provincialis Prov: Pol:*

S. O. *Prædicatorum.*

Authoritate Officij N. ac præ-
sentium scribo vobis A. R. R. PP.
Almi Studij N. Generalis Conven-
tus Crac: Prov. Pol. Moderatori-
bus ad præfers, gubernium Theo-
misticæ S. holæ tenentibus. com-
mittimus ac in meritum S. Obe-
dientiæ mandamus, quatenus O-
pusculum (cui titulus SENTENTIÆ SA-
CRÆ in gratiam & commodum Or-
dinandorum) ab A. R. P. S. T. M. F.
Ferd: Ohm Januszanski composi-
tum diligenter perlegant, revide-
ant, recognoscantq; , sicq; reco-
gnitum, relectum ac revivunt iuxta
S. Conc: Trid. Can: prout in Dñs
judicaverint Typis publicis excu-
dendum approbent, In D. P. & F.
& Sp. S. Amen: In quorum fidem
his

his manu N. subscriptis sigillum
officij apponi mandavimus D. in
Conv. N. Cr. SS. Trin. 1 Septi 1698.

*Cons. in D. VINCE: KULESZA,
M. PROV. Rta P. 232. mpr.*

*F. IGNATIUS KOWNACKI S. T.
Praesentatus Prior Elbig. &
Soc. mpr.*

Approbatio Theologorum Ordinis

SENTENTIAS SACRAS in gratiam &
commodum Ordinandorum ab
A. R. P. S. T. M. F. Ierónimo Janu-
polski accuratissime collectas ex
mandato A. R. P. M. Prov. cum fru-
ctuosa iucunditate perlegi, quan-
tumq; omnibus Ordinandis, imò
& cæteris legentibus proficuae fu-
tura sint, ipse probavi. ideo præ-
lo dignas censo. Crac: in Conv.
SS. Trin. 18 Januarii. 1699.

*Ego F. THOMAS ENGVER Bacca-
laureus actualis & ProRegens
Studij Gen: Crac: Ord: Præd:
mpr.*

Opus certè desideratissimum,
Opusculis *A. R. P. S. T. M. F.*
Ferdinandi Otm aliàs Jarusowski S.
O. P. C. Crac: comprehensum pro
eruditione Christiana Catholica,
& initiationis *S. Ordinis* colle-
ctum ex *SS PP.* ex mandato &c.
vidi, legi & perpendi, quod ad
laudem Dei, & utilitatem *S. Ecclē.*
sic Romanæ, utpote absq. omni
ruga & lævo, prælo publico ex-
ponendum judicavi. Cracov: ad
Aedes SS. Trin. Cros Pæd: 1698.
13. Decemb.

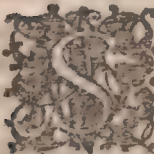
F. VERANUS BAHRIŃOWSKI,
O. P. S. T. L. & Mag: Studij
Gen: Crac: mpr.

OPVSCVLVM

PRIMUM,

De Symbolo Fidei

PROLOGVS.

I. YMBOLVM FIDEI est
Collectio articulorum Fidei.
Est autem Articulus Fi-
dei, *invisibilu veritas de Deo*
nos arctans ad credendum.

Particula *arctans* non debet sumi pro ne-
cessitate coactionis, cum credere sit vo-
luntarium, sed pro necessitate finis, quia
accedentem ad Deum oportet credere
& sine fide impossibile est placere, ut
Apostolus dicit ad Hebr. 11, sic explicat
S. Th. 22. q. 1. a. 6, ad 3.

21 Si plures veritates non habent
specialem difficultatem, censentur una
veritas, v.g. quod Christus D; sit passus,

2 De SYMBOLO APOSTOL.

mortuus, & sepultus. Vel si vna veritas continetur virtualiter in alia, ut veritas Sacramenti Eucharistiæ sub veritate de Omnipotentia Dei, ut docet 3. The loco cit: a: 8. ad 6.

3. Tria numerantur Symbola. 1. Apostolorum, 2. Nicænum, à primo tantum secum idum maiorem explicationem distinctum. 3. S. Athanasij.

DISTINCTIO I.

De primario Objecto Symboli Fidei.

1. **D**EVS sic explicari potest. Ens per essentiam, id est, Ens cui necessario convenit existere. Ex illo Exodi 3. Ego sum qui sum. 2. Ens super omne ens, & à quo omne aliud ens dependet: 3. Ens quo nihil majus aut melius excogitari potest.

2. Deus est ubiq; per essentiam, præsentiam & potentiam. Hic ubiq; per essentiam, est adesse immediatè omnibus secum idum suam entitatem. Per præsentiam, est cognoscere omnia. Per potentiam, est posse operari in omnibus rebus quib.

DE SYMBOLO APOSTOL. 3

quicquid vult S. Thom. 1. p. q. 9. a: 3.

3, Quamvis Deus sit ubiq; speciali-
tèr tamen est in cælo empyreo 1, Ob
loci dignitatem. 2, Quia in eo speciali-
ùs splendet Divina Majestas, quàm in
alijs mundi partibus. 3, Quia ibi specis-
aliter operatur, Beatisq; seipsum manife-
stat & fruendum exhibet.

4. Sanctissima Trinitas, sunt tres pers-
onæ, Pater & Filius & Spiritus S. in unitate
essentia Divina. Quod mysterium nonnul-
lis similitudinibus explicari solet. S. Di-
onysius L. de Divinis Nominibus c. 5.
comparat tribus luminosis unitis, quo-
rum est idem lumen. Alij comparant
tribus plicis ejusdem vestis. Alij aliter.
Quæ similitudines deficiunt. Aliàs tan-
tum mysterium, non esset tantum myste-
rium.

DISTINCTIO II.

*De numero Articulorum Symboli
Apostolorum.*

1, **A**postoli antequam in mundum dis-
pergerentur Symbolū composue-

4 *De SYMBOLO APOSTOL.*
runt, ponentes singuli singulos articu-
los. Qui autem hunc vel illum in parti-
culari, non conveniunt Theologi. Pro-
pterea circa hoc non molestandi Ordi-
nandi. Piè credendum B. V. MARIAM
in medio Apostolorum tanquam Magi-
stram fuisse, dum Symbolum compone-
batur. S. Paulus Apostolus nullum
Symboli articulum composuit, quia
non fuit adhuc electus.

1. Secundum Catechismum ex De-
creto Tridentini iussu Pij V. editum,
duodecim hoc modo numerantur arti-
culi, Symboli Apostolorum.

1. Credo in Deum Patrem Omnipo-
tentem, creatorem celi & terræ.

2. Et in Iesum Christum, Filium ejus
unicum Dominum nostrum.

3. Qui conceptus est de SPIRITU S.
natus ex MARIA Virgine.

4. Passus sub Pontio Pilato, crucifi-
xus, mortuus & sepultus.

5. Descendit ad inferos, tertiâ die
resurrexit à mortuis.

6. Ascendit ad cælos, sedet ad dexte-

ram

De SYMBOLO APOSTOL. 5

ram Dei Patris Omnipotentis.

7. Inde venturus est judicare vivos
& mortuos.

8. Credo in Spiritum sanctum.

9. Sanctam Ecclesiam Catholicam,
Sanctorum communionem.

10. Remissionem peccatorum.

11. Carnis resurrectionem,

12. Vitam eternam, Amen:

3. Ex his primus articulus pertinet ad
Deum Patrem. Sex sequentes ad Deum
Filium. Alij ad Deum Spiritum san-
ctum. Et sic Symbolum fidei in tres par-
tes dividitur. Prima, circa Personam
Patris, & creationem Patri appropria-
tam. Secunda circa Personam Filij, &
redemptionem. Tertia circa Personam
Spiritus S. & Sanctificationem huic ap-
propriatam.

4. Secundum S. Thomam 22. q. 1-
a 8. quatuordecim numerantur articuli.
Septem ad Divinitatem, Septem ad hu-
manitatem. Circa Divinitatem, 1. de
vnitate Essentiae, 2. de Persona Patris,
3. de Persona Filij, 4. de Persona Spi-

A ;

ritus

6 De SYMBOLO APOSTOLI.

ritus S. 5. de creatione, 6. de Sanctificatione, dum dicitur, *Sanctam Ecclesiam Catholicam. Sanctorum communionem. Remissionem peccatorum.* 7. de remuneratione.

5. Circa humanitatem Christi D: 1. de Incarnatione, seu de Conceptione Christi 2. de Nativitate ejus ex Virgine. 3. de Passione ejus, Morte & Sepultura. 4. de Descensu ad inferos. 5. de Resurrectione, 6. de Ascensione. 7. de Adventu ad judicium.

6. Nec putes Authores Catechismi Romani contraire S. Thomæ, cum fuerint Ordinis nostri & Discipuli S. Doctoris. Fuerunt F. Franciscus Forerius Lusitanus. F. Leonardus Marinus Archiepiscopus Lancianensis. F. Ægydius Fulcarius Episcopus Mutinensis. F. Thomas Minriq; S. Palatii Magister, & F. Eustachius Lucatellus, Ordinis N. Procurator Generalis. Sed hi duo ultimi tantum reviderunt. Præfati ergo, dum Symbolum fidei in duodecim articulos diviserunt, numerum Apostolorum compos-

De SYMBOLO APOSTOL. 7
nentium attenderunt. S. verò Thomas
res contentas attendit. Qui etiam Upu-
lulo 5. ait. *Nec refert ad veritatem fidei,
vel errorum vitiationem, qualiter distinguantur.*

DISTINCTIO III.

Circa primum Articulum.

**De Omnipotentia Dei Patris &
opere creationis.**

Iccèt omnes Personæ sint omnipo-
tentes: quia tamen Pater est prin-
cipium omnis productionis; & ipse à
nullo producitur, ideo ei omnipotentia
appropriatur, seu specialiter, nostro mo-
do loquendi, attribuitur.

1. Opera sex dierum hoc ordine pro-
ceunt. Primo die creavit Deus cælum
& terram. 2. fecit firmamentum, divi-
siq; aquas quæ erant sub firmamento,
ab his quæ erant supra firmamentum.
3. Congregavit aquas quæ sub calo e-
rant in locum vnum. & apparuit arida,
produxiq; terra herbam virentem. & li-
gnum faciens fructum. 4. fecit solem,
Lunam,

8 PRIMVS ARTICVLVS.

Lunam & Stellas. 5. reptilia & volatilia.

6. Bestias & reptilia terræ. Difficultates circa hæc videantur apud S. Thom. 1. p. præcipuè à q. 68

3. Circa creationem hominis hæc occurrunt. 1. Licet homo inter creaturas corporeas primatum teneat, postremò tamen creatus. 2. Homo ad imaginem & similitudinem Dei creatus, quæ est secundum animam, in quantum hæc habet incorruptibilitatem. S. Thomæ Opusc. 6. 3. Locus vbi Adam creatus ignoratur, certum tamen extra paradisum fuisse conditum.

4. Probabile, in agro Damasceno. 4. Creatus à Deo perfectus secundum magnitudinem corporis & ætatem, Scientia, aliis donis, etiam dominio in creaturas irrationales, ornatus. 5. Ex hujus cæsta Evam efflexit, quod præstitit, vt ostenderet mulierem sociam & collateralem esse viri, non servam, n. q. dominam sed Viro capiti suo subditam. 6. Fuisse immortalis (cùm per peccatum

SYMBOLI APOSTOL: 9

catum intraverit mors in mundum ad Rom. 5) transferendus, tempore à Deo destinato, in cælum, S. Th: 1. p. q. 102. art. 4.

5 Immortalitatem causabat, quædam virtus supernaturalis inexisterens animæ, per quam anima poterat corpus ab omni corruptione præservare, quædiu ipsa Deo subiecta mansisset, S. Th: 1. c. q. 97. a. 1. Lignum enim vitæ semel sumptum, præservabat quidem à corruptione, sed tantum ad determinatum tempus. S. Th: 1. c. 2. 4.

6. Res invisibiles, idest Angeli (de quibus loquor ordine Symboli Nicæni) non sunt creati ante mundum corporeum, sed simul. Concilium Lateranense C. Firmiter, ubi dicitur Deum simul ab initio temporis, utramq; de nihilo condidisse creaturam, spiritualem & corpoream, Angelicam & mundanam. Et quidem primâ die creati sunt Angeli, si locum petas, in cælo empyreo. S. Th: 1. p. q. 61. a. 4.

7. Tres sunt Angelorum hierarchiæ.

A s

Pri,

10 SECUNDVS ARTIC:

Prima continet Seraphinos, Cherubinos, Thronos, Secunda Dominationes Virtutes, Potestates. Tertia Principatus, Archangelos, Angelos. Et sic sunt novem chori Angelorum. Quorum officia describo in 2. Sententiarum Thomistarum distinctione 7. Vbi alia de Angelis videantur calamo brevi & facili descripta.

DISTINCTIO IV.

Circa secundum articulum.

1. **H**ic articulus proponit Iesum Christum esse Filium Dei, verum, unigenitum, ejusdem naturæ cum Patre. Et sic esse verum Deum, æqualem Patri, coeternum, personaliter distinctum, Dominum omnium. Licet autem & nos dicamur Filij Dei secundum illud ps: ego dixi Dei filij. & filij ecclesiæ omnes, hoc tantum secundum participationem & adoptionem, non secundum naturam.

2. Hæc circa Nomen IESVS sunt scienda, 1, IESVS est Nomen significans De-

SYMBOLI APOSTOL: 11

Deum & hominem. 2. Significans Salvato-
rem, 3. Voluntate Dei impositum,
Evocab. s. Nomen ejus IESUM, Matr. 1. 4.
cùm cætera nomina Christi D. salutem
quam nobis dedit, attingant, hoc ipsum
universæ salutis humanæ vim comple-
ctitur. Catechismus Romanus. & pro-
pterea dicitur nomen super omne no-
men. 5. ad pronuntiationem hujus No-
minis inclinamur.

3. Additur Christus, id est, vinctus,
quia verè oleo Spirituali vinctus ad tri-
plicem dignitatem, Sacerdotis: Regis &
Prophetæ.

4. Erat Sacerdos. Officium Sacerdo-
tis est esse Mediatorem inter Deum &
populum, inquantum preces populi Deo
offert, & pro eorum peccatis Deo satis-
facit, hoc autem maxime convenit
Christo D. 5: Th. 3 p. q. 22. a: 1.

5. Erat Rex. *Regnabit in Domo Jacob
in æternum & regni ejus non erit finis* L. 3: 1:
Hoc regnum spirituale atq; æternum,
in Ecclesia militante, eam fundando,
Sacramenta instituendo &c., inchoa-
tur,

12 SECUNDVS ARTIC.

tur, & in triumphante perficitur.

6 Negari non debet Christum Deum hominem habuisse dominium super omnia regna mundi in temporalibus, licet id in paucis actionibus exercuerit, non quidem supremum, quod illi ut Deo tantum competebat, nec infimum fundatum in voluntate humana. iure enim humano introducta est divisio rerum, & jurisdictio ad servandam inter homines pacem. Tali dominio carere, perfectionis erat, sicut tali carere ad religionem pertinet perfectionem. Habuit tamen dominium medium fundatum in unione hypostatica. hoc enim conducebat ad exaltationem sui Nominis, ut in Nomine Iesu omne genu flectatur, ita P. M. Iulius Bianchi Venetus, Professor Romanus super Minervam, tractando in 3. p. D. Thomæ.

7. Erat verè Propheta, & in eo fuit verè prophetia. S. Th: 3. p. q. 7. a. 8. *Propheta magnus surrexit in nobis*, Lucæ 7. Quæ enim p. ocul, ab aliorum viatorum, noticia erant, annuntiabat. Scias ex

N. P. M.

SYMBOLI APOSTOL: 13

N. P. M. Labat in 3. p. d. p. 5. dubi 3.
§. 3 prophetiam ex se non importare
claram vel obscuram cognitionem, sed
solum notitiam eorum quæ procul sunt
ab aliorum viatorum cognitione, siue il-
la sit clara, siue obscura.

DISTINCTIO V.

Circa tertium Articulum

In hoc Articulo & Conceptio
Christi D. seu Incarnatio,
& Nativitas declaratur.

I. **Q**uando ergo B. V. Maria credidit
Angelo & consensit, dicendo,
*Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum ver-
bum tuum*, tunc Spiritus S. supervenit in
eam, hoc est, fecundavit eam, & forma-
vit in instanti de purissimo sanguine B.
Virginis, corpus, & in eodem instanti
in quo formatum est corpus, creata est
anima de nihilo, & hæc eodem instanti
conjuncta est corpori organizato & illa
duo scilicet corpus & anima simul fuerunt
Divinitati unita in Filij Dei persona, &
sic

14 TERTIVS ARTICVL:

sic eo instanti facta Incarnatio quo B. V. M. consentit, dicendo, *fiat mihi secundum verbum tuum.* Hæc ex B. Alberto Magno L. 4. c. 4. Compendij Theologicæ veritatis.

2. Licet opera ad extra sint communia toti Trinitati, Conceptio tamen Christi D. appropriatur, seu nostro modo loquendi, specialiter tribuitur Spiritui S. quia hoc opus bonitatis, opera autem bonitatis specialiter attribuuntur Spiritui S.

3. Nec tamen Spiritus S. potest dici Pater Christi D. nam licet Christus D. secundum quod homo sit de Spiritu S. conceptus sicut de principio activo, non tamen secundum similitudinem speciei, sicut homo nascitur de Patre suo.

4. Nativitas Christi D. est triplex; Divina, humana & gratuita. Prima ex Patre ab æterno Secunda ex Matre in tempore. Tertia in mente per gratiam. B. Albertus M. loco cit. c. 10. & hanc triplicem Nativitatem representat Ecclesia per tres missas die Nativitatis D.

Missa

SYMBOLI APOSTOL: 15

Missa noctu celebrata repræsentat Nativitatem Divinam. In aurora, secundum carnem ex B. V. Maria. Cantata indic. gratulam. B. Albertus M. loco cit. quem vide.

5. Secundum temporalem Christi D. Nativitatem B. V. Maria est vera Mater. Nam corpus Christi D. est de B. V. sumptum, & ex purissimo sanguine Beatissimæ formatum. Seu quod in id. m. red. e. Conceptus est de Maria Virgine materiam ministrante in sin. illu. linem speciei, quod sufficit ad rationem veræ Matris, S. Th: 3. p. q. 32. ar. 3 & q. 35. a. 3

6. Per medium annorum quo Christus D. venit intelligitur plenitudo temporum, id est tempus gratiæ. Dicitur medium, quia mediat inter annum iræ, qui fuit Veteris Testamenti, & annum gloriæ. Dionysius Carthusianus super Canticum Abacuc. *Audivi auditionem tuam & timui*

DISTIN-

DISTINCTIO VI.

Circa quartum Articulum.

Hic Articulus Passionem Christi
D. in Cruce suspensionem,
Mortem & Sepulturam,
credendam proponit.

SECUNDUM S. Vincentium Ferrerium
Relatum à P. M. Seraphino à Por-
recta in 3 p. D. Thomæ q. 47. art. 1.
Christus D. his instrumentis flagellatus,
sc. Virgis spineis, flagellis habentibus
nodos, aculeis acutissimis transfixos, &
cathenis habentibus in summitatibus
vincos. Primi enim milites flagellan-
tes habuerunt virgas de spinis, & vepri-
bus acutissimis confectas, quibus flagel-
lando cutem Christi aperuerunt. Secun-
di primis fatigatis succedentes habuerunt
flagella, in quorum summitate erant no-
di aculeis acutissimis transfixi. & his
flagellando Sanctissimam carnem scin-
debant. Tertij secundis succedentes ha-
buerunt cathenas, in quarum summita-
tibus vinci, quibus flagellando Sanctissi-
mam carnem extraxerunt.

ARTIC: IV. SYMB: APOST. 17

2. Quidam ex revelatione numerant supra quinque millia ictuum. Alanus de Rupe c. 15. dicit, Divo Bernardo à Christo D. revelatum. *Qui amat mecum portare Crucem, is in dies, mihi passus, recitet quindecim, Pater N. & Ave per annum solidum, & complebit numerum vulnorum meorum.* Fors essent quinque millia vulnorum, quadringenta septuaginta quinque.

3. Secundum S. Anselmum in Dialogo de Passione Domini, corona Christi Domini non fuit de spinis, quæ vulgò dicuntur spinæ, sed de juncis marinis, quæ acutiores habent aculeos, Idem docet S. Bonav. Ludolphus Carthusianus apud P. M. Ruzel l. 1. p. 1. c. 8. ubi alias sententias refert.

4. Secundum S. Greg. Nazianzenum & S. Bonaventuram. Christus D. tribus clavibus fuit Cruci affixus. S. Greg. Turonensis. Innocentius III. Confessor Duranthus, Guilielmus Lunanus Episcopus & alij tenent, quod quatuor. Pedes enim duobus affixi, ut est in revelationibus d. Birgitæ l. 4 c. 70.

18 ARTIC: QVARTVS.

5. Non numerando titulum Crucis, de quatuor lignis fuit Crux Christi D. sc. de Cedro, Cupressso, Palma & Oliva, Titulus secundum Bedam debuxo. Et sic numerando titulum de quinque lignis, V. P. Magistrum Ruszel 1. 2. de S. Cruce parte 1. c. 1. 2. 3. & 4. Hæc ligna & positio eorum exprimuntur his versibus.

6. Pes Crucis est Cedrus. Corpus tenet alta Cupressus. Palma manus retinet Titulus lætatur Olivâ.

7. Antequam poneretur Columna pro sustentanda tabula tituli, Crux Domini erat ad instar T. Ita Innocentius III. in præfatione ad Patres Concilij Lateranensis Tau (ait) est ultima litera Hebraici Alphabeti exprimens formam Crucis, qualis erat antequam Domino Crucifixo Pilatus titulum superpone-
ret. V. P. M. Ruszel loco cit. c. 7.

8. Secundum Ludolphum Carthusianum de vita Christi 2. p. c. 63. Pars superior Crucis signat janua cæli apertionem, inferior interni destructionem, à dextris gratiæ collationem, à sinistris peccatorum remissionem.

9. Christus D. non fuit totus nudus in Cruce Ita S. Anselmus de Passione D. & multi alij apud Ludolphum Carthusianum, p. 2 c. 58. & 63. Alij SS. Patres qui oppositum sentire videntur loquuntur de nuditate moraliter omnimoda, qualem censetur habere existens in balneis, licet aliqua pars tegatur, parum enim pro nihilo reputatur. Rationem dat Consalvus Durandus l. 3. c. 17. quod Christus D. coram Sanctissima Matre, alijsq; mulieribus sanctitate conspicuis sic apparere noluerit. Flagellatus tamen nudus omnino fuit, ut pater ex revelatione S. Birgittæ l. 1. c. 10. ibi alligatus autem nihil omnino operimenti habebat sed sicut natus est flabat & patiebatur erubescens suam nuditatem. Vide P. M. Ruzel l. 1. p. 1. c. 18.

DISTINCTIO VII.

Circa quantum articulum.

Hoc Articulo proponitur v. ctos
 motus Descensus ad inferos, &
 gloriosa Resurrectio à mortuis
 2. Aut;

1. **A** Nima Christi D. tanto tempore fuit apud inferos, quanto corpus in sepulchro. S. Th. 3. p. q. 52. a. 4. Hic autem Resurrectionis eduxit Christus Dominus de limbo Patrum animas, & die Ascensionis in cælum perduxit. De loco damnatorum & cum solo originali decedentium (nam & hi sunt essentialiter damnati) nullum eduxit. S. Th. l. c. a. 6. & 7. De purgatorio illos tantum qui erant sufficienter purgati, vel etiam, qui dum adhuc viverent, meruerunt per fidem & devotionem ad mortem Christi D. Vt eo descendente, liberentur à temporali purgatorii pena S. Th. l. c. a. 8.

2. Ex his patet præter cælum quatuor esse receptacula animarum. Primum, ubi damnati, pena damni, id est carentiæ visionis beatificæ, & pena sensus torquentur. Secundum, locus purgatorii, immediatè existens supra damnatorum infernum. Tertium, limbus puerorum cum solo originali decedentium. Quartum, limbus Patrum, à quo Christus

SYMBOLI APOST: 21

stus D. animas antiqui testamenti sine originali & mortali decedentium eduxit. Ita hæc receptacula ordinat Samuel de Lullino v. Purgatorium & sentit ignem inferni, qui in profundo cruciat damnatos, ascendere ad purgatorium, qui tamen ad decedentes cum sole originali non ascendit, cum hi pœnam damni tantùm pariantur, multò minùs ascendebat ad Patres in limbo. Hæc circa descensum ad inferos.

3. Circa Resurrectionem hoc inter alia sciendum, ideo Christum D. retinuisse sacras cicatrices. 1. ad maiorem sui gloriam. 2. ad confirmandum corda Discipulorum circa fidem suæ Resurrectionis. 3. Ut Patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. 4. ut suâ morte redemptis, quàm misericorditer sint adjuvi, propositis ejusdem mortis indicijs, insinuet. 5. ut in judicio, quàm justè damnentur ibidem denuntiet,
ita 3. Th. 3. p. q. 54. a. 7.

DISTIN.

DISTINCTIO VIII.

Circa sextum Articulum.

De Triumpho Ascensionis in cælum & Throno sessionis à dextris æterni Patris.

1. **Q**ui resurrexerunt Mart: 7. non ascendunt in corporibus cum Christo. S. Th 3. p. q. 53. a. 1. ad 2. ex S. Aug. Et sic solus Christus D. perfectà Resurrectione, id est, non mortuus, ante universalem resurrectionem resurrexit. Ex privilegio B. V. M. & præ creditur de S. Ioanne Euangelista, ait S. Thom. opusc. sexto explicando præsentem articulum.

2. Si loquamur de Christo D. ut Deo, *sedet ad dexteram Patris*, idem est ac, est in æqualitate Patris, Si loquamur ut de homine, *sedet ad dexteram Patris*, id est, est in bonis paternis potioribus præ cæteris creaturis, id est, in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. S. Th, 3. p. q. 58, a. 3. & 4. Et sic per dexte-

ARTIC. VI. SYMB: APOST. 23
dexte am Patris intelligitur, gloria Pa-
tris, beatitudo & potestas judiciaria.

DISTINCTIO IX.

Circa septimum Articulum.

De extremo Judicio.

1. **L**icet in morte subeamus iudicium
particulare, necessarium tamen
iudicium Vniuersale, ut omnibus inno-
tescat iusta Supremi Iudicis de factis no-
stris sententia. Colligi potest ex Scr ptu-
ris quod Christus D. ad iudicium uni-
uersale sit descendurus, circa locum
Montis Oliveti, sicut & inde ascendit,
Præeminet autem Mons Oliveti valli
Iosephat Scias ex B. Alberto Magno in
Compendio Veritatis Theologicæ l. 7.
Christus D. se lebit in loco eminenti
cum sanctis, mali verò subitus in terra
quam dilexerunt,

2. Sol & Luna non obscurabuntur
tempore Adventûs Christi D. quia co-
tus mundus innovabitur Christo D. ve-
niente & Sanctis resurgentibus. Ob-
scura;

24 ARTIC: SEPTIMVS

scurabuntur ergo tempore propinquo ante iudicium, vel simul, vel diversis temporibus, S. Th. in supp. 3. p. q. 73. art. 2.

3. Omnes ante diem iudicii morientur. Quia omnes homines Dei sententiâ morti adjudicati sunt propter peccatum. S. Th. in supp. 3. p. q. 78. a. 1. Quando autem in Symbolo dicitur, *venituru[m] est iudicare vivos & mortuos*, per vivos non intelliguntur qui nunquam mortui, sed qui tempore propinquo & signorum vi mortui, S. Th. loco cit. ad 1.

4. De igne ultimæ conflagrationis hæc è multis scienda. 1. Ignis occupabit tantum de spatio, quantum occupaverunt aquæ diluvij, & sic quindecim cubitis erit altior montibus. S. Th. in supplemento 3. partis q. 74. a. 6. Quare non perveniet ad sphaeram ignis nec purgabit elementum ignis, S. Th. loco cit. 2. Post iudicium involvet malos, S. Th. l. c. a. 7. Quicquid de illo igne calidum, ustivum & impurum reperietur, descendet ad inferos ad augendam p[æ]nam

SYMBOLI APOSTOL. 25

pœnam malorum, quicquid verò subtile
& lucidum, remanebit superius ad au-
gendam gloriam Beatorum. S. Th. 2. 9.
Inmò quicquid ignobile in mundo ad lo-
cum pœnarum confluet. B. Albertus in
Compendio Veritatis Theologicæ L.
7. c. 20. Ex dictis intelliges durante ju-
dicio mundus stabit in igne confagra-
tionis, vt etiam docet Dionysius Carth.
Dominicâ 1. Adventus in enarratione
Evangelij.

5. De Cruce quæ tempore iudicij ap-
parebit sequentia habet Carth. loco cit.
serm. quintus. Tunc apparebit Crux Christi,
atq; vt aliqui volunt reintegrabitur. vel ali-
quid lucidum in Cruce specie apparebit.

6. Docet Philippus a S. Trinitate tract. 2.
in 1. 2 d sp 9 dub. 5. ad 2. sententia
finalis sc. *Venite benedicti &c. ite maledicti*
&c. tantum ad diriguntur ad adultos. Nam
in ultimo iudicio tantum fiet mentio
operum bonorum ad laudem, & malo-
rum ad confusionem.

7. Et sic sententia à Christo De. con-
tra reprobos fulminanda, contra mor-

26 *ARTIC: SEPTIMVS*

tuos in solo originali, licet in iudicio ap-
parebant, non dirigeretur, quamvis hi sine
essentialiter damnati, utpote carentes
visione Dei. In carentia enim claræ visi-
onis Dei consistit essentialiter damnatio,
sicut in clara visione Dei, consistit es-
sentialiter beatitudo.

8. Pœnam damni & sensûs patientur
damnati. Per pœnam damni intelligitur
amissio seu carentia beatitudinis æter-
næ. per pœnam sensûs intelligitur, quæ
inferendo aliquid nocivum sive corpo-
ri, sive animæ, torquet & affligit. Dici-
tur autem pœna sensûs quavis anima
torqueatur, quia nocumenta nociva po-
tissimum sensibus percipiuntur. Ex his
pœna damni, utpote amissio summi bo-
ni, est major, quam solam experiuntur
morientes, cum solo originali deceden-
tes. pœna enim sensûs solum per pec-
catum personale contrahitur secundum
S. Bernardum dicentem, in inferno so-
lam propriam ardere voluntatem,

9. Pro coronide circa præsentem arti-
culum quæritur quomodo innovabitur
mun-

SYMBOLI APOSTOL. 27

mundus? R. dicit Carthusianus Dominica
 1. Adventus serm. 4. *Complanabitur
 terra, erit pulchra ut aurum. aqua sicut chris-
 tallus. aer ut calum ignis ut sidera lux Lunæ
 erit septemplex, seu tanta ut modo Solis lux
 Soli septies tanta ut nunc. siderum quæ lux
 proportionaliter tunc creditur augenda. Sol
 perpetuò stabit in oriente. Luna iugiter plena
 erit in occidente, & motus cessabit calorum,
 eruntq; omnia in termino* Ita ille, quem
 Cardin: Bellarminus doctissimum &
 sanctissimum vocat. S. tamen Thomas
 in supplem. 3. p. q. 91. a. 4. docet, ter-
 ram fore in superficie perviam ut vitrum.
 Sic ergo terra & cælum, quoad acciden-
 tia, transibunt.

DISTINCTIO X.

Circa octavum Articulum.

Credo in Spiritum sanctum.

1. **N**omen spiritus S. duobus modis
 sumitur. 1. complexè seu ut com-
 positum ex duabus dictionibus. 2. ex
 usu Ecclesiæ, incomplexè seu per mo-
 dum.

B 2

28 ARTIC: VIII: STMB: APOST:

dum vnius dictionis. Primo modo est commune tribus Personis, quia quælibet & Spiritus & sancta. Secundo modo, soli tertiæ personæ convenit, Quo nomine congruè ab Ecclesia nominatur, quia Spiritus à spirando est quidam impulsus, Spiritus autem S. procedit vt impulsus, cum procedat vt amor, qui est impulsus seu inclinatio in rem, secundum illud, amor meus pondus meum, eo factor, quocumq; feror.

2. Hæc inter alia de Spiritu S. credenda. Ille consubstantialis seu ejusdem naturæ cum Patre & Filio. Procedere à Patre & Filio.

3. Spiritus S. in specie columbæ super Christum D. baptizatum apparuit, ad designandam dispositionem requisitam in baptizando, sc. nè fectus accedat, S. Th. 3. p. q. 39. a. 6. ad 4. In igneis verò lingvis super Apostolos, ad designandum fervorem, quo corda Apostolorum erant commovenda, ad prædicandum Christum D. ubiq; interpretatur, S. Th. loco citato.

DISTIN

DISTINCTIO XI.

Circa nonum Articulum.

Sanctam Ecclesiam Catholicam;
SS. communionem.

1. **E**cclēsia dividitur in militantem,
Purgantem & triumphantem. Mi-
litans timet & expectat. Purgans, tan-
tū expectat. Triumphans ab utroque
libera.

2. Ecclesia militans est societas visibi-
liū fidelium baptizatorum sub vno capite Chri-
sto in calic, & Vicario ejus in terris, inter se
eodem cultu communicantium. Hæc voca-
tur regnum Dei, sponsa Christi, corpus
mysticum Christi.

3. Quatuor sunt notæ & conditio-
nes veræ Ecclesiæ à Concilio Nicæno
expressæ, ibi. *Credo, vnam, Sanctam, Ca-
tholicam & apostolicam ecclesiam.* Addunt
aliqui quintam scilicet Romanam. Sed hæc
non tam est nota, quam subiectum præ-
dictarum notarum. His explicis inten-
tentijs Thomisticis in 3. d. 57.

4. Etiam peccatores quāvis sint ex

reprobis seu damnandis, modò sint fideles, pertinent actu ad Ecclesiam, secus hæretici. De fideleibus excommunicatis dubium, sed probabile puto pertinere ad Ecclesiam ut doceo in præfato opusculo l. 4. d. 13.

5. Aliqui per communionem Sanctorum intelligunt congregationem fidelium. In primitiva enim Ecclesia fideles etiam peccatores dicebantur Sancti quia sanctitatem Ecclesie cuius erant membra. Et sic hæc pars articuli solum ponitur claritatis gratia.

6. Sanctus Thomas Opusculo 6. circa præsentem articulum per communionem Sanctorum, intelligit participationem tum bonorum Christi D. utpotè Capitis. qualia sunt Sacramenta & merita eiusdem. tum bonorum fidelium adinvicem. Nam bonum Christi communicatur omnibus Christianis, sicut virtus capitis omnibus membris. Et sic communicantur nobis Sacramenta & merita Christi. Item quicquid boni faciunt omnes iusti communicatur in charita-

SYMBOLI APOST: 31

ritate existentibus, secundum illud, Plal.
118. *Particeps ego sum omnium timentium*
te. Et inde, qui in charitate vivit parti-
iceps est omnis boni quod fit in toto
mundo. Sed tamen specialius illi pro
quibus specialius fit aliquod bonum.

7: Et licet per *ly sanctorum* intelligi pos-
sunt res sacrae, ut sunt merita Christi
D. Sacramenta, dona gratiae, doctrinae
Christi D. Intelligi etiam possunt ho-
mines iusti, qui ad invicem de bonis o-
peribus participant, quemadmodum in
corpore naturali operatio unius mem-
bri cedit in bonum totius corporis.

8. Fit autem hoc modo haec partici-
patio bonorum operum, quod benefa-
cta iustorum subveniant alijs in neces-
sitatibus, defendant in periculis, confir-
ment in bonis. Sumitur ex Synodo Co-
lonensi in praesenti.

9. Haec communio bonorum exten-
ditur ad purgatorium, cum animae ibi-
dem existentes uniantur nobis per cha-
ritatem,

10. Participant etiam mali de bene-

factis iustorum, non quidem vt iusti per quandam derivationem cum sint membra mortua, sed per impetrationem, qua sæpè auxilia divina resurgenti à peccatis conceduntur, auxilia inquam efficacia. Participant item de benefactis iustorum, inquantum intuitu horum sæpè evadunt afflictiones & vindictam Dei.

II. Ex dictis patet, in hac communionem Sanctorum fundari indulgentias vivorum & suffragia mortuorum.

DISTINCTIO XII.

Circa decimum Articulum.

Remissionem peccatorum.

I. **N**on datur tam immane scelus, vel tantus peccatorum cumulus qui non possit per penitentiam deieri. Nam dicitur iocis 2. *Dom praestabo super malitia.* idest. misericordia & bonitas divina vincit quamlibet malitiam peccatoris. Peccant contra hunc articulum, de misericordia Dei desperantes,

SYMBOLI APOSTOL: 33

2. Quando Murti 12 dicitur, peccatum in Spiritum sanctum neque in hoc saeculo neque in futuro remitti non est sensus. quod nullatenus remittatur, sed difficulter. quia fontem gratiae & pietatis sc. Spiritum sanctum fastidit ac repellit. Sicut morbus lethalis & insanabilis dicitur, qui difficulter curatur, & quo aegrotus medicinam odit & Medicum abominatur.

3. Vnum peccatum mortale nequit remitti sine alio. Quia dum peccatum mortale remittitur gratia sanctificans infunditur, quae nullum peccatum mortale comparitur.

4. Seclusa revelatione scire certo non possumus peccatum nobis esse remissum. Conjecturali tamen notitia per aliqua signa id fieri potest. Hæc autem signa, quod aliquis percipiat se delectari in Deo, & contemnat res mundanas, & non sit conscius alicujus peccati mortalis; S. Th. 1. 2. q. 112. a. 5. Signa quibus conjecturaliter cognoscitur prædestinatio, recito in 1. Sent. Thomistica-
rum dist. 21. DISTIN.

DISTINCTIO XIII.

*Circa undecimum Articulum,
Carnis Resurrectionem.*

1. **R**esurrectionis nostræ habemus sym-
bolum in rebus naturalibus. Nam
granum seminatum corrumpitur putre-
scit & moritur, postmodum repullulat,
reviviscit & resurgit.

2. Hæc circa corpora resurgentium.
ex S. Th. Opusc. sexto circa præsentem
articulum sunt scienda. 1. Idem cor-
pus quod nunc est, & quantum ad car-
nem & quantum ad ossa resurget. 2.
Corpora resurgentia erunt alterius qua-
litatis, quàm nunc sint, quia non so-
lùm beatorum sed & damnatorum erunt
incorruptibilia. quia boni semper erunt
in gloria & mali semper erunt in pœ-
na. 3. Omnes, boni & mali cum omni
integritate ad perfectionem corporis
pertinente resurgent. non enim erit ibi
cæcus vel claudus, nec aliquis def. ctus.
4. Omnes resurgent in ætate perfectâ,
qualis fuit Christi D. ultimas duas par-

ARTIC. XI. STAB: APOST. 35

tes docet B. Albert: M. loco mox citado.
De primis enim duabus non est difficul-
tas.

5. Hæc circa qualitatem corporum.
Bonorum scienda ex S. Th. loco cit:
Sancti habebunt corpora glorificata, in
quibus erit quadruplex conditio (aliàs,
dos) prima est claritas. secunda impas-
sibilitas. tertia agilitas, quarta subtili-
tas. Adverte ex Philippo à SS. Tum.
disp. 6. in 1. 2. dub. 3 per hanc dotem
non habet corpus gloriosum esse in eo-
dem loco cum alio corpore, sed habet
quod faciliè possit partes dividere & per
eis se intromittere. Allegat S. Thomam
V. citatum l. c.

6. Circa qualitatem verò corporum
malorum, hæc sunt scienda. ex S. Th.
l. c. 1. Corpora eorum erunt obscura.
2. passibilia, licet nunquam corrumpantur.
3. gravia. 4. adinstar putridorum.

7. Per tubam ad cuius sonitum re-
surgemus intelligit S. Greg. relatus a B.
Alberto M. in Compendio verit: Theo-
logicæ L. 7. c. 16. manifestam Christi
appa-

36 ARTIC: VNDECIMVS.

apertiuorem, videlicet vt habet vim iusticiam imperij. Sr Thom: in Supp. 3. p. q. 26. a. 2. intelligit vocem imperantem Christo. Secundum alios intelligitur ministerium Angelorum in colligendis cineribus.

8° Satis probabiliter à quibusdam dicitur, quod resurrectio erit crepusculi. Sole existente in Oriente & Luna in Occidente, quia in tali dispositione, Sol & Luna creduntur esse creata; ut sic eorum circulatio compleatur penitus per reditum ad idem punctum. Vnde de Christo dicitur, quod tali horâ resurrexit. ita in terminis S. Th. loco c. q. 77. art. 3.

DISTINCTIO XIV.

Carca duodecesimum Articulum.

Vitam æternam.

1. **A**D vitam æternam omnes homines creati, Deus enim vult omnes salvos fieri. Non tamen omnes perveniunt ad vitam æternam, immo pauciores.
mul.

STMBOLI APOSTOL. 37

multi enim sunt vocati, pauci electi. im-
mo ex Christianis pauciores salvabun-
tur, tanquam probabilius docet Philip-
pus à SS. Trin. disp. 17. in 1. p. dub. 4.
sequens Caiet: & refert S. Greg. M. S.
August: S. Hier. & Chrysostomum. .
Hæc perditio erit ex nobis. Cur ergo
Deus hos creavit quos futuros malos
præservit? responder Magister Sent: in
2. d. 3. quis prævidit quid boni de eo-
rum malis esset futurus.

2. Vita æterna seu beatitudo nostra
consistit in clara visione Dei. Dicit enim
S. P. Aug: in Soliloquijs (36 *Hoc est
plena beatitudo. & tota glorificatio hominis
videre faciem Dei sui.* Vident autem Bea-
ti non solum essentiam Dei, sed & alia
quæ sunt formaliter & eminenter in
Deo. Formaliter sunt attributa & rela-
tiones, eminenter creaturæ.

3. Proprietates vitæ æternæ seu bea-
titudinis hæ sunt. 1. Felix amandi ne-
cessitas. 2. Summum gaudium seu de-
lectatio. Primò gaudent Beati de bono
divino in se considerato. Secundo de
bono

18 *ARTICVL: DVODECIMVS*
bono proprio, & felicitate qua potiuntur, vt tamen relata ad Deum tanquam ad vltimum finem, 3. Felix impotentia peccandi. 4. Perpetuitas.

4. Dotes animæ beatæ, sunt, visio, comprehensio, seu rentio & delectatio. Intelligunt autem Theologi per has dotes, ornamenta quædam seu dispositiones animæ, eleuantes eam ad statum dissimilem vitæ, & conjunctionem spirituales cum Deo. Harum explicationem vltiorem vide in 4. Sent: Thomisticarum dist. 59.

5. Tres etiam sunt aureolæ Beatorum, sc. Martyrij Virginitatis & Doctoratus: Est autem aureola gaudium quod Beati habent ex victoria de mundo, carne, vel diabolo, sicut aurea vocatur, tum ipsa beatitudo, tum gaudium de beatitudine. Aureola Martyrij est gaudium ex victoria de mundo. Virginitatis, ex victoria de carne. Doctoratus, ex victoria de Diabolo, qui per doctrinam ab hominibus pellitur. Hæc debetur etiam Confessarijs & Scriptoribus, ea quæ ad
salutem.

SYMBOLI APOSTOL. 39

salutem dirigunt, scribentibus. Ex his nobilior Martyrit, deinde Virginitatis, tandem Doctoratus.

6. Q. V. Aureola differat à fructu? scias, nunc de fructu sermo est, secundum quod ex semine consurgit, spirituale autem semen est verbum Dei. R. ergo, sic loquendo de fructu, fructus verbi Dei differt ab aurea, & ab aureola: quia aurea consistit in gaudio, quod habetur de Deo, aureola verò in gaudio de operum perfectione, sed fructus consistit in gaudio quod habetur de ipsa dispositione operantis secundum gradum spiritualitatis, in quem proficit homo ex semine Verbi Dei. S. Thom: in supp. 3. p. q. 96 a. 2. Id est, fructus consistit in gaudio quod habetur de utilitate, ex perceptione Verbi Dei, hominem quodammodo spiritualizans. Hic fructus soli continentia correspondet: hæc enim præcipue liberat hominem à subjectione carnis, & quodammodo hominem spiritualizat, ratione cujus fructus homini respondet. S. Tr, loco cit. 2. 3. Et

40 *ARTIC: XII. STMB: APOST.*

Et hæc de vita æternæ, quæ de numero
Novissimorum (hæc autem sunt 4.
sc. Mors, Iudicium, Infernus,
Gloria cælestis) & de Symbolo
Apostolorum, in honorem
Capitis Apostolorum.

OPVSCVLVM
SECUNDUM,
De Virtutibus & iisdem
annexis.

PROLOGVS.

Virtus est bona qualitas mentis, quæ
rectè vivitur, quæ nullus malè vitur.
ex 8. Th: 1. 2. q. 55, a. 4. Divi-
ditur in intellectualem, moralem, &
Theologicam. Intellectualis est illa quæ
perficit intellectum ad cognitionem ve-
ri. Mo- ralis, quæ voluntatem complet
ad

ad prosecutionem boni honesti. Theologica, quæ circa Deum immediatè versatur. Intellectualis subdividitur in habitum primorum principiorum, sapientiam, scientiam, artem & prudentiam. De natura harum vide dicta in 3. Scot. Thomistarum distincti; 52. Moralis subdividitur in 4. Cardinales tanquam principales, sc. prudentiam, iusticiam, fortitudinem & temperantiam Theologica in Fidem. Spem & Charitatem.

DISTINCTIO I.

De Fide.

1. **F**ides, aliàs prima virtus requisita in Christiano, est *habitus supernaturalis quo certo credimus veritates à Deo Ecclesia revelatas.* Definitio apud S. Paulum (*fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*) vixote profundior, relinquitur Scholasticis. V. S. Th. 2 2. q. 4. a. 1. Inter alias prerogativas fides sua certitudine superat omnium scientiarum naturalium certitudi-

nein, & sic circa res fidei nulla debet esse vacillatio.

2. Fides, alia est formata, alia informis. illa est in hominibus justis, hæc in peccatoribus. Alia explicita, alia implicita. Hæc est quâ creduntur veritates in alio, v: g. credo quicquid credit Ecclesia. Illa est quâ quis credit veritates fidei in seipsis distinctè, v. g. Trinitatem Personarum Divinarum. Incarnationem, &c.

3. Credere Deo, Deum & in Deum sic differunt. Credere Deo est firmiter tenere vera esse quæ revelat, Credere Deum est firmiter tenere Deum esse; Credere in Deum est credendo tendere in Deum tanquam in ultimum finem; & sic nequit dici credo in B. V. Merian.

4. Ad eliciendum actum fidei hæc requiruntur. Ex parte intellectus præter habitum fidei, requiritur illustratio actualis. Ex parte voluntatis pia affectio, ex gratia Spiritus sancti in doctrinam Christi concepta. Et hoc est vocari ad fidem interiùs. Aliquando præter hæc voca-

vocamur ad fidem per prædicationem
exterius.

5. Hæc ex multis sunt motiva quæ faciunt fidem nostram credibilem. 1. Quod modò mirabili fides Christiana per mundum propagata. Mirabili inquam modo, quia celeriter per pauculos Piscatores, pauperes, contemptibiles, ante rudes, qui non solum non iners rudes, sed & suo tempore doctissimos, & principes ad fidem Christi traxerunt. 2. Quòd multis magnisq; miraculis fides nostra à Christo ejusq; Discipulis confirmata. Id præter alia constat ex quatuor Evangelijs, ubi, cæci, muti, surdi &c. leguntur sanati. 3. Quòd inter Doctores Ecclesiæ tanta circa fidem concordia, ut et si diversarum nationum fuerint, diversisq; sæculis floverint, idem tamen docuerint. Plura motiva videantur apud Theologos.

6. Sicut qui vno peccato mortali Deum offendit amittit totaliter charitatem, ita qui vni articulo discredita amittit totaliter fidem. S. Th. 2. 2. q. 5. a. 3.

7. Præter sacram Scripturam aliquæ traditiones non scriptæ ad regulam fidei pertinent. Patet ex S. Paulo 2. ad Thess. 2. Itaq; fratres state, & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem sive per Epistolam nostram.

DISTINCTIO II.

Qua tenetur Christianus scire & credere.

1. Christiani à Christo cujus fidem profitentur, dicuntur. Primò autem sic vocari ceperunt Antiochiæ, cum antea vocarentur Fideles, Discipuli, Fratres, Sancti, Galilæi & Nazaraei à Iesu de Nazaret Galilæo.

2. Tenetur quilibet Christianus necessitate mediè credere explicite hæc duo principia, Deum esse & esse remuneratorem.

3. Supposita sufficienti promulgatione Evangelij, tenemur eadem necessitate credere explicite mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis & Redemptionis, immò

immò Philippus à SS. Trinitate disp. 4. in 2. 2. dub. 5. citans S. Bonavi & Bonacina circa 1. Decalogi præceptum, q. 2. punc: 1. cum M. Bannez, idem docent de Morte & Resurrectione Christi D. Alios articulos tenemur credere necessitate præcepti. Quomodo distingvatur necessitas mediij & præcepti patebit ex dicendis de Baptismo.

4. Tenemur necessitate præcepti de B. V. M. credere, Verbi Divini Incarnationem in ejus utero: Esse Virginem. Matrem Dei.

5. Tenemur necessitate præcepti scire tria Sacramenta. sc. Baptismum. Eucharistiam. Pœnitentiam. Reliqua tunc quando recipimus. Præcepta Decalogi. Præcepta communia Ecclesiæ, maxime confessionis & communionis annuæ. Immortalitatem animæ. Peccatum originale. Necessitatem gratiæ. Deum esse orandum, consequenter scienda oratio Dominica. Deum esse timendum, cum possit mittere in gehennam.

6. Quamvis Fidelibus svadendum,

ut Symbolum, Decalogum, Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam explicitè sciunt & memoriâ teneant, sicut & signaculum Crucis, non tamen est mortale illa nescire, dummodo illorum substantia sciatur. Ita docet de primis quatuor Suarez, & de ultimo Sanchez, relati in Summa Dianæ V. Fides. Et sic quoad orationem Dominicam sufficit scire ejus summam, sc. à Deo omnia esse petenda. Quoad Symbolum Apostolorum, Sacramenta, Decalogum & Ecclesie præcepta sufficit quòd rogati de singulis sciunt respondere.

7. Nec sufficit ad æternam salutem prædicta credere, sed sunt adhuc nonnullæ obligationes: 1. Exigente occasione mori pro fide. 2. Agere Deo gratias pro ad fidem vocatone. 3. Imitari fidem Christi, quæ habenda pro speculo quotidiano.

DISTINCTIO III.

De S P E.

r: Spes

1. **S**pes est habitus supernaturalis, quo certo speramus beatitudinem ex auxilio Dei. Vel secundum Magistrum Sententiarum in 3. d. 16. Est expectatio certa beatitudinis proveniens ex gratia Dei & merito nostro. Quod autem aliqui habentes ipem deficiant à consecutione beatitudinis est ex defectu liberi arbitrij potentis obstaculum sc. peccatum, non autem ex defectu Divinæ potentie & misericordie. S. Th. 2. 2. q. 18. a. 4. Ex quo intellige, fundamentum certitudinis spei esse omnipotentiam & misericordiam Dei.

2. Spes dicitur ex meritis provenire, quantum ad ipsam rem expectatam, prout aliquis sperat beatitudinem se adepturum ex gratia & meritis, non autem dicitur provenire ex meritis quantum ad entitatem: sic enim ex sola gratia infunditur.

3. Ex dictis patet spem consistere in hoc, quod homo insistens auxilio Divino confidat bene agendo ad æternam beatitudinem pertingere.

4. Licet sperare in creatura ut secundarior

dario juvante, & sic B. V. Maria dicitur nostra spes: Licet etiam confidere in proprijs meritis ut proficiuntur ex gratia Dei.

5. Hos effectus causat in nobis spes beatitudinis æternæ. 1. Facit nos obsequare mandata Dei. Scias. Licet bonè operari intuitu retributionis æternæ, secundum illud Psalmi 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem* Hinc meritò Alexander VIII. sequentem in ordine decimam damnavit propositionem. anno 1690. die 7. Decembris. *Intentio quâ quâ detestatur malum & prosequitur bonum, meretè ut celestem obtineat gloriam. non est recta nec Deo placens* Meritò inquam damnatur. 2. Spes beatitudinis æternæ consolatur nos in tentationibus & alijs afflictionibus. 3. Tollit anxietatem in morte.

DISTIN-

DISTINCTIO IV.

De CHARITATE.

Hæc virtus est maximè necessaria Christiano, cum ut patet ex Apost. 1. ad Corinth: 13.

nisi sine charitate simus

1. **C**haritas est virtus (vel potius habitus) supernaturalis quo Deum diligimus ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus & proximum sicut nos ipsos, Dixi: vel potius habitus, assignando aliud genus, in gratiam eorum, qui sciunt quid sit habitus. Idem erat advertendum in definitione fidei & spei. Ex dicta definitione habes duo esse charitatis præcepta; unum de Deo, alterum de proximo.

2. Quando dicitur ex toto corde &c. non putes amorem Dei debere esse summum intensivè, sed appetitivè, ita ut pluris Deum ames, quàm omnes creaturas simul sumptas.

3. Signum hujus amoris ordinarium, sumitur ex observantia mandatorum,

C

&

& exercitio virtutum. Extraordinarium, ex præparatione animi, effundendi pro fide, sanguinem.

4. Charitatem esse formam aliarum virtutum, est per charitatem ordinari alias virtutes in ultimum finem. S. Th. 2. 2. q. 23 a. 8. Et sic licet fides & alie virtutes in peccatoribus sint secundum suam naturam & essentiam virtutes, non tamen habent statum perfectum virtutis, & sunt veluti mortuæ, utpotè informes. Hac ratione charitas est excellentissima omnium virtutum.

5. Nomine proximi intelligitur, qui nobiscum communicat, vel communicare potest in beatitudine æterna. S. Th. 22. q. 25. a. 10. Et sic Angeli, inimici, peccatores veniunt nomine proximi. Quod etiam reducitur corpus nostrum, cum sit aliquomodo particeps beatitudinis, in quantum ex beatitudine animæ redundat quædam beatitudo in corpus sc. sanitatis & incorruptionis vigor. S. Th. loco cit, a. 5.

6, Et sic patet quæ sit ratio, cur aliquis

D. CHARITATE 51

quis ut proximus à nobis diligatur. sc.
communicatio in beatitudine æterna.
Viterius patet Dæmones & alios damna-
tos nomine proximi non venire. Possu-
mus tamen naturam Dæmonum dilige-
re, non quidem volendo bonum vitæ æ-
ternæ, sed ut conserventur in suis natu-
ralibus ad gloriam Dei. S. Th. 1. c. a. 13.
Eodem modo discurre de creaturis irra-
tionalibus. S. Th. 1. c. a. 4.

7. His declaratur charitas erga pro-
ximum. 1. Non solum verbo, sed & re
juvare 2. Infirmitatem supportare. 3.
Gaudere in prosperis. 4. Compati in
adversis 5. Et quidem præcipuè, à pec-
cato reducere. Ex quibus hæc etiam
inimicis ostendenda, quæ alijs communi-
ter ostenduntur. Sola enim signa amici-
tiæ specialia, possunt inimicis, excipe
articulum mortis, denegari. S. Th. loco
cit. a. 9. Quod intellige per se loquen-
do. Nam si omisso signorum amicitiae
specialium esset scandalosa, aut per ali-
quid horum posses sine tuo incommo-
do, inimicum tibi & Deo reconciliare,

52 *De CH- RITATE.*

id omittre esset grave peccatum, vel etiam, si inæqualis persona toleret alium salutando prævenire, v. g. subditus Prælatum, ut advertit P. Hermannus in *Medulla Theologiæ Moralis* l. 2. tr. 3. c. 2. dub. 2. ex P. Layman

8. Quatuor sunt ex charitate diligendæ, Deus, Proximus, Corpus nostrum. Nos ipsi. S. Th. l. c. a. 12. Hic autem est ordo charitatis, ut post Deum plûs homo diligat animam suam, quam aliorum: deinde plûs animas aliorum, quàm proprium corpus, proprium verò corpus magis quàm corpora aliorum. S. Th. l. c. q. 26. a. 2. 3. 4. 5. Q. An aliquando obigemur elicere actus Fidei, Spei & Charitatis? R. quoddam, saltem semel in anno. Sermo autem est de obligatione sub p. mortali, cùm loquamur de re magni momenti, v. l. Sent. Mor: d. 2: 3. 4

DISTINCTIO V.

De Virtutibus Cardinalibus,

1: **I**Nter virtutes morales, hoc est, ad com-

Componendos mores ordinatas, quatuor sunt principales, sc. prudentia, iustitia, fortitudo & temperantia. Ideo vocantur cardinales, quia super eas volvitur tota conditionis humanæ ratio, eisque veluti cardinibus, vniuersa vitæ humanæ moles subnixæ est.

2. Prudentia est *recta ratio agibilium*. seu est *virtus moralis*, quæ præscribit quid hic & nunc liceat, expediat aut debeat fieri secundum rectam rationem.

3. Nomine agibilium, primariò intelligenda sunt moralia id est, ad bonos mores pertinentia, & ad finem moraliter bonum, id est, honestum conlucetia. Secundariò intelligenda sunt, quæ pertinent ad commodum vitæ humanæ, & ad benè vivendi quomodocunq; rationem.

4. Iustitia est *perpetua & constans vultus juri sibi unicuiq; tribuens*, seu est *virtus moralis*, quæ *juri sibi unicuiq; tribuit*. Per jus hic & nunc intellige id quod debetur alteri secundum æqualitatem, vel arithmeticam ut in iustitia commutativa, vel geometricam

54 *De VIRT: CARDIN:*

tricam, ut in iustitia distributiva, quæ
potius dicenda proportio, quam æqua-
litas.

5. Partes integrales iustitiæ, hoc est,
necessariæ ad officium integrum iustitiæ,
sunt, facere bonum & declinare à ma-
lo. Alius dicuntur officia iustitiæ Chri-
stianæ.

6. Bonum & malum hic & nunc non
sumuntur in generali, sic enim pertinent
ad omnem virtutem: sed bonum sumi-
tur ut habet rationem debiti ad proxi-
mum, malum verò ut habet rationem
nocivi.

7. Partes subiectivæ seu species iusti-
tiæ sunt tres, Legalis, distributiva, com-
mutativa.

8. Iustitia legalis est quæ damus bono
communi quod suum est, v. g. Inimicus facit
incursum contra civitatem, cives ex iu-
stitia legali & propter bonum commune
obligantur ad sumenda arma.

9. Distributiva est quæ damus unicuique
suum debitum secundum merita, v. g. duo
vel tres concurrunt pro dignitate obti-
nenda,

De VIRT: CARDIN: ss

nenda, ex iustitia distributiva oritur obligatio conferendi digniori.

10. Commutativa est, quâ damus vni cuiq; secundum aequalitatem rei ad rem, ut patet in emptione & venditione.

11. Fortitudo est considerata periculorum susceptio & liberum perpassio. vel aptius ex D. Tho. Fortitudo est virtus existens in irascibili, cōseruativa timorū & audacia moderata instantibus periculū. Duplex est actus fortitudinis, sc. aggredi & sustinere.

12. Temperantia est, virtus, qua moderatur appetitum circa delectabilia secundum tactum & gustum, prout rectam rationem decet, ob specialem honestatem, qua est in tali moderatione. P. Gonet in Manuali Thomistarum de Virt: Cardinalibus c. 5. § 2. Et sic temperantia propriè sumpta tantum moderatur delectationes quæ sunt in cibo, potu & rebus vengeris, idem ex S. Tho.

DISTINCTIO VI.

*De DONIS SPIRITVS SANCTI**Beatitudinibus Evangelicis. &
Fructibus Spiritus S.*

Quoad I.

1. **D**Onum Spiritus S. generaliter sumptum est id quod gratia à Spiritu S. ut à causa efficiente procedit, Et sic omnes gratia & virtutes infusae possunt dici dona Spiritus sancti.

2. Donum Spiritus sancti specialiter sumptum est, specialis dispositio à Spiritu S. anima impressa, quae disponitur ut facile ab eo ad opera extraordinaria moveatur. Sed hujus explicatio ad Theologos Scholasticos vide dicta in 3. Sententiarum Thomisticarum Distinct. 7.

3. Septem sunt dona Spiritus sancti ut patet ex Scriptura Isaiae 11. sc. Donum sapientiae intellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientiae, Pietatis, Timoris Domini. Horum explicationem V. loco citato.

Quo-

Quoad II,

4. Beatitudines Evangelicæ sunt quidam actus donorum spiritûs S, quibus ex instinctu & motione speciali spiritûs sancti ad vitam æternam seu beatitudinem consummatam accedimus. Et sic sunt quædam inchoationes beatitudinis futuræ.

5. Beatitudines Evangelicæ sunt octo

1. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. & Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

3. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

5. Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.

6. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

7. Beati pacifici quoniam Filij Dei vocabuntur.

8. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

6. Scias, beatitudinem secundam & septimam non coincidere. Nam secunda loquitur de homine ad seipsum, ex-

58 De BEATITUDINIBVS
cludendo inordinatas passiones irascibili-
lis: septima verò loquitur de homine
cum respectu ad proximum, cum eo
tranquillè vivendo.

7. Item scias, per lectum in tertia
beatitudine intelligi excusationem inor-
dinatarum passionum delectationis &
gaudij. In quarta per iusticiam intelligi-
tur vita æterna:

Quæsitum:

8. Quomodo si tantum sunt septem dona;
ponuntur octo beatitudines? quæ ut docet S.
Thom 1.2. q. 69. a. 1. sunt actus dono-
rum R. ex S. Th. 1. c. a 3. octavam beati-
tudinum pertinere ad septem præceden-
tes, quasi confirmationem & manifesta-
tionem earum: continet enim quorundam
firmitatem animi, ne propter humanas
persecutionis honoreceat ab his, quo-
rum in alijs septem beatitudinis men-
tio habetur.

Quæd III.

9. Fructus (ut in præsentī sumitur)
est quidam actus quo mens humana benè aspi-
ritur;

De FRUCT: SPIRITVS S. 59

nitur, procedens ex motione Spiritus S. Ita loquitur P. Gonet de donis Spiritus S. 2. 2.

10. Licet omnis beatitudo Evangelica sit fructus, ut ex immediatè dicto patet, non tamen è conuerso: cum beatitudo Evangelica, ut pote quâ specialiter ad vitam æternam accedimus, sit aliquid perfectum & excellens, S. Th. 1. 2. q. 70. a. 2.

11. Fructus Spiritus S. sunt duodecim ut patet ex S. Paulo ad Galatas 5, *Charitas*, id est, dilectio Dei super omnia, *Gaudium*, id est delectatio in Deo, quam experiantur alacriter Deo seruientes, *Pax*, id est, tranquillitas conservativa præfati gaudij, non obstantibus turbationibus huius vitæ, *Patientia*, id est, durorum sustinentia, *Benignitas*, id est, benefactorum collatio, seu executio, *Bonitas*, id est voluntas benefaciend, Sumitur hic voluntas pro actu, *Longanimitas*, id est, magnitudo animi in futuris bonis expectandis, *Mansuetudo*, id est motum iræ exclusio, *Fides seu fidelitas*, id est, promissorum observantia, *Modestia*, id est, in dictis & fa-

60 De CONSILIIIS EVAN:
et s. decentia. *Castitas*, id est, concupiscentiarum illicitarum remotio, *Continentia*, id est concupiscentiarum licitarum, quales sunt in elcis &c. moderatio.

DISTINCTIO VII.

De CONSILIIIS EVANGELICIS

1. **C**onsilia Evangelica communiter numerantur tria. Voluntaria paupertas Perpetua castitas. Humilis & perpetua obedientia. Addit Lorichius in Thesaur. utriusque Theologiae, Martyrium. Si hæc voto firmantur amittunt rationem consilij & induunt naturam præcepti.

2. Dicuntur consilia : quia sunt liberae observationes, ita ut sine earum observatione, & iustus quis esse possit, & vitam æternam consequi, etsi valde difficulter, propter impedimenta varia in hoc mundo.

3. Dicitur Evangelica : nam etsi fuerint in lege veteri, non tamen cum tanta perfectione & solemnitate ut in nova lege, vide Philippum à SS. Trin. in

De CONSILIIIS EVAN: 61

1. 2. de Statu Religioso disp. 6. dub: 1. ubi probat in lege antiqua Statum Religiosum verè extitisse.

4. Paupertas Religiosa est *Voluntaria rerum temporalium sub certa regula vel constitutionibus voto firmata abdicatio*. Castitas Religiosa est *perfecta omnis delectationis renuncia sub certa regula vel constitutionibus voto firmata remotio*. Obedientia est, *prompta preceptorum Superiorum sub certa regula vel constitutionibus voto firmata executio*.

5. Ad paupertatem refertur vilis habitus & victus. Item abdicatio omnium secularium negotiorum & officiorum. Ad perpetuam castitatem servandam, referuntur, parcitas ac tenuitas victus, vita solitaria & claustra, jejunia & strati vilitas. Ad humilem obedientiam referuntur omnia quæ ad colendum Deum pertinent, ut orationes, meditationes, sacrificia, laudes, gratiarum actiones &c. Ita Loricinus sub litera C, Attendant ad hæc Monachi & alij Religiosi & caveant ne signum prædestinationis vertant in signum eternæ damnationis:

statos

62 *De Bonis Operibus. De JEIUNIO*
status enim Religiosus est signum præ-
destinationis, ut docet S. Laurentius Iu-
stinianus de perfectione Monachorum
cap. 7.

DISTINCTIO VIII.

*Assignatur generalis divisio bono-
rum operum,*

1. **T**Ria sunt bonorum operum genera:
Jejunium, Oratio. Eleemosyna.
Quo ad I.

2. Jejunium latè acceptum, est corpo-
ris per abstinenciam cibi & potus vel in par-
te vel in toto, castigatio. Specialiter seu
pro Ecclesiastico sumptum est castigatio
corporis certis diebus juxta præscriptum Eccle-
siae consistens in abstinencia à carnibus, & una
per diem cibi refectio.

3. Jejunium Ecclesiasticum tria requi-
rit. 1. Ut semel in die comedamus,
aliàs solvitur jejunium. 2. Requirit ab-
stinenciam à carnibus. Nomine carnis
hic & nunc, veniunt etiam originem à
carnibus trahentia, ut sunt ova, casei,
lac,

Iac. Hæc non ubiq; prohibentur die jejuniij. 3. Requirit debitam horam edendi quæ est hora undecima. Vide dicta in Sent; Moral; dist; 19. ex quo patet jejunium plûs dicere quàm abstinentia.

4. Dies in quibus ex præcepto jejunandum, sunt dies Quadragesimæ, exceptis diebus Dominicis. Apud nos incipit Quadragesima à feriâ quarta Cinerum.

2. Quatuor anni tempora. *cap statumus dist; 76.* in quibus præcipitur jejunium trium dierum. 3. Præcipitur jejunare in quibusdam vigilijs, quæ ideo Vigiliæ dicuntur, quia Christi fideles ijs diebus non solum jejunabant sed & vigilabant, quod hoc tempore dignis de causis iubilatum est. Vigiliæ in quibus jure communi jejunatur, sunt Vigilia Nativitatis Domini. Assumptionis B V, M. & ex parte de observatione jejuniij. in vigilijs tredecim Apосто-
rum, in q o numero comprehendo S. Matthiam & S. Paulum. & consilium de observatione jejuniij, exclusâ tamen non solum vigilia S. Philippi & Jacobi, in qua non jejunatur ob Pascha-

lis lætitiæ signum, sed & Vigilia S. Ioannis Evangelistæ ob Natalis Domini Solemnitatem. in Vigilia Pentecostes jejunatur saltem ob receptam consuetudinem, quæ attendatur. *et statuimus dist.* 73. idem die de Vigilia S. Ioannis Baptistæ & S. Laurentij ob longum usum moribus receptum. In alijs Vigilijs non est obligatio jejunandi nisi peculiaris aliqua consuetudo suadeat. Idem die de Feris sexta & diebus Rogationum in quibus sub p. mortali non jejunatur nisi consuetudo præcipiat, ita refert Bonac. de præceptis Ecclesiæ q. 1. pun. 5. propositione secundâ. Reliquæ de diebus jejuniij, attendendo consuetudinem regni Poloniæ, dicentur Deo favente in fine Decalogi.

Quo ad II.

5. Oratio est *ascensus & elevatio mentis ad Deum.*

Explicatur Oratio Dominica.

6. Dicendo *Pater noster*, charitatem Dei

Dei ad nos, qua bonum nostrum vult ut optimus Pater, consideramus: dicendo *in calu*, maiestatem. Licet enim sit ubiqs, specialiter tamen in calis. ut dictum est tractando de objecto Symboli Fidei.

7. Oratio Dominica septem habet petitiones.

1. *Sanctificetur nomen tuum.* Per hanc petimus gloriam Dei propagari.

2. *Adveniat regnum tuum.* Per hanc petimus gloriam Dei ad nos pervenire.

3. *Fiat voluntas tua.* Per hanc petimus ut simus obediētes Deo. *sicut in calo & in terra.* Hoc est, sicut Angeli & alij beati in calo, ita nos in terra.

4. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Per hanc petimus, & panem Sacramentalem sc. Eucharisticum, cujus quotidianus vsus proficit nobis, in quo intelliguntur alia Sacramenta & dona. Et panem corporalem, per quem intelligitur omnis sufficientia victus & aliorum corpori necessariorum.

5. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut &*

nos dimittimus debitoribus nostris Per hanc
petimus liberari à peccatis,
Et ne nos inducas in tentationem. Per hanc
petimus, non tam carere tentationibus
quàm ne consentiamus illis.

7. Sed libera nos à malo. Per hanc pe-
timus liberari à peccatis praesentibus,
quæ impediunt sufficientiam
vite. 12.

Hæc explicatio sumitur ex S. Th. 2.
q. 83. a. 9.

De Salutatione Angelica.

8. Salutatio B. V. dividitur in tres
partes. Primam partem incipit Angelus,
cùm dixit. Ave gratia plena Dominus tecum.
benedicta tu in mulieribus. Secundam
subjunxit Elisabeth, cùm ait. Et benedixit
fructus ventris tui. Tertiam apposuit
Ecclesiâ, ut in reverentia Nomen M A-
R IÆ haberetur. Nam Maria non
est in textu. Ita in terminis loquitur B.
Albertus M. l. 4. Compendij veritatis
Theologicæ c. 2. ubi plura reperies de
predicta salutatione Angelica. Scias, B.
Eli-

De ELEMOSYNA 07

Elizabe h, non solum dicta verba pronuntiasse, sed & pramississe. *Benedicta in inter mulieres*, ut narrat sacer textus Lucii,

Quoad III.

9. Eleemosyna est alienæ miseriæ sublevatio. Quia autem homo sublevatur & secundum corpus & secundum animam, ideo duo sunt opera eleemosynæ seu misericordiæ, sc. corporalia & spiritualia.

10. Opera misericordiæ corporalia sunt septem. Esurientes pascere. Potum dare sitientibus. Operire nudos. Captivos redimere. Agrotos invisere. Hospitio peregrinos suscipere. Mortuos sepelire.

11. Opera misericordiæ spiritualia sunt etiam septem. Peccantes corrigere, Ignorantes docere. Dubitantibus rectè consulere. Pro salute proximi Deum orare. Consolari mæltos. Ferre patienter injurias. Offensam remittere, vide dicta

in 1. Sententiarum Moralium

d. 23. & 25.

OPVSCVLVM TERTIUM.

De Opposito Virtutum &c.

PROLOGVS.

 ID notitiam peccati conducit
notitia conscientie. Consci-
entia est *actus intellectus practici*
qui dicitur de bonitate vel malitia
eorum quæ agimus, ut sunt à nobis hic & nunc.

1. Dividitur ex parte objecti in re-
ctam & erroneam seu veram & falsam.
Ex parte actus, in certam, quæ est absq[ue]
formidine. Probabilem quæ uni parti
adhæret cum formidine oppositæ. Du-
biam quæ nulli parti adhærens suspen-
dit iudicium. Scrupulosam, quæ uni par-
ti adhæret cum timore oppositæ, ex le-
vi fundamento.

3. Si conscientia scrupulosa includit
iudicium non multum differt ab erro-
nea. Scrupulus tamen differt, quia hic
est

est inani apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas alibi esse peccatum ubi non est.

4. Ad notitiam peccati etiam conduci notitia ignorantia. Hæc alia est juris alia facti. Exemplum primæ dum ignoratam v. g. excommunicationem in percussorem Clerici. Secundæ, dum percurio Clericum & nescio esse Clericum.

5. Item ignorantia alia est invincibilis alia vincibilis. Illa est, dum ignoramus quæ aut scire non tenemur aut non possumus. Hæc est dum ignoramus, quæ scire tenemur & possumus, eorumque antea aliquem saltem scrupulum habuimus.

6. Quando adhibuimus diligentiam, sed non sufficientem est ignorantia culpabilis sed non crassa. Quando nullam, est ignorantia crassa.

DISTINCTIO I.

Explicatur definitio & divisio peccati in communi.

1. Pec.

1. **P**eccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem aeternam S. P. Aug. Quoniam affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus, ideo cointelligendum est: peccatum quoque esse, non dictum quod secundum legem Dei dici debebat, & non factum quod fieri oportebat, in corde quoque omittum, quod desiderari amarique debebat. Utroque enim est deviatio à statuto legis divinae, quæ ab æterno existit in Deo, estque exemplar & regula agendorum per eos, qui subduntur gubernationi ejus.

2. Dividitur in personale & originale. Personale est, quod propria peccantis voluntate committitur. Originale, quod non etiam natura dicitur quod communis voluntate primi Parentis, quæ totius humani generis censetur, est commissum.

3. Dividitur 2. in actuale & habituale. Actuale est actus malus & difformis regulis morum. Habituale consistit in quadam macula, quæ in anima relinquitur ex peccato actuali, & in ea remanet donec per pœnitentiam deleatur.

4. In mortale & veniale illud *infert* mortem animæ, eam privando gratiâ & charitate & avertendo ab ultimo fine. Hoc verò nec gratiâ nec charitate privat sed ejus tantum fervorem minuit, nec avertit ab ultimo fine sed ejus consecutionem retardat.

5. In commisso is & omissionis. Peccatum commissionis consistit in productione alicujus actus mali & differtis regulis morum. Omissionis est carentia seu privatio alicujus actus debiti & lege præscripti. primum pugnat cum præcepto negativo, ponendo actum qui jubetur non poni. secundum pugnat cum præcepto affirmativo, negligendo actum, qui præcipitur.

6. In carnale & spirituale. Carnale est quod perficitur delectatione carnali v. g. gula & luxuria, quæ in delectatione ciborum & venereorum consumuntur. Spirituale verò perficitur in delectatione spirituali, ut superbia, invidia & similia, quæ in sola apprehensione alicujus rei concupiscunt, vel ad placitum habitæ consumuntur. Carnale plus habet de conversione quam de aversione. Spirituale plus de aversione quam

quàm de conversione. Ex quo inferas peccatum esse aversionem à Deo & conversionem ad creaturam.

7. In peccatum quod est contra Deum, proximum & seipsum. Quando homo detrahit Deo amorem & reverentiam debitam dicitur peccare in Deum, ut Sacrilegus, hæreticus, blasphemus. Quando homo suas passiones ratione non regulat peccat in seipsum, ut avarus, gulosus, luxuriosus. Quando homo non servat proximo ius debitum, vel offendit humanam societatem cui naturaliter alligatur, tunc contra proximum, ut fures, homicidæ, adulteri &c.

8. In peccatum cordis, oris & operis. Quæ divisio dupliciter intelligi potest, 1. ut per peccatum cordis illud intelligatur, quod interiorius consummatur, v. g. hæresis. Per peccatum oris, quod locutione perficitur, v. g. mendacium. Per peccatum operis, quod opere completur, v. g. adulterium & homicidium.

9. 2do hæc divisio intelligi potest, ut sit non tam in diversa peccata, quàm in diversos gradus peccati. Iracundus enim

v. g.

7. g: ex hoc quòd appetat vindictam, primò perturbatur in corde. 2. in verba contumeliosa proumpit. 3. procedit ad facta injuriosa. idem patet in luxuria, & quolibet alio peccato, in quo est primo conceptio cordis, sc. cogitatio. deinde manifestatio & locutio, tandem completio externa.

10. Octavò dividitur peccatum, in peccatum ex infirmitate & passione, ex ignorantia & malitia. Peccatum ex infirmitate & passione est quod oritur ex aliqua gravi tentatione & motione appetitus sensitivi trahenti voluntatem ad consensum. Peccatum ex ignorantia est quod procedit ex ignorantia culpabili & veniali. Ex malitia, quod plena libertate & voluntate committitur nullâ passione incitante & nullâ ignorantia excusante. Primum peccatum dicitur contra personam Patris, cui appropriatur potentia. Secundum, contra personam Filij, cui appropriatur scientia. Tertium contra personam Spiritus S. cui appropriatur bonitas.

11. Tandem dividitur in peccatum

D

ipro.

proprium & alienum illud est quod ab ipso peccante committitur. Hoc verò licet ab alio committatur nobis tamen imputatur. Et hoc multipliciter. Vel ratione præcepti, vel contrarii, vel svasionis, vel adulationis vel protectionis vel propter defectum correctionis. Hæc delumpta sunt ex N. Opusculo de: Moralium.

De Peccatis in Particulari.

DISTINCTIO II.

De Superbia.

1. **D**escendendo ad particularia peccatum dividitur in septem capitalia, sic dicta quia ab his alia oriuntur. Sunt autem: Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.

2. Superbia est appetitus inordinatus, hoc est perverius appetitus, excellētia. Perversus autem erit, si fuerit contra rationis regulam. v. g. quia est aut de re falsa, aut mala aut non commensurata appetenti, aut ob malum finem, Ex Nicolao Mosci.

Mosceenſi 1. p. Tyrocinij Artis Pœnit.
de Superbia.

3. Quatuor modis contingit Superbia?

1. Quando quis iudicat quod bonum
quod habet, ex ſe habeat ſeu à ſe. 2. Quā-
do iudicat quod bonum quod habet, ex
D-o habeat, attamen ex ſuis meritis. 3.
Quando jactat ſe habere, quod non ha-
bet. 4. Quando quis ſingulis deſpectis,
vult videri ſe ſingulariter habere, quod
habet. S. Greg. apud S. Th: 22. q. 162.
a. 4.

4. Samuel de Lublino 2. p. caſuum.
Conſcientiæ duod. cin. filias aſſignat ſu-
perbiæ. Sunt autem inobedientia, con-
temptus, præſumptio, ambitio, vana glo-
ria, hypocriſis, jactantia, diſcordia, cu-
rioſitas, pertinacia, contentio & infide-
litas. Mosceenſis loco cit: addit novi-
tatum inventionem: ſed hanc reducere
poſſet Samuel de Lub. ad curioſitatem.

5. Inobedientia eſt vitium, quo qui
tenuit facere quod jubetur.

6. Contemptus eſt, qui lex, vel etiam
ipſe legiſlator deſpicitur. Quid ſit contem-

plus formalis v. dist. in 4. Sent: Mor.
d. 3. §. Queritur.

7. Presumptio est. per quam ex falsa ad
nimia virium confidentia aggredimur exceden-
tia nostram facultatem.

8. Ambitio est inordinatus appetitus ho-
norū, aut dignitatis ratione honorū. Dixi ad-
vertendo ex Syll: V. superbia, ratione
honorū: nam appetitus tantū dignita-
tis pertinet ad presumptionem lecon-
dum S. The apud Geium v. Ambitio.
Ex quo patet quomodo intelligendus
Moscicensis definiens ambitionem etiam
per dignitatem.

9. Vana gloria est inordinatus appetitus
clare opinionis & laudis apud alios. Scias
pro nonnullorum consolatione, hoc
tantū est p. veniale, licet sit de fallis
(dummodo non mortiferis) & transito-
rijs immoderate, & licet sit de bonis
operibus, jeunio, oratione &c. quæ quis
facit consulto propter vanam gloriam.
Mosc. l. c. & Fernandez p. 4. de super-
bia n: 10.

10. Hypocrisis est simulatio virtutis aut

(san-

sanctitatem quam homo non habet. Adhuc Mo-
scensis loco citat etiam si hoc faciat ho-
mo sine, ne alios scandalizet, quia est
mendacium. Dico tamen si velis caven-
do scandalum te virtuosum representa-
re licet non fueris, fac propositum e-
mendandæ vitæ & tunc non mentie is.

11. Insuperbia, quæ quæ se verbis extollit
super illud quod est, vel quod homines opinantur
de eo.

12. Discordia est voluntatum contrarie-
tas circa aliquod unum, dum unum alicui placet,
alteri vero displicet.

13. Curiositas est inordinatum desideri-
um sciendi, sive per intellectum, sive per sen-
sum, ea quæ ad se non pertinent, vel si perti-
nent, major tamen cura adhibetur in illis co-
gnoscendis, quam par sit. Inventio novitatum
est excoꝑata in utilitatem admirationem pa-
tientiam, ut sit in sustinendis novis opi-
nionibus, in usu insolitæ formæ vesti-
endi convivendi &c.

14. Pertinacia est persistencia in suo ju-
dicio & assertione plusquam oportet.

15. Contentio est sermo contrarius al-

veri, veritatem impugnans, non animo dissuadendi sed contradi-cendi.

16. I. fidei blasphemus, est, exclusio filii. Privatiua tunc est illi qui nec credit, nec desolat sed animum suspendit. Contraria autem qui discredidit aut credit esse falsa, quae proponuntur.

17. Scias pro meliori praedictorum noticia. Superbia dupliciter sumitur. Communiter ut se extendit ad excellentiam personae, honoris, laudis, dignitatis, virium. Et specialissime, ut se tantum extendit ad excellentiam personae consistendo in ipsa, scilicet dum quis vult excellentior esse quam sit, in quacunque materia, ex quacunque occasione, abique eo quod desideret dignitatem, & abique eo quod aggrediatur aliquod praecclarum opus, vel affectet laudari,

18. Ambitio ergo praesumptio & similes, ita oriuntur & sunt hae superbiae. intellige specialissime sumptae, quod sint etiam species superbiae communiter sumptae. Et haec de illis in recto potest praedicari; veramen est Auditio

tio est Superbia, seu inordinatus appetitus excellentiæ &c.

DISTINCTIO III.

De Avaritia.

I. **A**varitia est appetitus inordinatus habendi. sc. divitias, aliasvè res temporales exteriores.

2. Avaritiæ filiz sunt multe ait Mo-
scicensis 2. p. Tyrocinij Artis Peniten-
tariæ § de Avaritia, ex quibus septem
ab aliquibus numerari solent. Proditio,
Fraus. Fallacia seu dolus. Perjurium,
quò revocatur mendacium. inquietudo.
violentia & obduratio.

3. Proditio est manifestatio alicujus oc-
culsi, *illativa nocumenti.*

4. Fraus est deceptio alterius in aliquo fa-
cto, *illativa nocumenti.*

5. Fallacia est deceptio alicujus in verbis.
illativa nocumenti.

6. Perjurium est mendacium juramento
firmatum *illativum nocumenti.*

7. Inquietudo est, inordinata tempora-
lium sollicitudo.

D 4

8.

80. *De AVARITIA*

8. Violentia est, rapina seu extorsio bonorum.

9. Obduratio seu immiseriordia est, duritia in pauperes denegando eicemesynam.

DISTINCTIO IV.

De Luxuria.

1. **L**uxuria est inordinatum appetitum venereorum.

2. Sex sunt species Luxuriæ. Simplex fornicatio. Stuprum. Adulterium. Incestus. Raptus. Peccatum contra naturam. S. Th: 22. q. 154. a. 1.

Sacrilegium (quod est illicitus concubitus cum femina voto castitatis adstricta, vel in loco sacro, aut ab habente votum castitatis) non numeratur à S. Th inter species luxuriæ, quia ex se directe pertinet ad irreverentiam & reductivè ad luxuriam.

3. Simplex fornicatio est illicitus concubitus soluti cum soluta non virgine in vaso naturali. Licetur solutes cum soluta, idest, non existentes in Matrimonio, si-

ve ra-

ve rato sive consummato. Ad hanc speciem reducitur concubinatus.

4. Stuprum est desfloratio virginis per fractionem claustris virginis. Differt specie à fornicatione, secundum S. Th. l. c. a 6.

5. Adulterium est illicitus concubitus, vel conjugati cum conjugata, vel conjugati cum libera vel liberi cum conjugata. In primo appendenda est in confessione circumstantia utriusque conjugati, quia iniustitia duplex & æquivalet duplici peccato.

6. Incestus est illicitus concubitus cum consanguinea vel affine usque ad quartum gradum inclusive. Huc pertinet peccatum cum habente cognationem legalem, cum à se baptizata. Secundum aliquos cum filia confessionis.

7. Raptus est dum quis abducit feminam à domo parentum vel eorum sub quorum cura est, aut à domo propria, si sit sui juris, ipsam invitam ad fornicandum cum illa, aut matrimonium contrahendum V. Trid, sess. 24 c. 6.

8. Peccatum contra naturam est omnis actus libidinosus extraneus, aut contra modum à natura institutum.

9. Peccati contra naturam quatuor sunt species. Mollities seu pollutio, Bestialitas, Sodomia, Inordinatus concubitus.

10. Mollities seu pollutio est *voluntaria seminis effusio extra vas*. Potest habere speciem alterius libidinis, si quis in actu turpi delectetur de alio actu sive morose, sive cum animo perpetrandi si possit, aut achi detecto perpetraret.

11. Bestialitas est *comm. cum bestia*. Ad bestialitatem reducitur coitus cum Demone succubo vel incubo: quia corpus assumptum à Demone non est verum corpus humanum.

12. Sodomia est *illicitus concubitus vel masculi cum masulo, vel femina cum femina*. Pollutio ex tactu personæ ejusdem sexus reducitur ad Sodomiam.

13. Concubitus masculi cum femina in vale proposita secundum Amuliam conformiter ad mentem D. Thomæ non est propriè Sodomia, sed potius concubitus inordinatus & monstruosus, consequenter specie distinctus à concubitu

bitu masculi cum masculo.

14. Tandem inordinatus concubitus tunc est, quando non est debita corporum positio, vel quando non seminatur in vase, vel quando non adhibetur instrumentum debitum. Primus concubitus si sit in vase debito & sine periculo effusionis seminis non est mortalis inter conjuges. Hæc sunt desumpta ex N. Opusculo Sent: Mor: l. i. d: 26

15. Ad hæc reducuntur, Turpiloqui, uni. Auditus turpium sermonum, Lectio obscenorum, Aspectus, Tactus causa voluptatis carnalis, Oscula eodem, sine tactu. Chorea Motus sensualitatis. De his consule Mosc: p. 2. Tyrocinij Artis Preit: J. de Luxuria & Sent: Mor: l. i. d 29.

16. Filias luxuriæ enumerat Samuel de Lublino & Gab: à S. Vinc. V. Luxuria sc: cecitatem mentis, inconstantiam, inconsiderationem, præcipationem, amorem sui, odium Dei, desiderium præsentis vitæ & horrorem futuri sæculi.

17. Cæcitas mentis impedit hominem,
D 6   vt non

ut non cogitet de caelestibus nec sacras conciones, nec pia monita intelligat.

18. Inconfideratio facit ut homo sapiat quæ suum statum dedecent, cum non levi aliorum scandalo.

19. Præcipatio impedit consilium de mediis necessariis ad actum bonum.

20. Inconstantia facit ut homo non servet propositum maxime de vitæ emendatione.

21. Amor sui, quo homo plus seipsum diligit quàm Deum,

22. Odium Dei, quo voluntas expressè averritur à Deo, displicendo de ejus bono vel volendo ei aliquod malum.

23. Horror futuri sæculi facit ut homo cogitet de morte & eam nimis timeat,

24. Desiderium præsentis vitæ, quo homo cupit hic semper v. vere.

25. Infert Gabriel à S. Vinc. Luxuriam maxime cavendam à viris contemplativis, literatis, studiosis, Rectoribus, Governatoribus, Principibus, Iudicibus &c.

DISTINCTIO V.

De Invidia.

1. **I**Nvidiam definit N. Mosc. l. c. §. de Invidia. *Est tristitia de alieno bono, eò quòd impedit aut diminuit seu obscurat invidentis excellentiam.* Bona autem hominis sunt scientia, honor, fama, reputatio, divitiæ, favor, veneratio, dignitates &c.

2. Secundùm citatum Doctorem tristitia de bono alterius habet septem respectus.

3. Primò, quia est bonum illius, cui malum optamus, & hoc pertinet ad odium.

4. 2. Quàmvis in se bonum sit, præbet tamen occasionem mali, v. g. insolentia. Et sic tristari de bono alterius pertinet ad charitatem.

5. 3 Quia bonum unius est nocivum alijs. Et sic tristari de dominio oppressoris pertinet ad compassionem respiciendo præcisè oppressos.

6. 4. Quia bonum unius est formidolosum alteri, v. g. Sperat Petrus ex officio, dignitate Ioannis, aliquid iniuste proventurum & de præfatis excellentiis tristatur, quod pertinet ad timorem.

7. 5. Quia tali bono v. g. prosperitate indignus: Et sic tritari pertinet ad indignationem. Quòd si tristitia sit de iniustitia in distributione bonorum, sic tritari pertinet ad iusticiam.

8. 6. Tristatur quis de bono alterius, non quia est in altero, sed quia ipse caret eo. Qualiter tritari pertinet ad amulationem.

9. 7. Tristatur quis de bono alterius quia est malum dolentis: hoc est, quia redundat in aliquod ejus gloriæ incommodum. Et sic tritari propriè pertinet ad invidiam.

10. Hi modi tristandi de bono proximi ideo assignati ut intelligatur natura invidiæ propriè acceptæ.

11. Quomodo doctrina Moysi & Samuelis de Lublino assignantium septem modos tristitiæ circa bonum proximi
sit

fit concilianda cum doctrina S. Thomæ assignantis, quatuor modos, altioris est foris.

11. S. P. Gregorius relatus à S. Th: 2. 2. q. 36. art. 4. has refert filias invidiæ. Et sunt odium, susurratio, detractio, lætitia in adversis proximi, afflictio in prosperis ejus. Quid sit odium patet ex dictis & patebit ex dicendis. Quid susurratio, & detractio patebit ex dicendis circa octavum præceptum.

DISTINCTIO VI.

De Ira.

Ira dupliciter sumitur. Comuni-
ter seu vulgariter & propriè. Comuni-
tè sumitur pro quadam perturbatio-
ne anime non actuali inest iustitia. Propriè &
specialiter pro appetitu vindictæ.

1. Ira ad vindictam pertinens duplex
est. Ilicita & licita. Licitæ vocatur ira
per zelum, illicitæ vocatur ira per vitium.

3. Zelus est appetitus vehemens puniendi
malum

malum, servando tamen rationis ordinem & legis diffinitionem, v. g. ut iustitia servetur &c.

4. Ira vitiosa est *irordinatus appetitus vindictæ* v. g. eo solo quòd ingratum sibi, affecti, & sic ut animus irati satietur alienâ miseriâ.

5. Ira differt ab iracundia. illa enim dicit actum, hæc potentiam. Ait Gabr à S. Vinc: v. ira. Addit. iratus vehementer comparatur arrepto à Damone.

6. Germina seu filias iræ in tres classes distinguit Mosell. c. 8. de ira ex S. Th. Nam in corde nascitur indignatio, tumor mentis & odium. in ore clamor, maledictio, contumelia, blasphemia, rixæ verbales in facto, pugnæ seu rixæ reales, seditiones, factiones.

7. Indignatio est quâ homo indignum reputat (illum à quo malum accepit) suâ affabilitate, familiaritate & colloquio, avergens ab eo faciem aut oculos, nolens de eo audire ullum verbum bonum, ac detestans, quòd ei aliquando amicus fuerit, benefecerit &c.

8. Tumor mentis, quo in corde injuria versatur, ruminatur atq; exaggeratur, cum repetitione causæ, & interiori aspera responsione, excogitatione mediorum ad exercendam vindictam: ac proinde quasi tumescit mens tali amaritudine repleta.

9. Odium est quo displicet proximi bonum, vel optat malum. Differt ab ira. Nam iratus non intendit nocere, nisi ei qui sibi vel suis nocuit, ut vindicta sit quasi quædam recompensatio. Per odium autem intenditur malum absq; tali respectu, sed absolute eo tantum fine, ut alicui malè sit, propterea, quod vel nequam sit, vel nobis contrarius, vel quia ejus persona est odiosa, nobisq; displicet.

10. Clamor est, confusa, tumultuosa, sub elata voce, locutio.

11. Quid maledictio conumelia & similia, patebit ex dicendis circa octavum præceptum. Quid blasphemia, ex dicendis circa primum præceptum.

Hæ descriptiones filiarum iræ desum.

Sumptæ sunt ex P. M. Nicolao Mosc. l. c. 5. de ira.

12. Seditio est *rebellis nonnullorum contra superiorem commotio.*

13. Flectio est *modum de inferendo damno sive temporali sive spiritali adinventio.*

Hæ undecim filia iræ possunt reduci ad sex à S. Th. 2. 2. q. 158. a. 7. assignatas. Et sic non contradicitur S. Thomæ.

DISTINCTIO VII.

De Gula.

1. **G**ula est *inordinatum cibi potû q. appetit. Gula.* Appetitus inordinatus solius cibi, vocatur *comessatio.* Solius potûs, *ebrietas.*

2. Quinq; sunt gulæ species. *Præproperè. Lautè. Nimis ardens. Studiosè. S.* Th 2. 2. q. 148. a. 4. ex S. Greg.

3. Prima species gulæ est *Præproperè,* quando quis ex impatientia prævenit tempus comedendi. 2. Quando quærit cibos lautos & pretiosos. 3. Quando multum comedit vel bibit. 4. Quando avi-

De GULA

91

avidè cibum sumit. 5. Quando nimis accuratè cibos præparat, vel sic paratos denigrat. ita in terminis Gab. à S. Vinc. v. Gula.

4. Hæ gulæ sunt quinque. 1. Inepta læticia. 2. Scurrilitas. 3. Immundicia. 4. Multiloquium. 5. Hebetudo mentis. S. Th. l. c. a 6 ex S. Greg.

5. Inepta læticia dicitur quâ homo gaudet in his, quæ ex se nullam, vel saltem non tantam faciunt delectationem. Hæc turpitudine apparet in ludo, joco & similibus.

6. Scurrilitas consistit in verbis ac gestibus inverecondis. Ut sunt impuræ cantilenæ, versus, cavilli, gestus, tactus petulantes, turpes &c.

7. Immundicia sumitur pro superflua & turpi humorum è corpore emissionem. ut sunt vomitus. Pollutiones in somnis turpibus causatæ ex nimio cibo vel potu &c.

8. Multiloquium est multitudo locutionis cum superflua tate præter utilitatem vel necessitatem.

9. Hebetudo mentis est grossities intellectus quâ homo non potest perungere ad cogni-

tionem rei, nisi per multa ei sit exposita Hoc evenit tum ratione vaporum quibus op-pletur cerebrum. Tum ratione de-
stationis superflue, ex qua fit, ut mens quasi inhæreat patinis & vitris.

DISTINCTIO VIII.

De Acedia.

1. **A**cedia est *tristitia de bono divino, non* quatenus est arduum & difficile, sed quatenus ad nos pertinet, nobis est utile & nostrum beneficium, ducens ad finem, vel consistens in fine excellentissimo.

2. Hinc collige vulgum non proprie intelligere hoc peccatum pro signitia aut pigrizia ad Dei obsequium, aut pro tristitia, v. g. de jejuniis incidente tali tempore vel alio bono opere, inquantum est laboriosum, animum & corpori molestum, vel impeditivum delectationum mundanarum: talis enim tristitia ex repugnantia sensus carnis oritur, & ordinarie etiam consensu rationis accedente, veniale peccatum est, ait P. M. Nicolai Mosc.

3. Septem filia acediae assignantur :
 Pigrizia seu torpor. Tadium seu fastidium.
 Evagatio mentis. Pusillanimitas. A-
 versio à bono divino, aliàs malitia à
 D. Greg. dicta. Exasperatio contra benè
 monentes, aliàs rancor. Desperatio.

4. Pigrizia seu torpor est quando homo
*negligit & omittit facere, quae ex praecepto
 vel quasi ex praecepto tenetur facere. v. g. non
 communicando in Paschate &c.*

5. Tadium est, propter quod aliquis in-
*choans bonum opus nauseat super illo, tanquam
 insavi, & deserere proponit.*

6. Adverte. Prima pars hujus descri-
 ptionis non inquit filium invidiae, sed
 secunda pars : nam nausea super bono o-
 pere est ipsius acediae, cum sic tristitia
 de bono divino. Hinc Bonac & Fer-
 nandez acediam definiunt per tadium &
 nausiam.

7. Evagatio mentis est, quando quis re-
*fugens sancta, divertit ad impertinentia, quae
 in cogitationibus versat, & deserens at-
 tentionem debitam distractionem volun-
 tatiè admittit,*

8. Pusillanimitas est qua homo non audet divina consilia, qua perfectionis sunt, agredi.

9. Aversio à bono divino, aliàs ex Deo Gregorio dicta malitia, est tristitia agorans hominem propter bonum seu beneficium à Deo nobis exhibitum. v. g. si quis in tantum esset aversus à Deo, quod audiens vel cogitans statutum sibi à Deo, quod sit futurus civis Sanctorum, tristaretur & fastidiret quasi nolens hoc esse. Vel si displicerent ei bona spiritualia, velletque ea non fecisse. Vel si contemneret Dei beneficia, desiderando se non fuisse natum, non esse ad beatitudinem ordinatum. Detestaretur, quod sibi ei provisa ad beatitudinem medietate. v. g. Sacramenta &c. Sed potius est consummata acedia & non filia, ut innuit Moyses.

10. Huc spectant illi qui propter nimium affectum ad res temporales amisso gustu spiritualium, desiderant in mundo perpetuitatem non curantes gloriam æternam. immo interdum corde & ore beatitudini renuntiant, præponentes temporalia æternis.

De ACEDIA

95

11, Exasperatio contra benè monen-
tēs, aliàs Rancor, *importat quandam animi*
commotionem contra ad bona inducentes v. g.
Parentes. Confessarios. Concionatores,
&c

Quid sit desperatio patebit ex dicen-
dis de peccatis contra Spiritum S.

DISTINCTIO IX.

De Gravitate Peccatorum Capitalium.

Superbia est peccatum mortale ex ge-
nere suo si sit consummata & perfe-
cta, idest, si quis ita excellere appetat,
ut Deo, superioribus, eorumque legibus
subijci nolit. imperfecta, quā quis, subij-
ciendo quidem quibus tenetur, in suo
tantum affectu se magnificat, est p. ve-
niale, ut refert P. Hermannus ex Cajeta-
no v. Superb. Quia sine Dei & aliorum
despectu, pius iusto se efferre, non est gra-
vis deordinatio. Esset gravis cum nota-
bili aliorum contemptu, complacendo
in aliorum notabili abiectione.

21. Av. 2.

96 De GRAV: PEC: CAP: T.

2. Avaritia ut est rei alienæ immoderatus appetitus v. g. alienum retinendo & ut opponitur iustitiæ, ex genere suo est p. mortale: ut verò est immoderatus appetitus propriarum divitiarum in iis delectando, tenaciter retinendo, & ut opponitur liberalitati, est solum ex genere suo p. veniale. Qualiter avaritia communitur & ordinatè sumitur, Hanc doctrinam sumpsit Gab. à S. Vinc: ex S. Th. 2.2 q. 118. a. 4.

3. Luxuria ut sumitur pro inordinato actu extra matrimonium est ex genere suo p. mortale. Quia prodigitur semini humanum in quo est homo in potentia: quod sine dubio est grave & notabiliter repugnans rationi. Sumitur ex S. Th. q. 15. de malo a. 2.

4. Invidia ex genere suo est p. mortale. Quia contrariatur charitati. Sicut enim charitas gaudet de bono proximi ita invidia trahitur. D: th: 2.2, q. 36. a. 3. & q. 10: de malo a. 1.

5. Ira sumpta pro inordinato appetitu vindictæ ex genere suo est p. mortale. Quod

De GRAV: PEC: CAPIT: 97

(Quod intellige quando est ex plena deliberatione, & malum quod inferitur est notabile) Quia contrariatur charitati & iustitiæ. Sumpta pro perturbatione animi, v. g. si quis nimis ardentem commoveatur interiùs, vel si nimis exteriùs signa interioris commotionis manifestet, non est ex suo genere moralis. S. Th. 22 q. 158. a. 3. & q. 12. de Malo a. 3.

6. Gula ex genere suo solùm est p. veniale Gabriel à S. Vinc: V. Gula ex S. Th. Quia ex genere suo in hoc consistit quod quis inordinate cibum vel potum appetat, v. g. quia plùs, citiùs, avidius, lautius sumit, quàm deceat, vel in delectatione cibi sistit non referendo, saltem implicite ad finem honestum, quod tantùm est veniale, nec ex terminis importat notabilem excessum. Sumitur ex Sam. de Lub.

7. Contra gulosos per ebrietatem sic habet Apostolorum 42dus Canon: Episcopus aut Presbyter aut Diaconus, alea atq; ebrietati deserviens, aut desinat aut certe communionem privetur, idem statuit Euthimia-

98 De GRAV. TEC: CA I:
nus Papa & Concilium Moguntiacum
Can: 46 Hæc & alia refert Pouodovius
in instructione Confessariorum supra 3.
Præceptum.

8. Acedia secundum genus seu est
p. mortale. Nam proprius est ætus cha-
ritatis gaudium de Deo, acedia autem
est tristitia de bono divino. Et sic con-
trariatur charitati. Consequenter est
se p. mortale, nisi excuset imperfectio
actûs. S. Th. 2.2. q. 35: a 3.

9. Sive autem tristeris de re cadente
sub præcepto sive sub consilio peccas
mortaliter. Et sic qui omisit Sacrum v.g.
ex acedia propriè sumpta, non sufficit in
confessione ferri omissio iem Sacri, sed
necessarium est p. acedia explicare, Gabi-
à S. Vinc. V. Acedia.

Quæsitum.

*Quæ virtutes peccatis capitali-
bus contraria?*

1 R. Hæ à referentibus doctrinam
Christianam solent assignari. Huiusmodi
Largitas, Castitas, Benignitas seu Bene-
volens.

De VIRT: PEC: CAP: CONTR. 99

volentia Patientia. Temperantia & Devotio

2. A quodam in tabula Christiana loco benignitatis ponitur amor proximi. Loco temperantiae abstinencia. Loco devotionis, diligentia.

3. Ceterum possunt etiam sic enumerari. Humilitas. Largitas. Iustitia. Castitas Charitas. Mansuetudo. Temperantia. Humilitas contra superbiam. Largitas & iustitia contra avaritiam supra explicatam. Castitas contra luxuriam. Charitas contra invidiam & acediam ut patet ex dictis. Mansuetudo & iustitia contra iram supra explicatam. Temperantia contra gulam Descriptiones harum virtutum reperies in 3. Sententiarum Thomisticarum: ubi ago de virtutibus in particulari. Nec placet omnia repetere.

DISTINCTIO X.

De Peccatis contra Spiritum S.

1. **P**eccata in Spiritum sanctum sunt

E 2

sex.

100 *De PEC. contra SPIRIT: S.*

sex. Desperatio. Præsumptio. Impugnatio agnitæ veritatis. Invidia fraternæ gratiæ. Impœnitentia & obstinatio.

2. Desperatio quando quis abiicit spem de sui emendatione. Peccatorum remissionem gratiæ & gloriæ consecutione. Potest autem aliquando conjungi hæresi, aliquando absq; hæresi esse. Nam si quis exprimat saltem corde tale iudicium, quod Deus non possit sibi parcere, aut non parceret, si debito modo se disposuerit, aut quod impossibile sit ei in hoc statu consequi gratiam & postea gloriam, est contra fidem. Sine hæresi verò: si quis secum ita deliberaret. Ego nunquam me disponam, & ideo nunquam mihi Deus parceret ac proinde damnabor.

3. Præsumptio est inordinatus conatus spei, quâ expectat quis per virtutem & misericordiam Dei id, quod secundum legem Dei ordinariâ non est possibile: v.g. remissionem peccatorum absq; pœnitentia. Gloriam æternam sine meritis, aut solis viribus naturæ absq; Dei gratia. Et potest conjungi hæresi, si quis ita crederet. Et absq;

absq; he. eli, si ita quidem non judicaret, sed ita se gereret ac tenderet in æternam beatitudinem, ac si posset suâ voluntate absq; operibus, aut illis solis sine gratia Dei obtineri.

4. Impugnatio agnitæ veritatis tunc est, quando quis post propositam fidei vel bonorum morum doctrinam, impugnat eam volens persuadere esse falsam.

5. Invidentia fraternæ gratiæ est dum quis tristatur ex hoc quòd gratia Dei crescat in mundo. Hinc si quis videns fratrem suum in Dei servitio proficere, peccatores pœnitentiam agere, doleret super hoc, peccaret contra Spiritum sanctum, quasi contemnens interioris gratiæ auxilium.

6. Impœnitentia hic non significat permanentiam in peccato usque ad mortem, sed importat propositum non pœnitendi: S. Th. in 4. d. 43. a. 2. ad 3. & in expositione literæ. Quòd si esset propositum non pœnitendi usque ad mortem, sine dubio esset impœnitentia, ut hic sumitur pro speciali peccato & in spiritum sanctum.

Ej

7. Obsti-

102 De PEC: contra SPIR: S.

7. Obstinatio est firmum propositum in-
barendi peccato propter aliquam delectationem
licet brevem.

8 Hæc peccata dicuntur irremissibi-
lia. Non quòd nullatenus remitti pos-
sint, sed quia difficilè & rarò remittun-
tur, eò quòd habeant in se repugnantia
ad remissionem, & Dei dona, quæ
contemni videntur.

Quæsitum

*Quod sunt remedia contra peccata
in Spiritum sanctum?*

R. Elle sex, secundum Fabium in carna-
tum, 4. p. l. Primò. Spes de misericor-
dia Dei. Timor de divina justitia. Co-
gnitio veritatis fidei & bonorum mo-
rum Auxilium divinæ gratiæ. Dolor
de peccato commisso, & propositum ab-
stinendi à peccato.

DISTINCTIO XI.

*Referuntur alia divisiones pec-
catorum.*

1. In-

Alia DIVISIONES PEC: 103

1. Inter alias divisiones etiam assignat-
Istolet peccatum contra Patrem,
Filium & Spiritum S. sed de hac divi-
sione jam egimus dat. 1. n. 10.

2. Peccata in cœlum clamantia sunt
quatuor: Homicidium voluntarium,
hoc est directè factum. Sodomia. Op-
pressio pauperum, ac merces operario-
rum defraudata.

3. Nomine pauperis intelligitur non
tantum miserabilis persona, v. g. adve-
na, pupillus, subditus, servus, sed etiam
quicumque est inferioris conditionis re-
spectu excellentioris.

4. Nomine oppressionis intelligitur
quicumque afflicto.

5. Dicuntur in cœlum clamare: nam
ob sui gravitatem velocem petunt ul-
tionem.

6. Peccata aliena sunt novem, Seu
novem sunt modi quibus aliena peccata
nobis imputantur, & continentur his
versibus. Iussio. Consilium. Consensus.
Palpo. Recursus. Participans. Mutus.
Non. oblitans. Non manifestans. Ho-

E 4 rum

104 *RESOL: aliqua de PEC:*

rum brevis explicatio habetur in 1. Sent. Mor. de homicidio.

7. Opera carnis hæc enumerantur à S. Paulo ad Gal: 5. Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, beneficia, inimicitia, contentiones, amulationes, ira, rixa, dissensiones, secta, invidia, homicidia, ebrietates, comminationes & his similia quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

8. Q. 1. Quot modis peccatum committitur? R. 4. Cogitatione. Locutione. Opere, & Omissione.

9. Q. 2. Quot sunt fundamenta, origines & causæ peccatorum? R. 3. Ignorantia. Fragilitas quod pertinet passio. Malitia.

10. Q. 3. Q. 2 concurrunt ad p. mortale? R. hæc. 1. Gravitas ex parte objecti. 2. Perfecta advertentia, ex parte intellectus. 3. Plenus consensus ex parte voluntatis. Gravitas ex parte objecti colligitur ex notabili contrarietate cum charitate Dei & proximi. Alia autem.

RESOL: aliqua de PEC: 105

autem est gravitas objecti peccaminosi
ex se & sua natura v. g. odium Dei.
Alia ex gravi prohibitione ut fuit in po-
mo promissis parentibus prohibito. Quot
modis mortale transit in veniale vel è
contra. Quæ excusant à mortali vel ab
omni, v. dicta in 4. Sent: Moral: d. 1.
Vnde sumatur distinctio numerica pec-
catorum. v. in 2. Sent. Mor. d. 61. circa
finem. Vnde distinctio specifica pecca-
torum v. in 3. Sent: Thomisti-
carum d. 75.

OPVSCVLVM

QVARTVM.

De Præceptis Decalogi,

Præcepta alia sunt legis naturæ.
P Alia scriptæ. Alia gratiæ. Alia
legis canonicæ.

Præcepta legis naturæ duo sunt. Quod
tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

E s.

Quod

Quod tibi vis fieri, alteri facias. Legis scriptæ sunt decem, de quibus in hoc opusculo.

Legis gratiæ duo (intellige quoad maiorem explicationem & semper enim erant) Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. & proximum tuum sicut te ipsum, Legis canonicæ alii qui numerant quinque. Absolutè tamen loquendo, & naturæ, & scriptæ & gratiæ & legis canonicæ sunt plura. Sed hæc, vel communiora vel magis principalia vel magis scitu necessaria.

1. **D**ecalogue dicitur à de-na io numero præceptorum, & sic Decalogus idem est quod volumen sacrum continens in se decem moralia præcepta, sequentibus contenta.

Vnum crede Deum: Nec iures vanum Per ipsum. Sabatha sanctifices. Habeas in honore parentes. Non sis occisor. Mœchus. Furs Testis iniquus. Alterius sponsam. Nec rem cupias alienam.

Horum fundamentum & radix est dilectio Dei & proximi.

2. Ex præceptis Decalogi alia sunt primæ alia secundæ tabulæ. In duobus enim tabulis lapideis scripta constat ex Deutoronomij c. 4. In prima tabula tria tantum scripta erant prima præcepta, quæ nos ad Deum ordinant. In secunda verò scripta fuerunt reliqua septem, quæ ad iustitiam erga proximum servandam diriguntur. S. Th. apud Makovium in Decalogum præludio secundo.

3. Ex his alia sunt affirmativa alia negativa. Affirmativa obligant semper sed non pro semper, sed tantum quando acciderit casus. v. g. honorare parentes obligamur semper sed non pro semper & omni tempore quoad executionem, sed solum datâ occasione. Negativa obligant semper & pro semper. v. g. non furari.

4. Decalogum, saltem quoad substantiam scire tenemur, ut patet ex Opusc. 2. d. 2. Præ oculis etiam habendus, ut eò facilius ad eam observandum manuducamur. Habemus autem Decalogum præ oculis examinando conscientiam de observantia ejusdem,

5. Fructus Decalogi hi numerari possunt. 1. Coercere homines à malo. 2. Invitare ad bonum. 3. Benedictio spiritalis & temporalis. Illa consistit in conscientie puritate, tranquillitate & abundantia virtutum. Hæc in bonorum temporalium copia & alijs exterioribus bonis. Si hæc desunt, Deus in melius nostrum subtrahit. 4. Vita æternæ. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata.*

DISTINCTIO I.

Circa primum Præceptum.
Non habebis Deos alienos coram me.

1. **H**Oc præcepto non solum prohibetur cultus falsorum Deorum, sed & præcipitur tendere in Deum, tum per actus fidei spei & charitatis, tum per actus religionis.

2. Ad præfatos actus inducimur quinque rationibus. 1. Sumitur ex Dei dignitate: 2. Ex Dei largitate: omne enim bonum à Deo. 3. Sumitur ex promissæ firmitate: abrenūtiavimus enim diabolo, & fi.

PRIMUM PRÆCEPT. 109

& fidem promissimus soli Deo. 4. sumitur ex dominij diabolici gravitate. 5. Ex præmij sive muneris largitate. D. Tho. Opusc. 4. in præsent.

3. Quid fides, spes, charitas, patet ex dictis de virtutibus. Religio est virtus, quæ Deo debitum cultum tribuimus tanquam primo omnium principio. Quæ circa dictas virtutes scienda occurrunt, dixi tum in 1. Sent. Mor; d 2 & seq. tum in 3. Sent. Thomisticarum d. 13. & seq.

4. Dum dicitur *non facies tibi sculpsile*, idolorum cultus & non imaginum Dei & SS. prohibetur, ut sc: imagines formaliter sumuntur, hoc est, ut dicunt respectum ad rem representatam materialiter enim sumptæ & ut res quædam non possunt coli.

5. Serviunt autem imagines. 1. ad instructionem rudium. *Quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura.* S. Greg. l. 9. Epist. 9. 2. ad excitationem piorum & excitamur autem ut imitemur & honoremus Sanctos. Imagines ipsemet Christus D. approbat; Regi enim Abgaro suam

110. PRIMVM PRÆCEPT:

am imaginem misit (Ep stola Abgari ad Christum D. & Christi D. ad Abgarum habentur apud P. M. Ruszel de sancta Cruce dist. 37. vbi etiam reperies Epistolam Lentuli Romani Proconsulis, quâ dispositionem Corporis Christi D. describit) Item linceo S. Veronicæ, & lincioni sepulchri suam imaginem impressit, non in solam memoriam sed ut per has colatur.

6. Non prohibetur etiam hoc precepto cultus reliquiarum seu corporum SS. reliquiae enim sunt pignora sacra SS. quos colere tenemur. Angli honorant corpora SS. Hi enim S. Catharinae corpus in monte Synai cum honore sepelierunt. Hi corpori S. Clementis sacellum ædificârunt in mari. Deus ipse, ut patet ex tot miraculis, vult corpora SS. à nobis honorari. Membra S. Stanislai Martyris, & Episcopi Cracoviensis nocturni de cælo splendoris indicio collecta & suis locis disposita, ita inter se copulata, ut nulla vulnorum vestigia extarent. Corpus S. Floriani M. Patroni Regni Poloniarum.

loniæ inusitatae magnitudinis aquila custodiuit &c.,

7. Est autem cultus seu adoratio incommuni, actus quo unus alteri se submittit, seu honorat in recognitionem excellentiae.

8. Cultus seu adoratio est triplex. Latriæ, doliæ, hyperdoliæ. Latriæ est supremus cultus qui soli Deo propter summum imperium, quo universa creavit, gubernat & regit, debetur. Doliæ est cultus debitus Sanctis, alijsque interdum adhiberi solet, ut docet S. Th. 2. 2. q. 103. a. 2. Hyperdoliæ est cultus debitus Sanctis habentibus specialem conjunctionem ad Deum. Sic colitur humanitas Christi D. præcisè considerata, ut sancta per sanctitatem creatam, cui tamen ut sanctificatae sanctitate increata debetur cultus latriæ. Cultu hyperdoliæ etiam colitur B. V. Maria.

9. Adoratio quæcunque illa, alia est absoluta alia respectiva. Absoluta est, quando aliquis honoratur propter se & ratione sue perfectionis. Respectiva, quando propter aliud. Pater hoc in cultu & adoratione imaginum, quæ non sistit in imaginibus, sed.

112 PRIMVM PRÆCEPT:

sed refunditur in prototypum seu exemplar, puta in eum cuius est imago. Adoratione sacrâ veneramur etiam nomina sacrâ, ut nomen: Iesus MARIA. Scilicet propter id quod repræsentant: Patet hoc ex D. Paulo ad Philipp. 1. In Nomine Iesu omne genu flectatur.

10. Ex signis externis non sumitur differentia inter adorationes. Nam omnis submissio externa, est indifferens, potestque tam Deo quàm creaturis exhiberi, v.g. genuflexio. Totius corporis prostratio, etiam hominibus exhibentur. Quare à sola intentione pendet, quod per talia signa externa, hæc vel illa species honoris deferatur. Si enim externâ illâ submissione intendas te submittere tantumquam Deo, & testari divinitatem, erit cultus latræ. Si ut Sancto, dulci. Si ut viro potenti, erit observantia politici. *Makowski super Decal: tract 1. disp. 9, 20*

11. Qui nec canonizati, nec beatificati, cum signis tamen sanctitatis decelerunt, possunt coli cultu privato, seculari.

cluso populi scandalo. Possunt in privatis colloquijs vocari sancti, & in nostrum auxilium, ut pro nobis intercedant, invocari. Hæc probantur à Makovio l: c: q: 5: 3: 12:

12. Occasione hujus scias. 1. Inter canonizatos & beatificatos hæc differentia, quod circa canonizatum sit ultimum judicium & sententia de sanctitate & gloria. Circa beatificatos non. Post beatificationem enim ante canonizationem majus examen fieri solet circa vitam & sanctitatem. Et sic quoddam beatificatus sit in gloria, non tam habetur per formam declarativam, quàm concessivam, quâ conceditur ut invocetur.

13. Scias 2. ex Mak: l: c. q. 6. hanc inter cultum publicum & privatum esse differentiam. Cultus publicus fit nomine Ecclesiæ, & ab ea determinatus, ut officium divinum, Missa & alia, quæ pro Sanctis canonizatis ac beatificatis sunt determinata. Privatus exhibetur, non tanquam institutus ab Ecclesia, nec fit nomine Ecclesiæ, sed ex devotione colentis, licet.

licet simul fiat, & publicè. Imò et si Sacerdotes superpelliceo iad. ti recipiant dona voti gratia oblata: hoc enim non tam ad cultum publicum pertinet, quàm ad decentiam. Aliæ difficultates circa cultum privatum videantur in 13. Sent. Mort. dist: 6.

De Peccatis primo Præcepto oppositis.

14. Peccata opposita virtutibus Theologicis, scilicet hæresis, desperatio & odium Dei, opponuntur primo præcepto Decalogi.

15. Item peccata opposita virtuti Religionis, Sunt autem superstitio, tentatio Dei, sacrilegium, perjurium, simonia & blasphemia. Si hæc præter convitium addit errorem contra fidem, etiam opponitur fidei, & dicitur blasphemia hæreticalis, aliàs tantùm dicitur blasphemia simplex.

16. Superstitio est cultus vitiosus quo aut colitur creatura cultu divino aut Deo modo indebito. Makov. 13: 2 q: 1: a: 1:

17. Tentatio Dei est dictum vel factum ad.

PECCATA OPPOSITA 115

ad capiendum de Deo experimentum, ut sciat
tur quæ sit, potentia, bonitate, scientia,
voluntate & similibus. Samuel de Lubli-
no v. Tentatio:

18. Sac illegium est rei sacra violatio.
Explicatur hæc definitio in 1. Sent: mor: d. 10. De perjurio & simonia in sequen-
tibus;

19. Blasphemia ex S: T. 2: 2: q: 13.
a: 1: est derogatio excellentis bonitatis, &
precipue, divina;

20. Fit autem quatuor modis: 1us
Quando aliquid Deo attribuitur quod ei
non convenit. 2. Quando removetur
quod convenit. 3. Quando proprium
Deo creaturæ tribuitur. 4. Quando re-
moveretur à Sanctis id quod convenit, vel
attribuitur convitiando, quod non con-
venit. Sam: de Lub: v. Blasphemia. Ex:
quo patet blasphemiam etiam sic posse
definiri. Est maledicentia contra Deum &
Sanctos;

2us. Species superstitionis hæ à S: Tho:
2: 2, q: 91. a: 3. numerantur. Indebitus
veri Dei cultus. Idololatria, Divinatio.
vana observantia.

116 PRIMO PRÆC. DEC:

22. Quid sit indebitus veri Dei cultus. pater. Hoc addo: superstitiosè venialiter agit, qui contra rubricas agit Armilla v, Superst.

23. Idololatria est cultus quo divinus honor creatura tribuitur, tanquam Deo:

24. Divinatio est predictio inordinata futurorum.

25. Vana observantia est dum media inutilia adhibentur ad præstandum vel omittendum aliquid. v.g. dum lufores mutant locum, ut malam fortunam evitent.

26. Magia est quinta species superstitionis, sed revocatur, partim ad divinationem, si futura ope dæmonis prædicantur, Partim ad vanam observationem, si mira & insolita ope dæmonis fiunt. Et sic magia superstitiosa definiri potest. Est ratio quadam ope dæmonis aut futura prædicendi aut insolita operandi.

Species divinationis cum expressa dæmonis invocatione.

27. 1. Præstigium, quando dæmon apparet ad prænuntiandum futura & hominis oculos præstringit ne videat deceptionem,

PECCATA OPPOSITA 117

28. 2. Divinatio per somnia. *dam magi ex somnijs judicant de occultis & futuris, Si deest pactum, nec eis utimur tanquam regulâ actionum nostrarum, est tantum veniale credere somnijs.*

29. 3. Necromantia est divinatio per apparitionem & locutionem mortuorum

30. 4. Divinatio per Pytones dicitur dum demon per homines vivos, ut arreptos loquitur de occultis & futuris

31. 5. Geomantia est divinatio per aliquas notas aut signa in corpore terrestri, v. g. ligno, ferro &c.

32. 6. Hydromantia est divinatio per notas in aquis.

33. 7. Aeromantia est divinatio per notas in aëre,

34. 8. Pyromantia est divinatio per notas in igne.

35. 9. Haruspicium est divinatio per notas in intestinis animalium immolatorum.

Species divinationis sine expressa demonis invocatione.

36. 1. Astrologia judiciaria, quâ ex situ morum, astorum futura pradiuntur de hominum vita & actionibus

37. 2. Augurium, cū ex motu vel sonitu avium, aliorumq; animalium, vel etiam ex sternutatione hominum, membrorum saltem futurum prædicitur.

38. 3. Omen, cū ex verbis alicujus absq; eo proposito dictis, futurum prædicitur.

39. 4. Chiromantia, quā ex lineamentis manuum aliquid prædicitur. Ad hanc revocatur Spatulomantia, quā aliquid prædicitur ex signis apparentibus in spaiula alicujus animalis.

40. 5. Sortilegium est cū aliquid fit ab homine ut considerato eius eventu occultum innotescat. Fit vel per schedulas extractas vel iactum taxillorum, &c. De his S; Th;

22. q 95. a; 3

41. Sors alia est divisoria, alia consultoria, alia divinatoria.

42. Divisoria est si queratur iudicio sortium, quid alicui sit exhibendum,

43. Consultoria, si queratur per sortes quid agere oporteat.

44. Divinatoria, si queratur per sortes quid sit futurum. S. Th. l. c: a; 8.

45. Hæ omnes species divinationis licet

PECCATA OPPOSITA 119

licet sine expressa demonis invocatione,
sunt prohibita, excepta sorte divinatoria
& consultoria, servatis tamen nonnullis
conditionibus de quibus in 1. Sent. Mor.
d. 8. conc. 3.

Species vanae observationis quatuor
numerantur in Armilla Bartholomaei
Fumi V. Supersticio.

46. 1. Ars notoria quae aliquis procurat.
& credit se posse consequi v. g. scientiam
absq. labore, mediantibus aliquibus actibus ad
hoc non ordinatis. v. g. faciendo tot jejunia
&c.

47. 2. Vana observatio futurorum
eventuum, quae ex consideratione alicujus e-
ventus fortuito occurrentis conjicimus quid fu-
turum sit propter vel adversum. v. g. si
quis domo egrediens pedem offendat &
ideo domum revertatur timendo iter in-
faustum.

48. 3. Vana observatio ad immuta-
tionem corporum per res naturales non ra-
men à natura ordinatas ad effectum intentum.
v. g. si quis sub signo leonis sculpat in au-
ro figuram leonis, quam superstitiosi di-
cunt

120 1. PRÆC: DEC: PEC: OPPO:
cunt valere contra hydrope[m], pestem &
febres. Item si quis vanis remedijs col-
lit fascinationem. v: g: immissione car-
bonum in aquis.

49. 4. Vana observatio ad immuta-
tionem corporum per res supernaturali-
non tamen à Deo ordinatas ad effectum inten-
tum. v: g: Si verba sacra collo appendas
credens te sic certò consecuturum sanita-
tem. Secus si solùm habeatur respectus
ad Deum, à quo humiliter expectatur ef-
fectus. Quali modo etiam licet incanta-
re serpentes. sed ut advertit S. Th: 22
q. 96. a: 4. plerumque tales incantatio-
nes habent vanas observantias & po-
dæmones sortiuntur effectus. Dixi.
Deo non ordinatas. Nam gestare Agnum
Dei benedictum, li. et. Cùm id à Deo
per Ecclesiam institutum contra male-
ficia.

Divisiones sacrilegij videantur in
Sent Mor: d: 10.

DISTIN.

DISTINCTIO II.

Circa 2. Præceptum.

Non assumes Nomen Dei tui in vanum.

HOc præcepto prohibetur omnis inordinata usurpatio Nominis Dei, Temerè jurando. Adjurando. Vovendo & non reddendo. Blasphemando.

2. Iuramentum est *Veritas Divino testimonio confirmata.* Hinc jurare est Deum in testimonium alicujus veritatis adducere.

3. Tres sunt conditiones necessariae ut iuramentum debito modo fiat. Veritas, Iustitia. Necessitas. S. Th. Opusc. 4. in presenti. Veritas consistit in hoc quòd res ita se habeat, vel saltem putatur ita se habere ut juratur. Necessitas quando agitur de propria aut proximi fama &c. Iustitia quòd res jurata non sit contra legem Dei.

4. Iuramentum est quadruplex. Assertorium, Promissorium, Comminatio-

F

rium

rium. Excratorium. Assertorium est assertio Divino testimonio confirmata. Promissorium est promissio Divino testimonio confirmata. Comminatorium est comminatio Divino testimonio confirmata. v.g. Iuro Deus um, per Petrum Petrum Excratorium est execratio Divino testimonio confirmata v.g. Deus me damnet, si mentior.

5. Adjuratio est inductio alicujus personae vel creaturae ad aliquid faciendum vel non faciendum ex invocatione rei sacrae. S. Antoninus apud Armillam v. Adjuratio.

6. Duplex est adjuratio. Imperativa & deprecativa. Imperativa qua vimur subditos, precipiendo & timorem incutiendo v.g. adjuro te per Deum vivum. Deprecativa qua utimur ad Deum, Sanctos vel homines superiores, ut patet ex usu Ecclesiae orationes sic finiendo. Per Dominum N. &c. Similiter in Litanis Per mysterium Sanctae Incarnationis Sam. de Lub. v. Adjuratio.

7. Ut adjuratio sine peccato fiat habet praecipue conditiones expescit. 1. Ut de re bona fiat. 2. Ut intentione bona fiat.

3. Ut urgente rationabili necessitate.

8. *Votum est promissio facta Deo de his qua ei magis placent. Licet vota fiant Sanctis hoc tamen fit propter Deum qui in Sanctis colitur.*

9. *Votum has petit condiciones. 1. Ut sit circa materiam bonam. 2. Possibilem. 3. Liberam votum emittenti. 4. Meliorem suo contrario. Hinc votum contrahendi Matrimonium non valet: quia materia voti non est melior suo contrario quod est calibatus.*

10. *Votum aliud est simplex aliud solemne. Simplex est nuda promissio facta Deo de meliori bono. Solemne est quod præter promissionem Deo factam de meliori bono tradit hominem Deo irrevocabiliter, De diff. 14. Sent. Mor.*

11. *Hi contra hoc præceptum peccant qui pejerant. Pejerare est Deum in testimonium adducere, vel sine veritate, vel sine necessitate, vel sine iustitia. Irreverentia, est conditio generalis in omni perjurio imbita, Adducere Deum in testimonium*

sine veritate licet in re levi, semper
p: mortale. Tantum sine necessitate,
p: veniale. Sine iustitia in re levi, semper
tâ veritate p: veniale. v.g: juro, percu-
am leviter Petrum.

11. Secundum Marchantium peccat
etiam contra hoc præceptum, qui
quenter (ut sic loquar) dæmonem in
re habent. Eo forte modo, quo negatio
reducitur ad affirmationem. Quam
enim in ira nominare dæmonem, sine
precatione, non sit peccatum, affi-
tamen ejus nominatio dedecet Christu-
num, & sic à veniali non excusatur.

13 Qui adjurant superiorem imper
tivè, dæmonem deprecativè v. dicta
1. Sent: Mor: d: 13. Conc: 2. & 3. Q
vota non implent v. dicta l. c: d: 1
Conc: 11. Qui blasphemant v. l. c. d:
Qui per creaturas tanquam testes ex
infallibiles jurant, v: l. c. d: 11.

DISTIN.

DISTINCTIO III.

Circa 3. Præceptum.

Memento ut diem Sabathi sanctifices

Hoc præcepto in nova lege in ali-
quibus immutato : Sanctificatio
festi, Missam audiendo, non laborando,
orando, sed ad diem festum per jejunium
parando, semel in anno confitendo
& communicando, Ministris Ecclesia
necessaria præbendo, præcipitur.

De Die Festo.

2. Sabathi nomine intelligitur dies,
quo homo vacare debet ab operibus
terrenis ad vacandum rebus divinis.
Quia tamen (ut docent Theologi) finis
præcepti non cadit sub præcepto, non
peccat homo contra hoc præceptum, si,
supposita missæ auditione, rebus divinis
non intendat.

3. Nullum festum in Ecclesia ex jure
divino est introductum ut docet Fernan-
dez in præfenti & alij, cujus oppositum
habet Povoiovius secutus Angelum &

126 *III. PRÆCEPTUM*

Silvestrum. Colligit id Fernandez ex
licet, de ferijs, & c. 1. de consecrat. o.
d. 3. Licet enim jus naturale divinum
præcipiat hominibus Deum honorare
revereri, non tamen tempus definit, quod
in novo testamento id facere teneamus
sed omnia festa novæ legis introdu
cuntur ab Ecclesia.

4. festum ergo Dominicæ ab Aposto
lis institutum esse colligitur ex Apoc.
in hac die Christus resurrexit. Spiritus
S. Apostolis misit. Cælum & terram
creavit. Vinum in aquam convertit
Natus & baptizatus fuit, Quinq; panes
benedixit, & multiplicavit. Iesus clau
sis ad Apostolos intravit &c. Gabriel
S. Vinc: in Summa Mor: v. Festi dies
Adde ex eodem in N. Summa Philosophi
ca relato: hac die Annuntiatio & Con
ceptio Filij Dei in purissimo B. M. V. vir
ro fuit.

5. Dies festus non eodem modo inci
pit & terminatur. Nam quoad jejunium
incipit à media nocte præcedente vigili
am. Quoad judicialis incipit ab ortu solis
& fi.

& finitur in occasu. Quoad officium
Ecclesiæ incipit à vespere.

Circa Missam.

6. Scias ex Moscicensi quem retuli in
1. Sent. Mor. d. 16. audire non ita in
præfenti sumitur, ut idem significet quod
aure corporis percipere alias surdus non
diceretur Missam audire, neq. sanus si
Sacerdos submissè diceret, imò etiam si
clara voce in magna populi frequentia :
nam tunc valde distantes non audiunt.
Vnde omnes DD passim docent nemi-
nem ex præcepto teneri, sic audire & mi-
nus intelligere verba Sacerdotis. Sumi-
tur itaque hic auditio moraliter, quòd
se gerat ad instar audientis, decenter,
piè, religiosè Missæ assistendo, cruce se
signando, genua flectendo &c. Exoptan-
do ut Sacerdos pro omnibus orans exau-
diatur. Cogitando de Deo cui Sacrifi-
cium offertur. Vel de Dei beneficijs
quæ per Sacrificium offeruntur. Nullum
impedimentum devotioni repugnans præ-
stando v.g. colloquendo, distractè oran-
do &c.

Circa Orationem.

7. Quid sit Oratio dixi supra Opusculi 2: d: 8. ubi & orationem Dominicam explicui. **Attentio** in Oratione potest considerari triplex. **Actualis.** **Virtualis.** **Habitualis.** **Attentio actualis** est quando quis voluntariè actu attendit ad id quod operatur. **Virtualis** est quando quis à principio instituit attendere & casu contra suam voluntatem cogitat de alijs. **Habitualis** est quando quis operatur ex habitu & consuetudine mente non intendens ad illud quod operatur. v. g. qui instrumentum pulsans ex consuetudine, mente ad alia negotia totus intendit, neque à principio animum applicat ad pulsandum. **Habitualis** non sufficit ad orationem ut habetur in glossa N.N. Constitutionum c: 1 de Officio Ecclesiæ Litterrâ D.

8. Loquendo ergo de attentione actuali & virtuali (quam S. Th: vocat habitualement) scias ex Cardinali Caperano quatuor modis potest quis orando attendere.

dere. 1. quântum ad verba. Per quod significatur, quod verba non debeant dimidiari, & quasi devorari, sicut aliqui incipiunt versum & reliquum ita deglutunt, ut vix se ipsos intelligant. Item, quod versus non debeat inchoari, nisi prius socius suum versum finiat. In quibus modò dictis si multoties intradidem officium divinum exceditur peccatur mortaliter ut cum Navarro docet Fernandez. Quia notabiliter minuitur officium divinum, & notabiliter turbatur devotio.

Secundò potest quis attendere ad sensum verborum, ut mente percipiat & applicet affectum ad id quod verba significant. Hæc non exigitur, licet in hominibus doctis. Moscicensis tractando contra scrupulos.

Tertiò, quântum ad gratiam petitam: v.g. castitatem, humilitatem, fidem &c.

Quartò ad ipsum Deum &c. Hæ omnes, excepta 2da communes sunt doctis & indoctis. S. Th. 2. 2. q. 83, an. 3. has ad tres reducit.

9. Qui non ex præcepto orat & distrahitur voluntariè, ordinariè non nisi venialiter peccat. Qui ex præcepto orat & voluntariè distrahitur. v: g: dicendo horas Canonicas, mortaliter peccat. Maledictionem ps: 118. fulminatam, portat. sc: *Oratio ejus fuit in peccatum.* Et ideo quibusdam irreverenter divinum officium recitantibus daemon apparuit, eosq; foetidissima (vt refert S. Greg: M.) urina totos aspersit, dicens. *Ad talem orationem hanc meritò infundo asperionem.*

10. Inter præcipuas orationes numerantur horæ canonicæ, sic dictæ, quod ex præscripto Canonum certis horis diu noctuq; à Clericis dicantur. Septennario complentur numero Matutinum. Prima. Tertia. Sexta. Nona. Vesperæ. Completorium. Significat varia passionis Christi tempora, his expressa. Matutin: ligat Christum, qui criminatur. Prima replet sparis. Dat causam curia mortis. Sexta Cruci nectit. Latus ejus Nona bipartit. Vespera deponit, Tumulo Completa reponit.

Circa labores.

11. Opera quæ prohibentur die festo sunt opera servilia, hoc est quæ servis tantum cōveniunt, nec illis sunt communia cum hominibus ingenuis. Servorum nomine non solum mancipia intelligas, sed plebeios homines, & operibus Reipublicæ inservientes. Fernandez p: 1: c: 7: § 1.

12. Præter hæc prohibentur nonnulla opera non servilia. 1. Nundinæ, nisi consuetudo aliud svadeat. Locationes. 2. Iudicium civile. & criminale. Non tamen vetatur appellare. 3. Iuramentum in iudicio, nisi aliud svadeat gravis necessitas. 4. Strepitus judicialis. Et annullatur processus & sententia lata in festo, etiam de consensu partium. Nisi gravis vrgeat necessitas. Nam aliquando immanitas delicti notæ ij petit malefactorem subito etiam sine processu suspendi. Hæc referunt Fernandez & de la Cruz in præsentia. Alia in fine hujus tractatus examinabuntur.

DISTINCTIO IV.

Circa 4. Præceptum.

*Honora Patrem tuum & Matrem
tuam.*

Hoc præcepto præcipitur, honora-
re, amare, obedire parentibus.
Nomine parentum. 1. intelliguntur pa-
rentes secundum carnem, 2. superiores
in rebus spiritualibus. v.g. Episcopi. Ab-
bates. 3. Superiores in rebus corporali-
bus. v.g. Reges &c. Tandem omnes,
qui super nos aliquam potestatem ha-
bent. v.g. magistri, tutores &c. Fernolo-
co cit. c. 8. §. 1.

2. Peccant contra hoc præceptum
non solum filij, sed & Parentes non in-
struendo filios & filias in doctrina Fidei
& bonorum morum. Domini non præ-
bendo servis necessaria. Non curando ut
dies festos & similia observent. Maritus
uxorem contumelijs afficiendo & c. con-
tra.

DISTIN.

DISTINCTIO V.

Circa 5. Præceptum.

Non Occides.

1. Hoc præcepto prohibetur non solum homicidium corporale sed & spirituale, quod fit scandalizando, non corrigendo.

De Homicidio.

2. Homicidium est *injusta hominū occisio*. Sub hac comprehenditur vulneratio, percussio, mutilatio, incarceration, & cætera contra salutem corporalem proximi. v. g. non pascendo vel eleemosynam denegando. Ad homicidium etiam reducuntur Ira, Invidia, Maledictio. Oidium & similia.

3. Homicidium est duplex: voluntarium, quod animo & intentione occidendi hominem. perpetratur cum effectu. Casuale, quod fit præter intentionem occidentis, aut facientis id, vade: mors secuta. Est duplex. Aliud purè casuale, quod nec implicitè est volitum.

Et.

Et hoc non causa irregularitatem. Quia nullo modo est voluntarium. Aliud est quod saltem indirectè & in sua causa est volutum, ut si sit in ea prævisum, aut expressè aut implicite, in quantum potest prævideri & non est adhibita diligentia. Et sic peccata in ebrietate commissa solent esse voluntaria.

4. Ad iustam occisionem hæc necessaria. 1. ut fiat autoritate publica, 2. ut fiat excusa gravi. 3. ut servetur juris ordo. 4. ut sit recta iudicis, vel ministri exequentis intentio.

5. Non solum is peccat qui physice occidit aut vulnerat, sed etiam qui sequentibus verbis continentur.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obstant, non manifestans.

Id est, Qui præcipit. Qui consilium dat. Qui consentit, & ratum habet, siue ante siue post occisionem. Qui laudat factum, vel ut fiat. Qui defendit homicidam & præbet ad se recursam. Qui

par-

partem aliquam habet in homicidio, seu socius criminis aliquomodo, & auxilium præbuit. Qui non præmonet occidendum. Qui non defendit. Qui non manifestat veritatem ad defendendam vitam innocentis.

6. Ad bellum iustum tria requiruntur, 1. auctoritas superiorem non recognoscens. Nam recognoscens superiorem nequit movere bellum, cum possit ius suum prosequi iudicio superioris. 2. causa iusta v. g. damna valde gravia illata: tentandum tamen medium savius. 3. recta intentio sc: ut bonum promoveatur & malum amoveatur. S. The 2 2 q 40. ar 1.

De homicidio facto per denegationem elem sine: si enim non pavisti, occidisti: ait S.

Ambrosius.

7. Scias. Pauperum indigentia est triplex. Extrema, gravis & communis. Prima est quando desunt necess. ia vita, & fiat: quibus vita aut deficit aut abbre-

breviabitur, aut gravi & diuturno morbo corripitur. Gravis necessitas est, dum desunt necessaria ad conservandam conditionem proprii status. Communis est mendicantium, qui licet multo indigeant, quia tamen à multis postulant. moraliter loquendo non possunt suo statui necessaria non invenire.

8. Dum ergo proximus est in extrema vel quasi extrema necessitate ad vitam conservandam, tenetur sub mortali quibusvis subvenire ei, si habeat superflua vitæ & naturæ, & probabiliter putat neminem subventurum: etiam si non habeat superflua status. Hoc enim exigit lex charitatis.

9. Item dum proximus est in gravi necessitate, tenetur sub mortali subvenire ei qui habet superflua status, si non sit alius qui subveniat. Quia hoc exigit lex charitatis. Præsertim, si nemo subveniret, facile gravis necessitas transiret in extremam. Vtramque conclusionem docet Armilla & Mosc: & alij

10. Sunt autem superflua vitæ, quædam:

demptis necessarijs ad vitam conservandam adhuc supersunt. Superflua verò statùs sunt illa, quæ demptis necessarijs ad sustentandam vitam & decentem statum, juxta conditionem personæ, adhuc supersunt.

11. Loquendo de communibus proximorum necessitatibus, quales esse solent in ordinarijs pauperibus, divites habentes superflua statùs, tenentur sub mortali ad aliquam elemosynam elargiendam, indeterminatè tamen, cui & quibus voluerint, & temporibus, quibus placuerit. Nam aliquando hæc etiam necessitas facilè transiret in gravem & extremam.

De Homicidio spirituali per scandalum & omissionem correctionis fraternæ.

De Scandalo.

12. Scandalum est dictum vel factum minus rectum occasionem spiritualis ruine præbens. Et sic quando aliquis ex alterius peccato excitatur ad odium peccati non

non est scandalum. Vnde error nonnullorum sic scandalum accipientium est corrigendus.

13. Scandalum aliud est activum, aliud passivum. Activum est, quando dicto vel facto tuo directe intendis ut alter ruat, inducendo eum ad peccatum. Vel si non intendis ut ruat, ipsum dictum vel factum est inductivum ad peccandum. v. g. si publice pecces; aut facias aliquid habens speciem peccati. Passivum est, quando dictum vel factum unius, est causa alteri per accidens peccandi. v. g. si operans non intendat aliquem inducere ad peccatum, nec opus est ex se inductivum, alter tamen sumit inde occasionem peccandi. Quod si sumat occasionem peccandi ex sua malitia est scandalum Pharisaicum. Si ex infirmitate vel ignorantia, est scandalum populi. Iosorum vel infirmorum.

De Correctione Fraternali

14. Quinq; cōditiones ad correctionem necessariae. i. ut certam moraliter notitiam quis habeat de peccato proximi.

2. ut proximus indigeat correctione sive
 ut propter ignorantiam, sive inadvertentiam, sive propter propositum iterandi, & non putatur ab aliquo alio corrigendus. 3. ut ex correctione speretur probabiliter emendatio, saltem ad tempus. Nec tamen facile nobis de emendatione proximi malè persvadeamus. Cùm sapè emendentur de quibus minùs speratur. 4. ut fiat eo ordine quo Christus D. ordinavit. Si tamen peccatum sit contra fidem, aut bonum commune subito declarandum. S. Th. 2. 2. q. 33. a. 7. in corpore articuli. Quòd si error contra fidem prolatus non esset cum pertinacia, tunc non posset subito declarari, sed secretò corrigi. 5. ut fiat cum opportunitate, sive temporis, sive loci, sive personarum, ut gr. si indigens correctione, valde irascitur, probabiliter nihil proficiet monitio. Si in aliorum praesentia, fortè magis exacerbat. Quòd si continuat in delictum, suaviter occurrendum prout fieri potest. Quandoq; expectanda persona ad corrigendum magis idonea,

15. Ordo in fraterna correctione servandus traditur à Christo D: Matth: 18. Si peccaverit in te (idest secretè) frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te non audierit adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, Quod si non audierit, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.

16. Attamen si judicatur secretam correctionem non profuturam potest immediate procedi ad secundum medium, & idem de secundo medio, quod etiam omitti potest si sciatur non profuturum. Alia pertinentia ad particulares casus vide in 1. Sent: Mor: d: 21. & sequ.

Circa sextum Præceptum.

Quo prohibetur omne peccatum repugnans castitati, vide dicta Opusci: 3. d: 3.

DISTINCTIO VI.

Circa 7. Præceptum.

Non furtum facies,

Hoc

Hoc prohibetur iniqua acceptio, &
rei alienæ detentio.

De furto.

1. **F**urtum est *ablatio rei aliena invito domino rationabiliter.* Distinguitur specie à rapina (qua est ablatio rei aliena publice) ut dicit S. Th: 2. 2. q. 66. a: 4. Et sic circumstantia rapinæ est necessariò in confessione explicanda.

De simonia.

2. Simonia est *fructuosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum.*

3. Hoc peccatum est contra virtutem religionis. Quia res sacræ indignè tractantur si pretio rei porali commutantur. Est etiam contra iustitiam, si venditur id quod debebatur. v: g: si Parochus vendit confessionem. Item dum res canonicæ propter consecrationem v.g: calix venditur.

4. Simonia est triplex. Realis. Conventionalis. Mentalis. Realis dum exhibetur vel promittitur res temporalis pro re spirituali actu vendita & tradita,

Con-

Conventionalis est dum convenitur de pretio & venditione, sed adhuc non est secutus effectus.

Mentalis est dum traditur temporalium cum intentione accipiendi spirituale pro ea, sed sine conventionem & pacto explicito vel è contra.

5. Præter has assignari solet confidentialis: sed secundum varias circumstantias est reducibilis ad prædictas.

6. Committitur Simonia confidentialis in collationibus & resignationibus beneficiorum, dum scilicet confertur beneficium, cum confidentia, vel quòd sit resignandum alteri, vel collatori, vel ejus fructus aut aliqua pars.

7. Committitur simonia offerendo quamcumque rem per modum pretij pro re sacra. Vnde dicitur, committi simoniam per munus à manu, per munus à lingua, per munus ab obsequio.

8. Tunc munus à lingua, videlicet precibus, adulationes &c. habet modum pretij, si ex pacto & obligatione accipiat, ut cum communi docet Bonac: vel si in-

ten.

tendatur à conferente principaliter emolumentum temporale, ut S. Th: explicat M. Sotus. Quod fit si Episcopus acceperit preces intuitu emolumentum temporale.

9. Non sufficit ad simoniam perfectam & realem traditio pecuniæ pro beneficio, sed debet esse traditio beneficii. valet tamen traditio beneficii sine actuali traditione pecuniæ ad perfectam simoniam. Sotus & alij apud Hernandez.

De Usura.

10. Usura est *lucrum ex mutuo proveniens* v: g: dantur alicui viginti floreni, cum pacto ut reddantur viginti quinque, illi quinque sunt *lucrum usurarium*.

11. Non nego ex accomodato posse oriri usuram, sed definitio datur per mutuum, ut quid communius.

12. Distinguitur autem mutuum ab accomodato, quod mutuum transeat in dominium mutuatarij, & sic ei, ut pote domino perit. Accomodatum verò non transit in dominium accommodantis, ut patet in veste accomodata.

13. Si aliquid supra rem mutuam præstatur, ad amicitiam conciliandam non est usura. Quia præstitum debet esse pretio æstimabile, quatis non est amicitia.

De Restitutione.

14. Restitutio est actus iustitiæ. iustitia est perpetua & constans voluntas iuxta quod unicuique tribuere. S. Th. 2.2. q. 58. a. 2.

15. Dividitur in legalem, distributivam & commutativam. Legalis est, quâ damus bono communi quod suum est & sibi debitum v. g. inimicus facit incurritur contra civitatem, omnes cives obligantur ad defensorem ex iustitia legali.

16. Iustitia distributiva est, quâ damus unicuique debitum secundum merita. v. g. duo concurrent pro dignitate obtinenda, ex iustitia distributiva oritur obligatio conferendi digniori.

17. Major autem dignitas, non tantum si minor à scientia, sed etiam ab alijs, v. g. à probitate meretur &c.

18. Commutativa est, quâ damus unicuique

quæ, sunt non secundum merita sed secundum
æqualitatem rei ad rem, ut patet in emptio-
ne & venditione.

19. Obligatio restituendi ex tribus
capitibus oritur. 1. ex re accepta. 2. ex
injusta acceptione seu actione. 3. ex
utroque. Obligatio ex re accepta. v: g:
habeo rem alienam ad tempus, quo e-
lapso teneor eam reddere. Obligatio
restituendi ex injusta acceptione tunc
est quando damifico proximum nihil
retinendo. v: g: comburo domum. Ex
utroq; quando rem alienam detinco da-
mificando v: g: in furto.

20. Casus restituendi reducuntur ad
sequentes versus.

Quis. Cui Quod. Quantum. vel ubi.

Quo tempore. Quovè.

Ordine, sive modo. Te rogo mente

notes.

21. Fructus sunt triplices. Merè natu-
rales. v. g. partus pecorum. Mixti. v: g:
fructus vinearum. Merè industriales.
v: g: lucrum ex pecunia furto ablata ludo
acquisitum. Licet pecunia sit restituen-
da,

G

146 VII. PRÆCEPTUM

da, non tamen tale lucrum;

22. Triplex etiam culpa ex qua oritur obligatio restituendi. Lata, Levis, Levissima.

23. Lata dicitur quem communiter homines supinè negligentes committunt. v. g. relinquitur liber accommodatus in porta domûs vel extra domum: est culpa lata;

24. Levis est dum homo non facit diligentiam, quam homines mediocriter diligentes faciunt. v. g. relinquitur liber in cubiculo, sed ostio aperto.

25. Levissima est dum homo non facit diligentiam quam faciunt homines ut rebus benè invigilantes. v. g. relinquitur liber in cubiculo clauso sed non oblato.

DISTINCTIO VII.

Circa 8 Præceptum.

*Non loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium.*

1. Hoc

1. **H**oc præcepto prohibetur omne peccatum lingvæ. v. g. falsum testimonium, mendacium, detractio, contumelia, convitium, murmuratio, si surratio, derisio, maledictio &c. Prohibetur etiam cooperatio ad hæc. Huc pertinet iudicium temerarium, supercilio, &c. Item prohibentur peccata in iudicio commissa.

2. Falsum testimonium est assertio falsi in præiudicium tertij. inquit sit mendacium, quod est assertio falsi ad decipiendum proximum. Licet dicatur verum si putatur falsum, adhuc est mendacium.

3. Mendacium aliud iocosum, aliud officiosum, aliud perniciosum. Iocosum est ob delectationem. Officiosum ob utilitatem. Perniciosum in nocumentum proximi.

4. Dum quis in iudicio testificatur falsum. 1. peccat peccato mendacij. 2. peccato sacrilegij, si adhibet iuramentum. 3. peccato iniustitiæ.

5. Detractio est denigratio fama alterius

per verba in ejus absentia, Differt à contumelia, quia contumeliosus per verba manifesta in faciem, removel honorem. Detractio ergo famam, contumelia removel honorem. Samuel de Lub: v. De detractio. v. dela Cruz exponendo. 8. De calogi præceptum q. 2. a: 2 dub: 11

6. Scias quòd fama sit *multorum de aliquo quare, voce prolata opinio*, Honor est exhibitio reverentia in testimonium alicujus excellentia. Gab. à S. Vinc: v. Fama & Honor.

7. Contumelia est *inhonoratio alicujus per verba, aut signa denotantia malum culpæ* v: g: si alicui dicatur fur, mendax &c. Differt à convicio: quia per convicium repræsentantur mala sive pœnæ culpæ v: g. dico. es cæcus est convicium. Dico es fur est convicium, sed non tantum secundum S: Th: 2. 2. q: 72. a: 1.

8. Quando dicitur *defectus minorationis seu indigentia est impropetium*. v: g: si dicatur, ego te de fame eripui.

9. Murmuratio est *quærela cum impatientia, in hi, quæ homo patienter ferre deberet.*

10. Sufurratio, est quâ quis obloquendo
amicitiam inter aliquos tollit

11. Derisio, quâ quis alterius malum vel
defectum in ludum vel risum ponit ut erube-
scar. Potest fieri verbo, cachinno. na-
lo &c,

12. Detractio multipliciter fit. 1. im-
ponendo falsum. 2. augendo peccatum.
3. revelando occultum. 4. dicendo,
bonum malâ intentione factum. 5. ne-
gando bonum alterius 6. malitiosè re-
ticendo. 7. minuendo. 8. frigidè lau-
dando. Armilla ex S. Th: exprimuntur
his.

Imponens, augens, manifestans, in
mala vertens.

Qui negat aut minuit, tacuit, laudatq;
remissè.

13. Fama sic restituenda. Qui verum
crimen, occultum tamen, revelavit, di-
cat secundum D. Th. 2.2. q. 61. a. 2. ad 2.
se malè dixisse, injustè diffamasse. Vel
laudet in illa materia in qua infamavit,
ut docet Molc: cum Lessio. v, g: dicen-
do, hic homo tali virtute apud homines

claret. Nec mentitur, nam verè claret.
cùm oppositum publicè non coniter.

14. Dixi, qui verum crimen &c. Nam
qui falsum crimen imponit, tenetur di-
cere se fuisse mentitum, quod si opus
tenetur jurare. Si non sufficit adducere
testes sui mendacij. Dela Cruz expo-
nendo octavum præceptum, cum Ban-
nez & Soto.

15. Honor restituendus. t. amicâ
lutatione, ostensione majoris benevolen-
tiæ, peculiari favore & honore. Qui
modus sufficit superioribus erga inferio-
res. sc. Prælati, Dominis, Parentibus,
Magistris, Viro nobili erga plebeium.

16. 2. Adhibendo ad mensam, dando
locum honorificum. Hoc sæpè sufficit
inter homines paris conditionis.

17. Perendo veniam. Qui modus ser-
vandus ab inferioribus erga superiores,
& sæpè ab æqualibus si iustè exigatur,
nec plùs ante sententiam judicis est exhib-
endum, etiam pro summis injurijs.
Hunc modum moribus gentium rece-
ptum, ait Lessius. Scias, magis humilem
veniam

venia petitionem, pro majori injuria exhibendam.

18. Maledictio est *quæ quis imprecatur alicui cum desiderio aliquod malum* v: g: mortem, infamiam, &c.

19. Maledicere creaturas irracionales simpliciter absque alia ratione est verbum otiosum. Maledicere relatas ad Deum vel ad bona hominis, est p: mortale. Maledicere creaturas irracionales prout referuntur ad aliquod malum, prout Iob maledixit diei suæ, non est peccatum. Alias bonus Iob peccasset, quod non est dicendum.

20. Maledictio non animo nocendi, vel ex subreptione, est p: veniale ob imperfectionem actus. Nisi illo parvo tempore, & in illa subita ira, esset perfectus consensus, quia tunc esset mortale icet transacta ira nollet tale malum. Armilla ex Caic. in Summa.

21. Habentibus consuetudinem maledicendi injungenda aliqua devotio, v. g. unum Ave Maria, vel formatio Crucis, vel nominatio Nominum IESVS MARIA

152 VIII. PRÆCEPTUM.

saltem semel lingulis diebus, ut sic gratiam præservativam à tali consuetudine impetrent,

22. Iudicium temerarium est, dum quis sine sufficienti fundamento, iudicat malum de proximo.

23. Suspicio est dum quis assentitur vni parti cum incertitudine & cum formidine alterius parti. Differt ab opinione, quia opinio in utramque partem ferri potest, suspicio verò fertur in deteriorem partem.

24. Tria ad temerarium iudicium concurrunt. Deliberatè, sine sufficientibus iudicijs, & sine formidine asserere. Vix videtur juvenis in domo mulieris, vel loquens cum illa, & propter hoc tantum, iudicatur peccasse, vel intendere peccare.

DISTINCTIO VIII.

Circa 9. & 10. Præceptum:

Non concupisces uxorem proximi tui.
Non

*Non desiderabis domum proximi tui,
non servum non ancillam, non bo-
vem, non asinum, non omnia
quæ illius sunt.*

1. Circa hæc duo præcepta non multa occurrunt. Nam ea quæ sexto & septimo quoque ad actum externum, nono & decimo quoad desiderium prohibentur. Et sic ex notitia illorum, facilis notitia circa hæc potest haberi. Pro majori tamen notitia de cogitatione morosa, aliquid.

2. Itaque cogitatio morosa tunc est, quando quis non intendit actu perpetrare peccatum v.g. carnis vel quodcunque aliud, sed contentatur illa delectatione, quæ oritur ex imaginatione objecti illiciti. Dicitur morosa, quod in ea mora, permittendo eam trahatur.

3. Consensus in cogitationem morosam est duplex, expressus & tacitus. Expressus est, quando voluntas positivè acceptat delectationem. implicitus est quando voluntas nec consentit nec dis-

G 5: sentit.

154 IX. § X, PRÆCEPT:

sentit expresse, sed permittit durare cogitationem & delectationem. Qui plura desiderat circa Decalogum videat primum Sententiarum Moralium.

A P P E N D I X
D: PRÆCEPTIS ECCLESIAE

1. **P** Rincipalia & antiquissima præcepta Ecclesiae sunt quinque, ait M^r scilicet 1. p: Tyrocinij artis poenitentiariæ c: 3. §. 3. scilicet confiteri semel in anno, communicare in Paschate, Missam audire de festo, quod pertinet cessare à laboribus, solvere decimas & jejunare.

2. De confessione annua dicitur tractando de Sacramento Poenitentiae. De communione Paschali tractando de Sacramento Eucharistiae De die festo jam actum d: 3. hujus Opusculi. De decimis aliquid dicendum ut convenit scire Ordinandis relinquo alia Casuistis.

3. Decima ergo est fructuum jure questorum pars decima, quae ministris Ecclesiae quotannis solvitur.

4. Multis de causis est instituta. 1. vt proficemur Deum rerum omnium habere dominium supremum. 2. vt Ministri Ecclesiæ commodè alantur. 3. vt peregrini, advenæ & egentes subsidium habeant. 4. vt Parochi multa onera, inter quæ reparatio fabricæ sustineant.

5. De jejuniis egi Opusculo 1. d. 8. §. 1. Aliquæ tamen consuetudines circa jejunium Polonis sciendæ.

1. Licet die Veneris, aliàs feriâ sexta, extra Quadragesimam & Vigiliis SS. non sit de jure communi jejunium, in Polonia tamen est de consuetudine obligantes loquendo etiam de jejuniis rigore accepro, consistente in vna comestione & vespertinâ collatione. Accedit: hæc die non conceditur usus lacticiis tempore Paschali.

2. Quandoquæq; in Regno Poloniæ conceditur usus lacticiis, conceditur & cœna, attendendo consuetudinem. Hinc quia in Vigilia Pentecostes, diebus quatuor temporum ante festum.

SS. Trinitatis, in eodem regno, conceditur vsus lacticiniorum, conceditur & cœna.

3. Ieiunia consuetudinaria in Vigilijs B.V. Mariæ (ieiunium autem in Vigilia Assumptionis est de iure communi) non sunt sub p: mortali observanda.

OPVSCVLVM

QVINTVM.

De Sacramentis

DISTINCTIO I.

De SACRAMENTIS in GENERE

Sacramentum variè sumitur
 1. Pro iuramento. 2. Pro am-
 orum & principium secreto 3.
 Pro mytherio est autem mytherium res di-
 vina occulta naturalem cognitionem excedens.
 4. Sumitur propriè pro signo rei Sacra-
 Quidam.

Quidditas Sacramenti.

2. Sacramentum est signum rei sacra-
sanctificantis nos S. Th: 3. p. q. 60. a. 2

3. Per signum, intellige signum ad pla-
citum scilicet divinum. hoc est ex institutio-
ne Christi D: Sacrum, Secretum. Practi-
cum. quia gratiae conferendae, perma-
nens. sensibile.

4. Per rem sacram intellige gratiam
sanctificantem. quia ratione: Crux, ima-
gines, ceremoniae sacrae, figurae veteris
Testamenti, non sunt Sacramenta. quia
non sunt instituta ad significandam gra-
tiam ut conferendam, seu quod idem.
quia non sunt instituta ad iustificationem
hominis.

5. Sacramentum est signum trium re-
rum. Passionis Christi D. rememorati-
vum, gratiae demonstrativum, vitae aeter-
nae prognosticon, id est, praenunciativum.
S. Th: 1. c. a. 3. sed principaliter signifi-
cat gratiam. S. Th: 1. a. 3.

6. Tria in Sacramento reperiuntur.
Sacramentum tantum, res tantum, res & Sa-

118 De SACR: in GENERE.

sacramentum simul. v: g. in Baptismo *sacramentum tantum* est exterior ablutio. *Res tantum*, est gratia in Baptismo collata. *Res & Sacramentum simul* est character, S. Th: 3. p. q. 63. a. 3, ad 1. Est autē *sacramentum tantum*, quod significat tantum. *Res tantum* quod significatur tantum. *Res & Sacramentum simul*, quod significat & significatur.

7 Ad essentiam Sacramenti tria concurrunt. Materia, id est, res aliqua sensibilis. Forma, id est, verba, & intentio Ministrum: In Sacramento Matrimonii sufficit aliquid loco verborum, v. g. nuptus, vel aliud signum exprimens consensum.

8. Eugenius IV in literis unionis, hoc ponit discrimen inter Sacramenta novæ & veteris Legis, quod i sacra nenta veteris Legis tantum significaverint gratiam. Sacramenta verò novæ Legis etiam causant.

9. Quod sic intellige. Sacramenta novæ Legis habent vim productivam gratiæ, Sacramenta verò antiquæ Legis non.

non habuerunt vim talem: movebant
tamen & moraliter excitabant Deum ad
danda n. ritè suscipientibus, gratiam,
quatenus erant signa Christi venturi.
Sumitur hæc doctrina ex Manuali Tho-
mistarum P. Gonet. de Sac. c. 1.

*Institutio & necessitas Sacramen-
torum.*

10. Christus D. ut Deus authoritati-
vè & ut causa principalis, instituit Sa-
cramenta, ut homo verò per potestatem
excellentiæ. & ut causa ministerialis.

11. Omnia Sacramenta instituit Chri-
stus D. Trident: sess: 7. can: 1. Præci-
puè propter justificationem & salutem
æternam. Hic enim principalis finis &
necessitas institutionis Sacramentorum.

12. Præter principalem necessitatem,
quæ est justificatio & salus nostra, tri-
plex assignatur à S: Th: 3. p. q. 61: 2: 1.
necessitas instituendi Sacramenta, sc: ut
homo erudietur, humilietur & exercite-
tur. Sic enim loquitur. *Per Sacramen-
torum institutionem homo convenienter sua na-*

160 *De SACR: in GENERE.*

tura eruditur per sensibilia. Humiliatur, (i) corporalibus subjectum cognoscens, dum sibi per corporalia iuveneretur. Praservatur etiam a noxijs actionibus per salubria exercitia Sacramentorum.

13. In statu Legis naturæ fuerunt Sacramenta. Hæc autem Sacramenta fuerunt, externa protestatio fidei in Messiam futurum, & Sacrificia. illa ordinabatur ad delendum p: originale, & fiebat per parentes vel per alium pro parvulis. Sacrificia autem ordinabantur ad tollendum: p: actuale. Bonac: de Sacramentis q. 1. punct: 3. propositione 2.

14. Sed sciendum hæc Sacrificia aliâ ratione fuisse Sacrificia, aliâ ratione Sacramenta. Cùm alia definitio Sacramenti, alia Sacrificij. S. Th. 3. p. q. 65. a 1. ad 7. numerat etiam decimas inter Sacramenta Legis naturæ. Sed determinatum numerum Sacramentorum Legis naturæ assignare non possumus, ut patet ex his quæ docet Philippus à 5. Trin: in 3. p. de Sacram. disp: 3. dub: 4.

15. In Lege Moysaica seu scripta fuerunt.

De SACR: in GENERE. 161

sunt Sacramenta. Nam erat morbus per
Sacramenta curandus. Erant autem. Cir-
cumcisio. Convivium Agni Paschalis.
Purificationes ab externis immunditijs.
Expiationes à peccatis. Consecratio Sa-
cerdotum. Elus Panu n Propositionis.
Oblatio victimarum. Ablutio manuum
& pedum. Rasio pilorum. &c. S. Th: 1.2
q. 102. a: 5. Nec tamen determinatum
numerum assignare intendit.

16. Scias ex Philippo à S. Trin: l: ca-
dub: 3. Ex ceremonijs Legis scriptæ illæ
tantum quæ significabant sanctificatio-
nem humanam, erant Sacramenta, aliæ
verò tantum sacramentalia, ut propor-
tione servatâ dicimus in Lege gratiæ, in
qua sunt tantum septem Sacramenta,
licet sint plures ceremoniæ sacræ, quæ
dicuntur sacramentalia, ut sumptio aquæ
benedictæ &c.

17. Sacramenta legis Evangelicæ alia
sunt necessaria simpliciter, alia secundum
quid & ad melius esse. Baptismus, Pœ-
nitentia & Ordo sunt necessaria simpli-
citer, alia quatuor ad melius esse, hoc est,

102 *De SACR: in GENERE:*

ut solet dici sunt Sacramenta voluntatis & non necessitatis.

18. Baptismus ergo est cuilibet necessarius simpliciter. Pœnitentia supposito p: mortali post Baptismum Ordo, Ecclesiæ S. Th. 3. p. q. 65. a. 4. Matrimonium autem ut Sacramentum ideo non est simpliciter necessarium Ecclesiæ, nam dato Matrimonio ut contractu civili tantum. adhuc Ecclesia conservaretur.

19. Post Christi Passionem & resurrectionem ac sufficientem Evangelij promulgationem, obligare cœperunt Sacramenta, tuncque legalia celsarunt. Si circumcidimini nihil vobis Christus proderit ad Gal: 5.

Materia & Forma Sacramentorum nova Legis.

20. Duplex est Sacramentorum materia remota & proxima, Remota est inter quæ & formam aliquid mediat sc: materia proxima. Materia proxima est, inter quam & formam nihil mediat.

21. Materia remota in Baptismo est aqua.

De SACR: in GENERE. 163

aqua, In Confirmatione, Chrisma. In Eucharistia panis & vinum, absentia, ait N. P. Salazar. in Pœnitentia, peccata. In Extrema unctione, oleum benedictum. In Ordine res quæ traditur Ordines suscipienti. In Matrimonio, personæ contrahentes.

21. Materia proxima in Baptismo est ablutio. In Confirmatione & Extrema Vnctione, vñctio. In Eucharistia, panis & vinum vt præsentia, vt insinuat N. P. Salazar. In Pœnitentia actus pœnitentis. In Ordine, traditio materiæ remotæ. In Matrimonio, corporum traditio.

23. Mutatio formæ alia substantialis alia accidentalis. Substantialis est dum mutatur sensus, v: g: dum loco baptizo, dico, nomino. Accidentalisis, dum servatur idem sensus. v: g: loco baptizo, dico, abluo.

*De Ministro & Subiecto, ubi &
de Intentione.*

24. Minister Sacramentorum novæ
Legis

164. *De SACR: in GENERE.*

Legis est Sacerdos, ex ce pe Baptismum in necessitate, & Matrimonium absolute, quod ipsi contrahentes ministrant.

25. Subiectum Sacramentorum est solus homo viator, non tamen omnes sunt capaces omnium. Nam quidam sunt incapaces Matrimonij propter defectum ætatis &c. alij Ordinum vt scemina, alij Extremæ vñctionis, vt sunt usu rationis carentes &c.

26. Intentio triplex. Habitualis, actualis, virtualis. Habitualis est proclivitas ad faciendum aliquid ex frequenti usu acquisita. Hæc est etiam in dormientibus. Actualis est præsens animi applicatio circa opus quod agitur, quæ hic & nunc consistit in eo, vt quis attendat ad verba, & sensum verborum. Virtualis, quam S: Th. 3. p. q: 64. a: 8. ad 3. vocat habituatem, quæ quæ ex virtute intentionis actualis non retractata perficit opus.

27. Ministri intentio necessario requiritur ad valorem Sacramenti, saltem virtualis. S: Th. loco cit. Sufficit autem vt minister habeat intentionem generalem

De SACR: in GENERE. 165

Item faciendi, quod instituit Christus, vel quod facit Ecclesia Catholica.

28. Requiritur etiam intentio in suscipiente Sacramenta, sed diversimodè. Nam in adulto requiritur propria intentio. In parvulis ratione carentibus, sufficit intentio Ecclesie.

De primario Sacr: effectu, sc: gratia.

29. Sacramenta habent suam virtutem ex Passione Christi, quâ conferunt gratiam, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, instrumenta-liter tamen: cum solus Deus principaliter causet gratiam.

30. Tunc gratia causatur ex opere operato, quando causatur ex virtute Sacramenti. Tunc verò ex opere operantis, quando ex dispositione susipientis.

31. Hæc gratia quam causant Sacramenta, est duplex: communis & propria. Communis omnibus Sacramentis est gratia habitualis, seu justificans. Propria, alias Sacramentalis, sunt auxilia Divina, quæ conducunt ad consequendum uniuscuiusque Sacramenti effectum.

106 *De SACR: in GENERE.*

32. Gratia omnibus sacramentis communis, alia est Prima, alia Secunda. Prima dicitur, quæ infunditur subiecto non habenti gratiam sanctificantem, consequenter existenti in peccato mortali, vel originali. Nam peccatum veniale compatitur gratiam. Secunda verò gratia est, quæ advenit subiecto in gratia existenti: & sic est ipsummet augmentum gratiæ sanctificantis.

33. In Baptismo ergo conferuntur auxilia Divina, quibus homo juvatur ad rectè suscipienda alia Sacramenta, & Christianè vivendum.

34. In Confirmatione dantur auxilia, quibus homo juvatur ad fidem coram Tyranno profitendam.

35. In Sacramento Eucharistiæ dantur auxilia ad actus charitatis & devotionis, quibus anima spiritualiter nutritur.

36. In pœnitentia dantur auxilia ad satisfaciendum Deo pro peccatis præteritis, & ad vitanda futura.

37. In Sacramento Extremæ unctionis

De SACR: in GENERE. 167

nis dantur auxilia, quibus reliquæ peccatorum tolluntur, ut sunt proclivitas ad malum, langvor & debilitas ad bonum: & quibus vincuntur tentationes.

38. In Sacramento Ordinis dantur auxilia pro bono usu officij suscepti.

39. In Sacramento Matrimonij dantur auxilia ad domandam libidinem, fidelitatem conjugalem servandam, curam prolis habendam, &c.

40. In rigore tamen Scholastico Gratia Sacramentalis dicitur ipsa gratia sanctificans, quatenus per tale Sacramentum datur; ordinaturque ad talem finem, & quatenus ei debetur, conjungiturque ex Divina institutione tale auxilium. v. dicta in 2. Sent: Moral: de 6. q. adverte. An vero Sacramenta causent, etiam physicè gratiam, altioris est fori.

*De secundario Sacr: effectu,
sc: Character.*

41. Character ex Græco, Latine idem sonat ac figura, nota, seu signum, quo quis

108 *De SACR. in GENERE.*

quis ab alio distinguitur, & ad aliquem deputatur, Character Sacramentalis definitur à S. Th, 3. p. q. 63. a: 4.

Signaculum quoddam spirituale anime indelibiliter impressum, ad suscipiendum vel alio tradendum ea quae sunt Divini cultus.

42. Est triplex. Baptismi, per quem homo baptizatus ab infideli tecternitur, & ad suscipienda alia Sacramenta efficitur capax. Confirmationis, quo confirmatus à non confirmato distinguitur & ad eliciendos actus fidei reboratur. Ordinis, per quem ordinatus à laicis segregatur, & ad exercenda munera cuiusque Ordini propria adaptatur.

43. Prædicti tres characteres differunt inter se specie, cum ad diversos actus ordinentur, Ordinum verò characteres etiam specie, sed incompletâ inter se differunt, sicut & ipsi Ordines specie incompletâ inter se differunt, ex quibus coalescit vnum specie completâ Sacramentum Ordinis. Labat de Sac: Ord. disp: 1. §: 3. consequenter omnes Ordines imprimunt Characterē & non tantum impressum perficiunt.

De SACR. in GENERE. 169

44. Character subiectatur immediatè in intellectu. S. Th. 3, p. q. 63. art. 4. Nam cùm character per se primò ad actus Divini cultûs, quibus fit protestatio fidei, ordinetur, debet habere pro subiecto immediato illam potentiam, in qua immediatè subij. ctatur fides. Sed fides immediatè subiectatur in intellectu. Ergo & Character.

45. De Characteris effectu nihil occurrit: quia habetur ex definitione lupèrius data.

Numerus Sacramentorum.

46. Septem sunt novæ legis Sacramenta, his versibus contenta.

Ordinat & jungit, baptizat, chrismat,
& ungit,

Peccatum plangit, & in altari sacra-
tangit.

47. Multæ solent assignari causæ, quod sint septem, nec plura, nec pauciora Sacramenta. Ima, ex similitudine vitæ spiritualis ad corporalem Nam sicut in vita corporali homo, primò na-

H. . . . . sci-

370 *De SACR: in GENERE.*

scitur, secundò augetur, & roboratur, tertio cibo nutritur, quarto ab infirmitate curatur, quintò, contra infirmitatis reliquias per exercitium & similia iuvatur, sexto, propagatur, septimò in dignitate instituitur.

Sic in vita spiritali homo per Baptismum spiritaliter renascitur, per Confirmationem in fide roboratur, per charitatem nutritur, per Pœnitentiam à peccati morbo curatur, per Extremam unctionem contra peccatorum reliquias mortisque prælium iuvatur, per Matrimonium Christianè propagatur, per Ordinem in dignitate Ecclesiastica constituitur. S. Th. 3. p. q. 65. a. 1. Aliam causam recitat idem S. D, loco cit alias alij Doctores.

48. Ex his Baptismus & Pœnitentia sunt Sacramenta mortuorum, quia supponunt hominem per peccatum originale & mortale mortuum, & conferunt primam gratiam. Reliqua sunt vivorum, quia supponunt per gratiam vivum, & conferunt secundam gratiam seu augmentum Gratiæ.

De SACR: in GENERE. 171

49. Item ex his Baptismus, Confirmatio & Ordo imprimunt Characterem & non possunt iterari. Reliqua quatuor non imprimunt & iterantur.

Ritus Sacramentorum.

50. Ritus Sacramentorum est duplex: essentialis, in materia, forma, & intentione consistens, estq; de necessitate Sacramenti; & accidentalis consistens in ceremonijs Sacramentalibus, videlicet in actionibus Religiosis, quibus decenter Sacramenta ministrantur, estque de necessitate præcepti, nisi parvitas materię excolet; talis Ritus est immersio, vel infusio, vel aspergio in baptismo.

DISTINCTIO II.

De SACRAMENTALIBVS.

1 **S**acramentalia sunt actiones, vel etiam res sacre ad colendum Deum auctoritate publicâ instituta, quæ vel adhibentur in usu Sacramentorum, vt exorcismus. vel ordi-

172 De SACRAMENTAL.

nantur ad Sacramenta, ordinantur autem vel præcedendo, ut benedictio fontis baptismalis &c. vel imitando Sacramenta, imitantur autem, producendõ aliquam sanctitatem, ut aqua benedicta causat remissionem p. venialis. vel causando quasi sanctitatem, ut herbar benedictæ causant expulsionem maleficiorum.

2. Sacramentalia communiter numerantur sex, his versibus contenta:
Orans, tinctus, edens, confessio, dans, benedicens,

Per ly orans, intelligitur oratio Dominica, quæ inter omnes preces primatum tenet, vnde in celebratione Missæ adhibetur.

Per ly tinctus, intelligitur asperasio aquæ benedictæ.

Per ly edens intelligitur manducatio panis benedicti, qui distribuebatur diebus Dominicis.

Per ly confessio, intelligitur confessio peccatorum extra Sacramentum Pœnitentiæ facta & est signum illius, ad quam reducitur cunctio pectoris.

Per

Per *ly dans*, intelligitur eleemosyna, vel alia opera misericordiae corporalia, vel spiritualia; hæc enim reducuntur ad poenitentiam.

Per *ly benedicens*, designatur benedictio data ab Episcopo, vel alio jurisdictionem habente.

3. Huc revocantur multæ actiones sacrae, vt Exorcismi, insufflationes, benedictio fontis baptismalis, & uestium Sacerdotalium, prima tonsura, consecratio Ochrismatis, olei infirmorum, templorum, calicum, &c, admixtio aquæ vino Consecrando.

4. Sacramentalia causant beneficia corporalia, vt g: sanitatem &c item remissionem peccati venialis & poenæ ipsi debita sicut & expulsionem daemonum, & fugam eorum. Quomodo autem? vide dicta in 2, Sent: Mori dist: 10, ubi & alia reperies,

De Sacramentis in Specie.
DISTINCTIO III.

De BAPTISMO.

Definitio, Divisio, necessitas Baptismi

Baptismus ex Græco, Latine ablutionem significat, Triplex assignatur: Fluminis, Fluminis & Sangvinis.

Baptismus Fluminis definit S. Th. 3° p. q. 66. a: 1, ex Magistro Sententiarum, in 4. dist. 3. Est ablutio corporis exterior facta sub præscripta verborum forma.

Subintellige à Christo Domino, instituta ad regenerationem spiritualem.

Fluminis, consistit in actu contritionis vel charitatis cum desiderio saltem implicito suscipiendi baptismum fluminis.

Sangvinis, est Martyrium. Martyrium autem est passio seu lethalis cruciatus pro Christi fide, aut pro vera virtute susceptus.

Solus Baptismus fluminis est Sacramentum, alij verò dicuntur Baptismi, in

quant

quantū vices Baptismi fluminis suppleat.

2. Baptismus institutus fuit ante Christi Domini Passionem, quando Matth. 13. Christus Dominus fuit in Iordane à Ioanne Baptista baptizatus. Ita S. Th: 3. p. q. 66 art. 2. Est necessarius, necessitate medij ad salutem æternam. *nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Ioan: 3.

3. Dupliciter autem potest aliquid esse necessarium simpliciter ad consequendam vitam æternam: nempe, necessitate præcepti & medij. Illud est necessariū necessitate præcepti tantum, ad vitam æternam, quod si culpabiliter & per negligentiam omittitur, impedit consecutionem vitæ æternæ. Si verò inculpabiliter hoc est, vel per ignorantiam, vel per impotentiam, non impedit consecutionem vitæ æternæ. Cæterum illud est necessarium necessitate medij, ad vitam æternam, quod licet inculpabiliter omittatur, impedit consecutionem vitæ æternæ, ut patet in parvulo non baptizato.

4. Obligatio suscipiendi Baptismum non incipit ante Christi mortem, cum

lex vetus usque tunc duraverit, & obligaverit. Obligavit ergò præceptum suscipiendi Baptismum post Christi mortem. Et sic quæ dixi in 2. Sent: Mor: dist: 11. Conc: 3. in sententia aliorum dixi Item, quæ dixi supra, dist: 1. n: 18.

Materia & Forma Baptismi.

5. Materia remota Baptismi est aqua naturalis, elementalis, pura & simplex. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Ioan, 3. Ideo autem Baptismus potius in aqua, quam in alio institutus, quia aqua, est materia communior, & ad usum faciliior, & aliàs Baptismus est summæ necessitatis.

Imò non licet ministro seclusâ necessitate, quamlibet aquam naturalem puram & veram adhibere, sed benedictam, aliàs peccatum mortale.

6. Materia proxima Baptismi est exterior ablutio: cum Baptismus in usu materiæ consistat, secundùm illud Matt: 29. *Baptizantes eos*, id est abluentes.

7. Baptismus tribus modis potest confici, scilicet: immersione, infusione, & asper;

asperfione: sed servandus est sub peccato mortali in Baptismo solenni propriæ Ecclesiæ ritus, nisi rationabilis causa excuset.

8. Forma Baptismi est ista: *Ego te baptizo in Nomine Patris, & Filij, & Spiritûs sancti Amen.* Matth: ult: *Euntes docete omnes gentes baptizantes. In Nomine Patris, &c.*

9. Persona baptizati debet exprimi; dicendo, *baptizo te*: Persona verò baptizantis non necessario debet exprimi; quia *ly ego*, includitur in *ly baptizo*. Item Græci validè baptizant, nec tamen personam baptizantis exprimunt, baptizant enim sic: *Baptizetur servus Christi N. In Nomine Patris &c.*

10. Divinæ Essentiæ unitas & Personarum Trinitas necessariò sunt exprimenda. Et sic in forma Baptismi dicitur, *In Nomine*, quod Essentiæ unitatem importat. Dicitur, *Patris, & Filij & Spiritûs sancti*, quod Personarum Trinitatem denotat. Hinc dicens. *Ego te baptizo, In Nominibus Patris &c.* non baptizat. Sci.

as, ly, *Nomen*, importat fidem, virtutem, authoritatem. Innocentius cap. 1. de Baptismo.

Minister & Subiectum Baptismi.

11. Duplex est Minister, scilicet solennitatis, & necessitatis. Minister solennitatis in Baptismo est Sacerdos. Qui sit proprius Parochus: potest committi Diacono, vt solenniter baptizet. Bonac. disp: 7. de censuris q. 3. puncto 7. ex Caiet. & Soto.

12. Minister necessitatis est omnis homo viator: quia cum Baptismus sit maximæ necessitatis, minister ejus debet esse communis. Et sic in casu necessitatis etiam Iudæus validè baptizat, si cætera concurrant. Patet ex Florentino, in decreto Eugenij.

13. Si duo concurrunt ad Baptismum, quorum vnus aquam fundit, alter verò formam profert, non valet baptismus: nam forma non verificatur.

14. Loquendo de subiecto Baptismi: omnis homo viator, est subiectum Baptismi, *Baptizate omnes gentes*, Matth. 28.

Et.

Et sic genitus ex bruto, & fœmina homine, non est subiectum Baptismi, quia non censetur. verus homo.

De Effectibus Baptismi.

15. Multi sunt effectus Baptismi, ex quibus sex numerari solent. 1mus & præcipuus, est remissio peccati originalis, & omnium actualium Baptismum præcedentium. 2dus, est totius pœnæ peccato debitæ plena remissio, absq; ulteriori satisfactione. 3tius, est infusio gratiæ sanctificantis & virtutum, ac donorum eam concomitantium. 4tus, sunt auxilia fini Baptismi proportionata, scilicet, ad Christianè vivendum. 5tus, est unio moralis cum Christo ut capite ad participanda Christi merita. 6tus, effectus, est. Character.

Præter hos effectus, qui sunt ex institutione Christi, est alius ex determinatione Ecclesiæ scilicet, ablatio irregularitatis, de qua in 2. Sent: Moral; d: 19. Concl: 3, & 6. & cognatio spiritualis.

De ritu Baptismi.

16. Inter alios, tres præcipuè sunt ritus baptismi: Catechismus, Exorcismus & Patrinus. Catechismus ex Græco significat credendum instructionem; hinc Catechumeni dicuntur, qui ante susceptionem Baptismi, de fide instruuntur. Exorcismus ex Græco significat adjurationem per res sacras, quâ demones ab hominibus pelluntur, ne noceant.

Patrinus est qui baptizandum offert & tenet, & pro eo fidem proficitur. per quod ostendit se infantem in suam curam recipere, & sic obligatur de fide & alijs ad salutem æternam necessarijs baptizatum instruere.

DISTINCTIO IV.

De CONFIRMATIONE.

Definitio, institutio & necessitas Sacramenti Confirmationis:

1. **C**onfirmatio est unctio Chrismati ab Episcopo facta in fronte hominis bapti-

De CONFIRMATIONE. 181

zati, sub praescripta verborum forma, ad perfectam vitam spiritualis aetatem, & Christi nomen audacter confitendam, ordinata. Sumitur ex S. Th. 3. p. q. 72.

2. Confirmatio est à Christo Domino instituta. & ut ait Fabianus Papa, ex traditione Apostolorum, constat esse in ultima Coena institutam. Et patet ex usu Ecclesiae consecrantis tunc ejus materiam. Ita infert. dela Cruz, de Confirmatione.

3 Et sic hoc Sacramentum non fuit institutum, quando Christus Dominus super pueros manus imponebat, cum pueri illi nondum erant baptizati. Nec quando Ioan. 20. in Apostolos insufflavit quia tantum tradidit Spiritum S. ad remittenda peccata. Nec, dum ibidem dixit, *sicut misit me vivens Pater, ita & ego mitto vos*, nam tunc praebuit Apostolis potestatem hoc Sacramentum conferendi. Nec tandem ipso die Pentecostes: cum potius contulerit huius Sacramenti effectum.

4. Sacramentum Confirmationis non est simpliciter necessarium ad salutem, sed

182. *De CONFIRMATIONE.*

sed ad benèesse, vtpotè perfectionem salutis operans. Hinc spontè, & non ex contemptu illud omittens, venialiter tantum peccat. S. Th. lococit: art, 8: ad 4t.

Materia & Forma Confirmationis.

5. Materia remota Confirmationis est Chrisma, seu vnguentum ex oleo olivarum, & balsamo confectum, ab Episcopo consecrato benedictum.

6. Materia proxima hujus Sacramenti est unctio in fronte per modum crucis facta. Dixi, *in fronte* : vt neque propter erubescenciam, neque propter timorem nomen Christi confiteri prætermittamus. Dixi etiam, *per modum Crucis*, alias forma Confirmationis non verificaretur.

7. Significat autem oleum, conscientie nitorem, balsamum, bonæ famæ odorem.

8. Forma Confirmationis est hæc: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis: In Nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. Amen.*

De CONFIRMATIONE 183

9. Adverte : Sacramentorum materias & formas Antistitum curâ ad hæc tempora conservatas, & in Concil: Florentino sub Eugenio IV. orientali & occidentali Ecclesia ibi congregata amplius explicatas.

10. SS. Trinitatis expressio est de essentia hujus Sacramenti, cum hoc ordinetur ad profitendam fidem, Sunt etiam essentialia illa verba, *Signo & Confirmo*; quia actio Sacramentalis est necessario exprimenda. Et quidem utrumque verbum debet exprimi : cum vnum alteri non æquipolleat : aliud enim est signare, aliud confirmare.

11. Probabilius etiam est necessariam esse illam particulam, *Signo crucis* : quia signare habet generalem significationem, & sic per prædictam particulam est determinandum.

12. Item necessarium est addere, *Christi* : quia hæc non veniunt per verbum, *Confirmo*.

184 *De CONFIRMATIONE.*

*Minister, Subiectum, & Effectus
Confirmationis.*

13. Solus Episcopus est Minister Ordinarius Sacramenti Confirmationis. Summus tamen Pontifex ex plenitudine potestatis committere potest simplici Sacerdoti Confirmationis collationem. *Si Th: 3. p. q. 72. art: 11. ad 1.*

14. Ideo autem Episcopus maxillam seu genam confirmati percutit, ut eum admoſneat ad persecutiones pro fide sustinendas, & ut recordetur se esse confirmatum.

15. Confirmationis subiectum est homo baptizatus, sine mortali, & usum rationis habens, quod ultimum, non est de necessitate, sed de congruentia. Recipiens autem Ordines ante Confirmationem, non peccat mortaliter, nec fit irregularis, ut docet Soto in *Summa Dialecticæ* relatus, V. *Ordinis subiectum*. Nam non est tam stricta intentio Tridentini, sed solum consulit Episcopis, ut non promoveant carentes Confirmatione.

De CONFIRMATIONE 155

16. Confirmatio confert Gratiz sanctificantis augmentum, ac quædam Divina auxilia ad confitendum Christi fidem audacter. Secundò, contrahitur spiritualis cognatio, ut in Baptismo, non solum impediens, sed etiam dirimens matrimonium. Trid: sess: 24. c: 2. Tertiò, confertur character, per quem baptizo traditur potestas agendi spectantia ad pugnam spiritualem contra fidei hostes: sicut per Baptismum confertur potestas agendi pertinentia ad propriam salutem.

DISTINCTIO V.

De SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

*Definitio, Institutio, & Necessitas
Sacramenti Eucharistiæ.*

1. **E**ucharistia, est Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi Domini, sub speciebus Panis & Vini, à Christo Domino institutum ad spiritualem hominis refectionem.

2. Licet duo sint elementa, Panis scilicet & Vinum,

Vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura, sed vnum tantum Eucharistiæ Sacramentum. Ecclesiæ auctoritate ducti confitemur, Ex Catechismo Romano p. 2. c. 4. Hanc autem vnitatem S: Th. 3. p. q. 73. art. 3. ex vnitatis finis desumit, qui est, vna refectio spiritualis.

3. Totus Christus est sub utraq; specie, imò totus est in qualibet parte: cum succedat in locum substantiæ panis & vini, quæ erat in qualibet particula. Hoc tamen sciendum est, sub speciebus Panis esse Christi Corpus, ex vi verborum consecrationis, Sanguis verò, anima, Divinitas, per concomitantiam. Sub speciebus vini, ex vi verborum sanguis, corpus verò & alia per concomitantiam.

4. Christus D. hoc Sacramentum instituit in ultima cœna, primâ die Azimorum nocte quâ tradebatur. Quo tempore panis fermentatus in omnibus finibus Israël non reperiēbatur. Instituit inquam, dum dixit Apostolis: *Accipite & manducate, hoc est Corpus meum.*

Illis

Illis autem verbis *Ioan: 6. Panem quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, fuit promissum hoc Sacramentum. Illis, *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis &c.* præceptum est latum, & non institutum.

5. Propter hos fines Sacramentum Eucharistiæ institutum. Primò, ut in medio populi Christiani Christus sit realiter, licet latenter, præsens. Secundò, ut fideles habeant refectionem spirituale. Tertiò, ut detur Sacrificium in Ecclesia. Quartò, ut detur signum infiniti Amoris, quo Christus dilexit nos. Quintò, ut sit memoriale passionis. Tandem, ut detur pignus æternæ hæreditatis.

6. Sacramentum Eucharistiæ, in re & defacto susceptum, non est necessarium necessitate mediæ ad salutem æternam, aliàs sine eo mortuus non salveretur, quod est falsum. Est tamen necessarium necessitate præcepti. *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, Ioan. 6.*

Materia & Forma Consecrationis.

7. Materia Consecrationis Corporis Christi, est panis triticeus, ex communi sensu Ecclesiæ. Panis tamen ex siligine potest validè confici: cùm ex grano tritici in malis terris seminato nascatur. S. Th. 3. p. q. 74, a. 3.

8. Græcus in Græcorum Ecclesia in azymo consecrans, & Latinus in Latinorum Ecclesia in fermentato consecrans, licet validè consecret, peccat tamen mortaliter, utpotè propriæ Ecclesiæ ritum in gravi materia pervertens. Et hoc licet fiat ob magnam necessitatem ut gratia communicandum infirmum, ut docet communis, apud dela Cruz q. 1, de Euchar.

9. Ex his duobus ritibus rationabilior est Latinorum, ut probat S. Th. q. 74. art. 4. Quia hoc Sacramentum institutum fuit primâ die azymorum. *Matth. 26* quâ die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat: ut habetur *Exod. 11*,

10. Materia Consecrationis Sangvinis Christi, est omne vinum, modò sit verè vinum. Est autem miscendum aquâ, & hoc ob sangvinis & aquæ è latere Christi fluentium repræsentationem. Item ad significandam populi cum Christo unionem. Aqua enim populos, Apoc. 20, Vinum autem Christum: Ego sum vitis vera, Ioan: 15. significat. Tandem quia Christus Dominus dilutum calicem consecravir, vt probat S. Th. 3 p. q. 74 art. 6.

11. Forma Consecrationis Corporis Christi, est, *Hoc est Corpus meum*. Forma Consecrationis Sangvinis Christi. *Hic est Calix Sangvinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Omittendo, *ly enim*, secundùm multos non est p. mortale.

De Ministro Consecrationis & Eucharistia.

12. Solus Sacerdos est Minister Consecrationis, vt patet ex 1. ad Cor: 11. ibi.

ibi. Hoc facite in meam commemorationem.
Nam hoc ad solos Sacerdotes refertur.
Licet autem sit hæreticus, valide, sed
sacrilegè consecrat.

13. Si Sacerdos habeat in manibus duas
hostias, putans esse: unam, nihil determi-
nando, utraque manet consecrata, se-
cundùm communem DD. in Summa Vi-
anz. verbo, Eucharistia. Item, loquen-
do de minoribus hostijs, si Sacerdos credit
esse quadraginta. & sunt 50. omnes sunt
consecrata. Samuel de Lublino, verbo,
Eucharistia. De la Cruz. q. 1. de Eucha.
Si absolutè intendat, nec de numero tan-
toperè curet.

14. Diaconus potest ministrare (seu
distribuere Corpus Christi D. in necessi-
tate, jubente Episcopo, vel Presbytero.
S. Th: 3: p. q: 82. a: 3.

De Subiecto Eucharistia.

15. Subjectum Eucharistia est omnis
homo baptizatus, rationis compos, &
benè dispositus. Plures autem sunt dis-
positiones, his verbis contentæ:

Lotus, discretus, sanus, jejunus, & aptus
Contritus, falsus, mundus, rectèque pa-
ratus,

Lotus, id est, baptizatus. discretus, id est rationis usum habens. Sanus, id est, stomacho benè valens, ne evomat. Jejunus, jejunio naturali. Aptus, id est, centuris nō irretitus. Contritus, id est, de peccatis dolens. Falsus, id est vocaliter confessus. Mundus, id est, non pollutus. Paratus, intellige, devotione, per actus vi g fidei, spei, charitatis &c.

16. Conscius ergo peccati mortalis, obligatur ad præmittendam confessionem. Trid: sess. 12. c. 7 Imò oppositum docentes excommunicat, Can: 11. Et sic antiqui Theologi docentes sufficere contritionem etiam datā copā Confessarij, Post Concilium Trident. non sunt audiendi.

17. Sacerdos regularis non potest cum sola contritione celebrare, quando non habet copiam Confessarij suæ religionis, habet tamen copiam alterius, sed non vult illi confiteri, ad vitandam suæ religionis

gionis infamiam, quam ille concipiet. Gab à S Vinc: & alij. Quia ex confessione nulla aut parva sequitur infamia religioni.

18. Non potest etiam quis in mortali existens, cum sola contritione communicare, si non habeat proprium Confessarium, cui possit devotius & utilius confiteri. Idem qui supra & alij. Nam reverentia huic Sacramento debita, & Divini præcepti obligatio prævalet propriæ devotioni & utilitati.

Obligatio sumendi Eucharistiam.

19. Trident: sess. 13. c. ult. triplicem modum communicandi assignat. Spiritualiter tantum. Sacramentaliter tantum. Spiritualiter & Sacramentaliter simul. Manducare spiritualiter tantum, est per fidem & charitatem Christo Divini, cum desiderio in re sumendi hoc Sacramentum. Manducare Sacramentaliter tantum, est Eucharistiam sine fructu sumere, qualiter sumunt in mortali existentes, Manducare utroque modo, est
non

non solum Eucharistiam, sed & fructum percipere.

20. Sanctus Thomas 3. p. q. 80. art. 1. assignans duos modos, scilicet Sacramentalem tantum & spirituales, non contrariatur Tridentino. Nam per spirituales intelligit illum, qui est cum fructu, sive sit realis, sive in voto tantum.

21. In mortis articulo tenemur sub p. mortali ex praecepto Divino sumere Eucharistiam. Præter mortis verò periculum aliquoties in vita. Quia Eucharistia est instituta per modum cibi, qui in vita non semel est necessarius. S. Th. loco cit: 2: 11.

22. Præcepto Ecclesiæ tenemur semel in anno communicare. Quod præceptum in propria Parochia, vel etiam in Cathedrali Ecclesia, vel alibi de Parochi licentia impletur.

23. Communicare ergo tenemur dum ad annos discretionis pervenimus. Tridentell: 13. Can: 9. Annus discretionis in

præfenti non tunc cenfetur quando doli capaces fumus, & confiteri te-
emur, fed tunc dum Sacramentum Euchariftiæ re-
verenter ac devotè fufcipere poffim, uſa.
Quod licet accidere foliat dum perve-
nimus ad annum decimum vel undeci-
mum, attamen non tantùm confide-
nda ætas, fed etiam induſtria, ingenium,
conſuetudo, & judicium prudentum.
Moſc. 2. p. Tyrocinij artis pœnitentia-
rit.

24. Magiſter Soto dicit, ante deci-
mum annum poteſt puer communicari,
ſi ſit vivax. Vitanda tamen aliorum of-
feſſio, ſi valde parvulis quàmvis ſagaci-
bus publicè conferatur.

25. Exploratores talium puerorum,
duo debent conſid. rare: ſcientiam &
affectum an cognofcant quid in hoc Sa-
cramento contineatur. D. inde an in af-
fectu ante ſumptionem vehementer deſi-
derium habeant, in uſu verò aliquam ſva-
vitatem ſpiritualem vel gaudium ſenti-
ant. Moſc. loco cit.

Effectus.

26. Multi nunc erantur hujus Sacramenti effectus. Proprius & principalis est, quod conferat Gratiā per modum nutritionis & augmenti in vita spirituali: quia per modum cibi & potus spiritualis, hoc Sacramentum institutum.

Dicitur autem conferri Gratiā per modum nutritionis & augmenti, in quantum dantur quædam auxilia Divina, medijs quibus prorumpimus in actus devotionis & charitatis, quibus anima spiritualiter nutritur & augetur. De alijs effectibus v. dicta in 1. Mor. d. 44.

DISTINCTIO VI.

De SACRIFICIO MISSÆ.

1. Sacrificium consistit in hoc, quod Deo aliquid solenniter & cum debitis ceremonijs offeratur, faciendo aliquid circa rem oblatam ad honorem & cultum Dei. Sic potest definiri. Sacrificium est oblatio externa, rei alicujus perma-

nenti, Deo facta cum rei immutata one in presentationem dominij, in vitam & mortem sue creatura. Explicatio si placet, videatur apud nostrum P. Labat. in 3. p. tract. 2. d' sp. 5. dub. 1.

2. Missa quæ est Sacrificium in specie & legis Gratiæ sic definitur. Est sacrificium Corporis & Sanguinis D.N.I C. sub speciebus panis & vini consecratum. Congruè autem vocatur Missa, eo quod oblatio & preces ad Deum mittantur, licet illorum verborum; *Ite Missa est*, sensus est, abire licet, quia oblatio & hostia salutaris, jam transmissa est cum precibus ad Deum pro vobis. Hugo de S. Vict. l. 2. de Sacr.

3. Scias ex Philippo à SS. Trin: disp: 8. de Euch. dub: 11. in Eucharistia alia ratio Sacrificij, alia Sacramenti. Nam ut Sacrificium, respicit Deum directè tanquam terminum ad Quem: ipsi enim offertur ad gloriam & honorem propter bonum nostrum. ut Sacramentum, respicit filios Ecclesiæ, quibus datur ut alimentum spirituale animarum.

Ut Sacrificium, est quid transiens, completur eam in consecratione ut Sacramentum, est quid permanens. Nam licet per Consecrationem conficiatur, hæc tamen peracta, permanet. In his ergo & alijs est discriminis.

4. Sacrificium Missæ à Christo D. institutum, ut patet ex Trid: sess. 22. c. 20 ibi: *Si quæ dixerit illis verbis; Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi alijq; Sacerdotes offerrent Corpus & Sanguinem suum: anathema sit.*

5. Licet autem à solis Sacerdotibus Sacrificium offeratur, ministerio tamen eorundem ab alijs fidelibus offertur. Et sic ait Sacerdos in Canone: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium.* Et sic fideles ministerio Sacerdotum implent præceptum naturale, quo tenemur Deo offerre sacrificia.

6. Sciendum ergo soli Deo sacrificari, ut patet ex definitione sacrificij. Nam licet in honorem Sanctorum Deo sacrificemus, ut patet ex præparatione ad Mis-

lam, non tamen illis sacrificamus: potest enim actus soli Deo debitus pro honore Sanctorum fieri, ut patet in penitencia.

7. Essentia Sacrificij Missæ salvatur in Consecratione unius speciei, non verò integritas. Sicut & Essentia Eucharistiæ, etsi non integritas, salvatur in una specie. Attendendo actionem sacrificativam non idem est numero sacrificium Crucis, ultimæ Cœnæ & Missæ, secus attendendo rem oblatam & principalem offerentem qui est Christus. Dixi, in consecratione, nam Essentia Sacrificij Missæ non consistit in oblatione. quæ fit post Consecrationem, vel in sumptione, sed solum in Consecratione, cum respectu tamen ad sumptionem ut necessariam ad integritatem Sacrificij. Horum brevem probationem v: in 2. Sent. Mor. dist: 46.

8. Occasione hujus scias à S. Th. 3. p. q. 83. a: 4. sex numerari partes Missæ, 1. Præparatio 2. Fidei instructio, quæ incipit ab Epistola. 3. Oblatio. 4. Consecra.

secratio, quæ incipit à Prefatione: ad quam reducitur Oblatio post Consecrationem. *Vnae & memores Domine &c.* Offerimus Majestati tuæ, 5. Perceptio Eucharistiae, quæ incipit ab Oratione Dominica. 6. Gratiarum actio, quæ incipit à postcommunione usq; ad finem.

9. Finis Sacrificij Missæ est quadruplex. 1. ut Deo summa laus & honor detur. 2. ut gratiæ agantur pro beneficijs acceptis. 3. ut detur satisfactio pro peccatis commissis. 4. ut beneficia de novo obtineantur.

Attendendo primum finem, Sacrificium dicitur Iatropticum. Attendendo secundum, dicitur Eucharisticum. 3tum, propitiatorium. 4tum, impetratorium.

10. Sacrificium Missæ non confert immediate ex opere operato & infallibiliter primam Gratiam: nec sic remittit peccata mortalia, ut faciat ex attrito contritum. Et oppositum judicatur erroneum. Non etiam confert immediatè ex opere operato & infallibiliter augmentum Gra-

tiæ. Vterq; enim modus cauſandi gratiam, tantum eſt Sacramentorum. Cauſat tamen Sacrificium Miſſæ gratiam, & augmentum gratiæ mediatè ex opere operato, impetrando auxilium Diuinum, & ſic non cauſat iſta ſemper. Eodem modo cauſat alia bona ſpiritalia & temporalia, hoc eſt impetrando.

II. Per Sacrificium Miſſæ remittitur culpa venialis ex opere operato, non ſolum mediatè impetrando auxilium, per quod homo juſtus eliciat actum, qui ſit formalis, vel virtualis deſectatio peccati venialis, ſed etiam immediatè & inſolubiliter. Ita ſapientiſſimus meus Profeſſor, & Cathedricus Viennenſis, M. Reynerus in manuſcriptis. Poſſeſt autem fieri hæc remiſſio per hoc, quòd homo ponat aliquem actum. qui licet per ſe non ſufficiat ad remiſſionem venialis, ſufficit tamen ex ſuperaddita vi Sacrificij, ſicut v. g. attritio non ſufficit ad remiſſionem mortalis, ſufficit tamen ad iuncta, virtute ſacramenti Pœnitentiæ.

12. Sacrificium Miſſæ remittit pœnas
tem.

temporales, quæ remittunt culpâ, restant solventiæ, vel in hac vita, vel in purgatorio, idq; ex opere operato immediate & infallibiliter. Idem qui supra & communiter. Adverte ex S. Th: q 79. a 5. Virtus hujus Sacrificij non semper tollitur tota pœna, sed major vel minor, juxta dispositionem offerentium, & eorum, pro quibus offertur, quâ devotione modificatur valor infinitus Sacrificij ad effectum finitum.

13. Valor accidentalis Missæ ortus ex dignitate Ecclesiæ offerentis, orationibus, invocatione Sanctorum, devotione Ministrum, est finitus. Ortus ex re obolata & principali offerente, scilicet Christo est infinitus, habet tamen effectum finitum, & lætæ nullum, unde multum prodest replicatio Missæ pro inclinanda Divina misericordia.

14. Tres solent numerari utilitates seu fructus Sacrificij legis Gratiæ, qui ex applicatione oriuntur. Primus: ex Universali intentione Ecclesiæ sacrificium Missæ applicatur toti populo Chri-

stiano, & præcipiunt Papæ & Principibus Christianis, quo reducitur fructus, quem percipiunt Ministri & adstantes, qui sunt aliquo modo offerentes cum Sacerdote. Secundus, seu medius, ex intentione peculiari Sacerdotis applicatur cui ipse voluerit. Hic fructus secundum Gab; à S. Vincet verbo. Mola, correspondet Christo O. principali offerenti. & ex facultate ab eodem concessa est applicabilis alijs. Et defacto Sacerdos tenetur hunc fructum applicare illi, qui v. g. eleemosynam dedit. Gab; l. c.

Tertius, cedit ipsi Sacerdoti. Secundum nonnullos potest Sacerdos fructum sibi proveniente alteri applicare, non tamen potest pro eo eleemosynam accipere, ut determinavit Alexander VII. damnando propositionem 8vam. Ob eandem rationem Læicus suam Missæ partem potest alteri applicare, v. g. animabus purgatorii.

15. Vestes Sacerdotales procelebrando sunt: Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola & Casula, Stola servire potest

potest pro manipulo & è converso, villosos & alij. Imò itola servire potest pro cingulo. Vestes Sacerdotales debent esse benedictæ sub p: mortali.

Qui tamen extra necessitatem non adhibet cingulum benedictum, non est damnandus peccati mortalis ob parvitatem materiæ. Si cingulum fractum, potest necti si altera pars non sufficit. sã. & Marchantius.

16. Melius est non celebrare (nisi aliàs Festum sit solennissimum) quam celebrare sine ministro. Licet tamen celebrare sine ministro v. g. die Festo prodando vitico, vel dum adest similis necessitas, sed nunquam licet mulieri, etiam deficiente viro, ministrum agere, & stante necessitate satius est carere ministro, ut probat Bonac.

17. Si Missa diei sit de feria, potest tunc dici alia votiva, aut de defunctis. Patet ex usu rimorum. Imò si Festum non sit duplex, potest ex causa rationabili dici Missa Votiva, aut de defunctis. Quod procedit de Sacerdote in partem.

ticulari. Nam Conventualis Miffa, debet effe Miffa diei. Sic præcipitur cap. cum creatura. de celebratione Miffarum.

18. Circa Communionem hæc aduertenda. 1°. Sumpta Hoftia, non ftatim fpuatur. Si oportet, tunc in loco honefto. 2°. non ftatim comedatur, fi fiat, non peccatur. Nam c. fi manè. de Consecr. Diff: 2. eft abrogatum. 3°. Hoftia leniter fumatur, anterioribus dentibus teratur, non totaliter conteratur. Per os non volvatur, fed lingua mollefcat, ne aliqua pars dentibus adhareat. Si plura pens, v. 2. Sentè Morè de Sacrif.

DISTINCTIO VII.

De SACRAMENTO POENITENTIÆ,

Definitio, Institutio Necessitas huius Sacramenti.

1. **P**oenitentia vt in præfenti: Est sacramentum in actibus poenitentis & absolutum.

ventu confistens, à Christo D. institutum per
m dum iudicij emendativi ad peccatorum re-
missionem. Vel etiam secundum Mosaic:
Sacramentum remissionis peccatorum post Ba-
ptismum commissorum.

Pœnitentia verò ut virtus, est quâ dele-
mus de peccato, prout est offensa Dei. Ex quo
parte. Pœnitentiam dupliciter sumi.

2. Sacramentum Pœnitentiæ à Chri-
sto D. institutum, quando post Resurre-
ctionem dicit: Accipite Spiritum S. quo-
rum remiseritis peccata, remittuntur eis, &
quorum retinueritis, retenta sunt. Trid; lect.
34. c. 1. *Incipit de Sacramento Pœnitentiæ*

Finis institutionis huius Sacramenti,
ut peccator, qui per peccatum à Deo re-
cesserat, per gratiam in pristinam amici-
tiam redeat.

3. Supposito peccato mortali, Sacra-
mentum Pœnitentiæ, est necessarium ne-
cessitate mediæ ad salutem æternam. sal-
tim in voto, dum abest copia Confessarij

Adverte. Quando per Sacramentum
Pœnitentiæ in voto susceptum iustifica-
mur, requiritur dolor pœnitentis, seu
Contritio.

206 *De POENITENTIA*

4. Non requiritur autem hoc verum, seu d fiderium esse explicitum, sed sufficit implicitum. inclusum in generali proposito servandi omnia præcepta Dei. Fernandez p. 3. c. 6. §. 1. ex S. Th:

Materia huius Sacramenti in communi.

5. Materia remota huius Sacramenti, sunt peccata commissa post Baptismum. Hæc est alia est necessaria, alia, voluntaria, seu sufficiens. Mortalia non confessæ, sunt materia necessaria. Venialia materia voluntaria.

6. Peccatum actuale ante Baptismum commissum non est materia huius Sacramenti. Nam tale peccatum est commissum extra Ecclesiam, & sic non debet iudicari ab Ecclesia.

7. Materia Proxima, seu partes materiales huius Sacramenti sunt tres actus poenitentis, scilicet cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio. Primi duo, sunt Essentiales, nec sine illis potest confici hoc Sacramentum, Tertius, est pars integralis.

De

De Contritione, & Attritione.

8. Contritio est dolor de peccatis assumptus propter Deum summè dilectum, cum proposito confitendi & satisfaciendi..

9. Attritio est dolor de peccatis assumptus propter pœnas inferni, vel propter deformitatem peccati, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Per illas particulas, propter pœnas inferni &c. non designatur, quod finis attritionis, sint pœnæ inferni &c. aliàs attritio esset actus vitiosus, poneret enim ultimum finem in creatura. Sed designatur, pœnas inferni &c. esse motivum & excitativum attritionis; finis enim debet esse Deus. Et in hoc attritio convenit cum contritione, differt autem in motivo quòd Attritio sit propter pœnas inferni &c. Contritio verò propter Deum summè dilectum.

Sunt & alia motiva supernaturalia, ob quæ detestari possumus peccatum, sc. amissio gratiæ & gloriæ: sed hæc reducibilia ad præfata.

10. Contritio vocatur dolor perfectus
Attri-

Attritio, imperfectus. Quia, per illam sine Sacramento in re suscepto, iustificatur homo: per hanc verò extra Sacramentum non iustificatur homo. ideo Theologi dicunt, attritum recipiendo Sacramentum Pœnitentiæ, fieri contritum.

11. Tenemur conteri non solum in periculo & articulo mortis, sed etiam aliquando in vita, scilicet quando diu in mortalitate peristimus, v. g. per annum. Nam Deus graviter punit eos, qui differunt Pœnitentiam. Vnde Isai 15 dicitur: *Omnes in cade corruistis, propterea quod vocavi, & non respondistis.*

12. Item tenemur conteri in casu magis mali in Repub. Quia sicut tenemur pro tali malo averrendo Deum orare, ita obligamur comparare media, ut exaudiamur: medium autem est esse in gratia.

13. Item tenemur conteri, quando exercendus actus exigens hominem in gratia, v. g. quando administranda Sacramenta, vel quando suscipienda Sacramenta vivorum. Sacramentum tamen

Eucha

De POENITENTIA 20

Eucharistia licet possit distribui prae-
missa contritione, non tamen recipi, nisi
praemissa Confessione. Trid: sess: 13. c: 7.

Puto tamen in praefatis casibus suf-
ficere Contritionem virtualem inclusam
in actu Amoris Dei super omnia,

Necessitas Confessionis.

14. Confessio est legitima coram Sacer-
dote peccatorum declaratio, S Raym. apud
Armillam. v. Confessio.

15. Praeceptum Confessionis obligat
1mo, in articulo, & periculo mortis.
2do, quando sumenda Eucharistia, & su-
mus in mortali. 3to, semel in anno.
Quod praecipuum consuetudine alliga-
tur tempori, sc: circa Pascha, ait Vilesc.
2. p. Tyroc: artis Poenit: de Confessione
annuali.

16. Praeceptum Confessionis annua
obligat, dum ad annos discretionis per-
tingimus, & habemus conscientiam pec-
cati mortalis. Fernandez p. 2. c. 8. §. 3.
a legans communem.

Nonnulli doceant pueros post septen-
nium

mum hoc præcepto obligari, quando usus rationis in eis elucet, non autem antea, etsi rationis usum habeant; nam hoc est per accidens, ad quod Ecclesia non respicit.

Hoc certius, pueros in articulo mortis ante septennium constitutos, peccati mortalis conscios obligari ad Confessionem. Si dubium de usu rationis, consequenter de peccato, absolvantur sub conditione. Imò id fieri posse: quando pueri confitentur extra articulum mortis, docet Diana.

17. Transgressoribus præcepti de facienda Confessione annua, nulla est certa imposita poena, sed solum imponenda. Nam in cap. utriusque &c solum dicitur, ut arceantur ab ingressu Ecclesie & careant Ecclesiastica sepultura, quæ poena, non est imposita, sed per Iudicem Ecclesiasticum imponenda. In Synodalibus tamen Constitutionibus solet apponi Excommunicatio latæ vel ferendæ sententiæ.

De POENITENTIA 211

Conditiones bonæ Confessionis.

Sedecim sunt conditiones bonæ Confessionis, his contentæ.

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis.

Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.

Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata
Fortis & accusans, & sit parere parata.

Simplex, id est, sine admixtione historiarum & aliorum impertinentium.

Pura, id est, bonâ intentione facta v.g: ad placandum Deum.

Fidelis, id est, vera. Nam si quis ex industria utitur talibus verbis, ut peccata non adeò curentur à Confessione, peccata.

Frequens De frequentia Confessionis egimus agendo de necessitate.

Nuda, id est, verbis obscuris non involuta.

Discreta, id est, prudenter facta, ut verbis honestis explicentur peccata, præcipuè, carnis.

Libens, id est, voluntaria, non timore pœnæ &c.

Lachry.

372 De POENITENTIA

Lachrymabilis, id est, dolore a.

Fortis, id est, superans timorem mundanum & verecundiam, ne fortè aliquid omittatur.

Accelerata, hoc est non dilata, nè subitò morte præventi non habeamus spatium poenitendi.

Accusans, id est, sibi imputans, non influentiae coelesti, vel alteri.

Parere parata. Poenitens enim tenetur satisfactionem acceptare. Item in relinquendis peccatorum occasionibus Confessario obedire. Aliarum conditionum notitia patet ex terminis.

Integritas.

18 Confessio duobus modis est integra: Materialiter & Formaliter. Est integra materialiter, quando aliquis habet. v. g. decem peccata, & omnia confiteatur. Integra formaliter, quando rationabili facto examine, confitemur omnia nobis occurrentia. Sufficit esse integram formaliter. Deus enim non plus exigit, quam possumus. Confessio mate-

riale.

De POENITENTIA 213

rialiter int gra. dicitur integra physice,
Formaliter integra, dicitur integra moraliter

19. Ad integritatem Confessionis necessarium est examen conscientie. Quare poenitens circa peccata mortalia, tenetur tantam inquisitionem præmittere, quantam adhiberet in negotio arduo, seu, quanta iudicio prudentis viri iudicatur sufficiens ad omnia peccata in memoriam revocanda. Hæc inquisitio sufficit mediocris, & non requiritur summa. Bonac: ex Navarro & alijs. Qui pluribus negotijs distracti, qui parvæ memoriæ, qui diu non Confessi, magis tenentur conscientiam examinare.

Circumstantia peccatorum

20. Circumstantia peccati est accidens quoddam actus humani peccaminosi. Alia est speciem mutans, hæc est alterius speciei malitiam habens, v.g. circumstantia adulterij addita fornicationi, facit ut præter peccatum fornicationis, specie distincta malitia inveniat in eodem

actu

214 *De POENITENTIA*

æquæ libidinis. Alia est intra eandem speciem aggravans peccatum, Alia minuens, alia nec aggravans, nec minuens sed impertinens.

20. Clarius explicando: circumstantia speciem metans, tunc est, quando peccatum secundum unam rationem contrariatur alij virtuti. v. g; dum furatur, peccat contra justitiam, si verò in Ecclesia, contra religionem.

Circumstantia aggravans tunc est, quando peccato accrescit nova ratio, abique eo, quod pecans contra distinctam virtutem faciat, v; g; dum furatur 20, florenos, est circumstantia aggravans, eo quod peccato nova ratio modis accrescat, sc: majoritas injustitiæ. Gangericus in annot. in Summulam Caiet: v. Confessio. Quòd si furans distinctis actibus prædictam quantitatem attingeret, non circumstantia, sed numerus foret in Confessione explicandus.

Numerus Circumstantiarum.

21. Septem sunt circumstantiæ,
Q is, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Per

De PONITENTIA. 215

Per *ly quis*, denotatur peccans, complex, & in quem peccatur.

Per *ly quid*, denotatur damnum & scandalum ex peccato secutum.

Per *ly ubi*, denotatur circumstantia loci sacri. Scias, Sacrilegium in furto committi auferendo sacrum de sacro vel non sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro. v. dicta in 2. Moral. dist: 60.

Per *ly quibus auxiliis*, denotantur instrumenta peccandi.

Per *ly cur*, denotatur circumstantia finis.

Per *ly quomodo*, denotatur circumstantia modi, v.g. si accepisti alienum vi.

Per *ly quando*, denotatur circumstantia temporis, v.g. festi, sed hæc secundum communem sententiam non est necessario explicanda.

Numerus peccatorum.

13. Numerus peccatorum mortalium distinctè in confessione explicandus. Trid: sess. 14 Can. 17. Non sufficit dicere aliquoties, Armilla & alij, Quod si non poss-

216 De POENITENTIA

possit haberi : exprimat poenitens numerum vero similem addendo *plus vel minus*, quibus verbis satisfacit pro aliquibus peccatis, quæ ultra numerum confessum posita veniunt in mentem. *Plus minusve* extenduntur pro numeri cui adiunguntur, multitudinem, quod arbitrio prudentis relinquitur. Navarrus docuit in numero centum peccatorum *plus vel minus* extendi ad decem. & Moyses docet in numero denario extendi ad duo.

24. Distinctio numerica peccatorum colligenda est, vel ex interruptione per notabile tempus : quod autem sit notabile tempus relinquitur iudicio prudentis. vel ex interruptione per mutationem animi. vel ex consummatione totali actus. Sunt enim in actibus humanis nonnulli, qui habent certum terminum, in quo consummantur, vna v. g. copula maris & femine, usum homicidium : hæc autem consummatio actus, ita distinguit peccatum, ut licet immediate post aliud sequatur, plura sint peccata. Et sicut qui per noctem cum muliere dormivit

De POENITENTIA. 217

mivir, tenetur numerum copularum
explicare;

Satisfactio.

25. Satisfactio Sacramentalis est passio
voluntaria pena pro peccato, à Confessario
imposita ad placandum Deum cum proposito
eum amplius non offendendi.

Tenetur autem Confessarius impone-
re culpis proportionatam satisfactionem
juxta prudens arbitrium. Trid: Sess. 14.
cap. 8. Dixi, juxta prudens arbitrium. Nam
magis attendenda præsens poenitentis dis-
positio, quàm culpa præteritæ gravitas.

26. Opera externa, quæ imponi pos-
sunt in satisfactionem, sunt jejunium,
oratio, & eleemosyna.

Jejunium comprehendit omnia opera
pœnalia carnis, quales sunt mortifica-
tiones.

Oratio comprehendit omnia opera
spiritualia, v. g. celebrationes Missarum,
auditiones, & his similia.

Eleemosyna comprehendit omnia o-
pera misericordiæ.

2.8 De POENITENTIA.

Implens poenitentiam in mortali, satisfacit præcepto Confessarii, nec peccat mortaliter sic implendo. De la Cruz & Filliucius, relati in 2. Mor. dist. 63.

Absolutio.

27. Absolutio à Censuris præmittatur ab'olutioni à peccatis. Si non constat incurrisse Censuram: præmittatur ad cautelam. Si teneat aliquo vinculo.

28. Scias: suspensionem non afficere, nisi Clericos. Quare si absolutio fertur in non Clericum, dicatur. Si teneat aliquo vinculo Excommunicationis & Interdicti &c. omittendo particulam, suspensioni.

29. Absolutio à peccatis est hæc. Ego te absolvo à peccatis tuis, in Nomine Patris & Filij & Spiritus S.

30. In his tantum consistit Essentialiter absolutio à peccatis: Absolvo te ita communiter D. 1. 1. y tamen à peccatis tuis non omittatur. Idem de invocatione S. S. Trinitatis.

31. Sensus verborum: Ego absolvo te à peccatis tuis, hic est: ego tibi confero gratiam, quam.

De POENITENTIA 219

quantum est ex se, remissivam peccatorum. Sic enim forma verificatur, licet quis accedat contritus & iustificatus.

Quæ servanda sunt in absolutione ab Excommunicatione, non tam pertinet ad Ordinandos, quam ad pro Confessionibus approbandos. v. tamen dicta in 2. Mori dist: 64.

De Ministro hujus Sacramenti.

32. Solus Sacerdos est Minister Sacramenti Pœnitentiæ: non tamen omnis, sed habens Iurisdictionem in hoc foro.

33. Iurdictio, ut nunc accipitur, est potestas, quæ habetur in alios, ad ipsos gubernandos ac in regnum cœlorum dirigendos.

Alia est ordinaria, alia delegata. Ordinaria habetur ex vi officij. Talem habet Papa, Episcopus, Parochus, &c. Delegata, datur ab habente ordinariam. Talem habent Regulares.

De Reservatis.

34. Casus reservati alij sunt Papales.

220 *De PœNITENTIA.*

alii Episcopales, alij reservati Prælati Regularium, pr. suis subditis. Papales, alij reservati in Bulla Cœnæ Domini, alij in alijs Bullis & decretis.

Episcopales reservati sunt triplicis generis. quidam de jure. quidam de consuetudine generali, hoc est, qui in omnibus Episcopatibus communiter reservantur, quidam de consuetudine particulari, sc: hujus vel illius Episcopatus. Sed hæc magis ad Confessarios.

Conditiones Ministri Pœnitentia.

35. Conditiones Ministri Pœnitentiæ, quinque numerantur:

Potestas.

36. Potestas, alia est Ordinis, alia jurisdictionis. Potestas Ordinis habetur ex Sacerdotio. Jurisdictionis, ex officio Pastoris, vel etiam ex commissione proprii Pastoris

Scientia.

37. Confessarius tanta debet pollere scientiâ, ut valeat de statu Pœnitentis judicare & discernere mortalia à venialibus, zdò, ut valeat cognoscere circumstan-

D^e POENITENTIA 225

stantias speciem mutantes, & notabiliter aggravantes. 3to. quibus, annexa restitutio bonorum corporis, famæ, & honoris. 4to. an peccatum reservatum, an habens annexam Excommunicationem &c. & sic tenetur scire casus reservatos, censuras, saltem communiore, & idem de irregularitatibus: 5to quæ dispositio necessaria in pœnitente, tandem quæ remedia contra peccata.

Prudentia:

38. Scire debet Confessarius quomodo se gerere debeat erga pœnitentem. modò enim suaviter, modò severe & arguendo, modò instruendo, modò ad alia incitando.

Bonitas.

39. Ad bonitatem Confessarij pertinet ut sit in gratia, aliàs exercendo officium Confessarij. sacrilegium committeret. Item, ne sit aliquâ censurâ innodatus,

Sigillum.

40. Sacerdos frangens sigillum Confess.

222 De POENITENTIA.

fectionis, triplex peccatum committit. Detractionis, infamando proximum. Infidelitatis, non servando secretum. Sacri legij, faciendo contra reverentiam hujus Sacramenti. Gonet in Manuali Thomist. de Sacri Pœn.

Docet tamen Mosc. in Exam. approbat. 7. q. 10. nullam esse Censuram aut pœnam defacto præter peccatum mortale. vnde primò est pœna depositionis ferenda. 2. Cogendus est talis Sacerdos, ut perpetuò ignominiosè peregrinetur, quæ, vt refert Opatovius de Pœn. disp. 13. q. 1, mutata est in reclusionem perpetuam, in monasterio. Sextam conditionem, ponit Mosc. sc. fortitudinem, quam explicat 3. p. Tyroc. c. 4.

De Clavibus Ecclesiæ.

41. Clavis Ecclesiæ non aliud est quam potestas ligandi & solvendi quæ judex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet a regno cælorum. S. Th. q. 17. suppl. art. 2.

42. Dux sunt claves in Ecclesiâ, una
Sciën-

De POENITENTIA 223

Scientia, quæ non consistit in habitu scientiæ, sed in auctoritate judicandi de dignitate aut indignitate poenitentis. 2. dat Potestatem, quæ consistit in auctoritate pronuntiandi, vel non pronuntiandi sententiam absolutionis. ex S. Th. 1. c. a. 3.

Effectus Poenitentia.

43. Ex Thomistis P. Labar tres numerat effectus Poenitentia. 1. gratia remissiva mortalium, quò reducitur remissio poenæ æternæ, remanente tamen reatu poenæ temporalis; non tamen semper, si sit fervida contritio poenitentis. 2. remissio venialium. 3. recuperatio virtutum, & meritum mortificatorum.

Bonar; addit irrevocabilitatem peccatorum & obligationem Sigilli; Sed has Labar revocaret ad remissionem peccatorum.

De Indulgentia.

44. Indulgentia est remissio poenæ temporalis pro peccatis actualibus debita. extra Sacramentum facta, ex thesauri Ecclesiastici dispensatione.

226 De POENITENTIA.

Dicitur: *extra Sacramentum*, ad differentiam remissionis Sacramentalis, hæc enim fit per divinam liberalitatem, facta verò per indulgentiam, fit cum quadam compensatione, per quam de thesauro Ecclesiæ solvitur. Sam: de Lub: v. Indulgentia.

Nomine *thesauri* veniunt merita Christi D. Item intercessionēs & satisfactiones Sanctorum. Hæ satisfactiones SS. debent superare peccata quondam à SS. facta.

Tantum autem feci mentionem meritorum Christi D. Nam actiones Sanctorum quatenus meritorie non ingrediuntur thesaurum Ecclesiæ ut docet P. M. Labat in fine trac: de Poen. cum ut tales etiam ultra condignum præmientur à Deo.

45. Indulgentia distinguitur à suffragio. Suffragium enim fit pro alio auctoritate privatâ, applicando suam satisfactionem, vel applicando ut satisfaciatur. Indulgentia verò fit auctoritate publicâ. Nam dispensare Thesaurum Ecclesiæ
fit

fi non convenit nisi Papæ, & cui concesserit.

46. Indulgentia plenaria distinguitur à Iubilæo sed accidentaliter, inquantum Iubilæum addit potestatem à reservatis, & commutandi vota sed non omnia.

47. Plena verò plenior & plenissima distinctione nominis tantum gaudent. Opat: d. 4. q. 3. Et exaggerationem denotant.

De Iubilæo.

48. Iubilæus seu Iubilæum est Indulgentia plenaria, cum alijs gratijs in Brevis expressis, auctoritate Apostolicâ concessa, his qui conditiones implerint.

49. Conditiones ad consequendum Iubilæum regulariter seu ordinariè sex numerantur. 1. Processio. 2. Oratio. 3. Jejunium. 4. Eleemosyna, 5. Confessio 6. Communio.

Tractatui Sacramenti Poenitæ annecti immediate solet tractatus de Censuris ut facit Dignissimus P. Innocentius Le Masson Carthusianus, N. P. Labat & alij idem fig.

DISTINCTIO VIII. DE CENSURIS.

Censura est poena Ecclesiastica his vel illis Ecclesia bonis privans. Iuxta Canonistas tres sunt Censurae. Excommunicatio. Suspendio. Interdictum. His addit M. Soto, & communiter Theologi, ait De La-Cruz in praesenti, irregularitatem, non in tota latitudine sed ut habet rationem poenae.

De Excommunicatione.

2. Excommunicatio est est censura Ecclesiastica quâ homo Christianus communibus fidelium bonis privatur. Fernandez p. 2. suae Theologiae c. 9. secutus Cardinalem Tolerum.

3. Excommunicatio, alia major, alia minor. Major definitur à De La Cruz. Est censura Ecclesiastica privans externâ communicatione fidelium, tam in civilibus quàm in divinis, & communibus orationibus & suffragiis.

Minor: Est censura Ecclesiastica privans passivâ Sacramentorum receptione.

4. Communia fidelium bona quibus excomm: major privat, sunt tria. Exterior conversatio, quæ in mutuo colloquio & convictu consistit. Sacramentorum participatio. Orationes & suffragia Ecclesiarum.

Effectus Excomm: Majoris

5. In his quæ sequenti versu continentur prohibetur conversatio seu participatio cum excommunicato.

Os. Orare. Vale. Communio. Mensa negatur.

Per ly *Os* denotatur conversatio quovis modo v. g. verbo, signo, scripto.

Per ly *Orare* denotatur, simul interesse divinis. Per ly *Vale* denotatur salutatio honoris exhibitio. Per ly *Communio* denotatur contractus civis. Per ly *Mensa* denotatur vna mensa vnus lectus, non tamen vnum cubiculum, si habitent vt alieni habitatores. Innoc: apud Fernandez de Excomm: §. 12. Hæc ergo prohibentur cum excommunicatis non toleratis: alias incurritur excommunicatio minor.

6. Sunt autem excommunicati non tolerati, notorii Clericorum percussores. Item nominatim denunciati, hoc est per sententiam iudicis declarati incurrisse excommunicationem.

Nullitas Excomm: Minoris.

7. Casus quibus licet conversari cum excomm: non tolerato sequentibus continentur.

Utile. Lex. Humile. Res ignorata. Necessè.
Per *Utile* intelligitur omnis rationalis & sufficiens utilitas temporalis & spiritalis. Licet enim conversari cum excommunicato non tolerato, dando ei vitium, consilium, imò & hæc recipere ab eo, etiam aliqua verba misceantur urbanitatis causa.

Per *ly Lex* intelligitur lex Matrimonij. Nam conjugibus concessa ad invicem conversatio, licet unus sit excommunicatus non toleratus.

Per *Humile*, intelliguntur subjecti, v.g. filij, servi, familiares, pupilli. Quid per *ly res ignorata & necessè* denotetur, ex terminis patet.

De Suspensione.

8. Suspendio est *censura Ecclesiastica pri-
vans usu Ecclesiastici officij vel beneficij* Pro
officio intellige tam officium Ordinis
quam jurisdictionis. Pro beneficio in-
tellige, tam beneficia curata quàm sim-
plicia, atque etiam Dignitates & Cano-
nicatus.

9. Tribus modis fit suspensio, seu ut
alii loquuntur tres sunt species suspensio-
nis. Prima ab officio tantum. 2. à be-
neficio tantum, 3. ab utroq;.

De Interdicto.

10. Interdictum est *censura Ecclesiasti-
ca privans aliquorum Sacramentorum mini-
stratione & receptione, divinis officijs etiam
audiendis, sepulturâ Ecclesiasticâ & ingressu
Ecclesie.*

11. Triplex est interdictum. Locale;
Personale. Locale & Personale simul. Ter-
minai sunt clari.

Cessatio à divinis.

12. Cessatio reducitur ad interdictum
Est simplex prohibitio, quâ Ministri Ecclesie
pro-

prohibentur persolvere divina officia, ministrare aliqua Sacramenta, & sepelire laicos in loco sacro. Gab. à S. Vinc. v. Cessatio.

13. Differt ab interdicto, quia cessatio non est censura ut docet Opatovius: cum non ponatur in pœnam, sed in signum gravissimi mœoris ab Ecclesia concepti propter gravissimam injuriam. v.g. si Clerus in se vel in suis bonis supra modum gravatur.

Alias differentias v. in Sentz. Mori L. 3. d. 19. Item ibidem & d. 18. v. alia in particulari.

De Irregularitate.

14. Irregularitas est impedimentum jure Canonico introductum ad suscipiendos aut exercendos Ecclesiasticos Ordines.

15. Alia est ex defectu, alia ex delicto. seu: alia est sine culpa, alia ex culpa. seu: alia est ob indecentiam, alia quæ etiam est ex culpa. Seu alia est para inhabilitas, alia etiam pœna.

6. Irregularitas ex defectu est multiplex. Ex defectu corporis. Ex defectu

7. Irregularitas ex delicto. 2m:

De CENSURIS. 231

animæ, qualiter sunt irregulares illiterati. Ex defectu Sacramenti, qualis est irregularitas bigamiæ, in qua deficit representatio Christi juncti Matrimonio cum vna sponsa Virgine Ecclesia: Ex defectu lenitatis, qualis est ex homicidio aut mutilatione. Sic dividit De La Cruz.

Ad irregularitatem ex defectu corporis reducitur ex defectu natalium, originis, bonæ famæ &c. v. dicta in Sent: & alibi.

17. Irregularitas ex delicto etiam provenit ex multiplici capite. Ex delicto causante infamiam. Inducente poenitentiam publicam. Ex iteratione baptismi indebita Ordinum susceptione. Exercitio Ordinum tempore Censuræ. Exercitio Ordinis qui non habetur. Ex delicto hæresis. Tandem ex homicidio vel mutilatione injusta. Sic dividit Lessana irregularitatem ex delicto.

DISTIN.

DISTINCTIO IX.

De SACRAMENTO EXTRE- MÆ VNCTIONIS.

1. **C**ongruè hoc Sacramentum dicitur Extrema vnctio, quia ultimò eâ vngitur homo. Primò vngitur in Baptismo. 2. in Confirmatione. 3. in Sacerdotali ordinatione. Tandem in Extrema vnctione.

Definitio. Institutio. Necessitas.

2. Extrema vnctio est Vnctio hominû infirmi à Sacerdote in determinatis partibus corporis facta, et per Episcopum consecrata, sub præscripta verborum forma, ad salutem animæ, ac etiam corporis, si expedit divinitus ordinata.

3. Hoc Sacramentum Christus D. instituit & S. Iacobus promulgavit.

Probabile est, esse institutum unâ cum Sacramento Pœnitentiæ, cùm sit huius conluminativum. Gon: in Manuali Thomist: § 1, De Extrema vnct.

Et

De EXTREMA VNCT: 233

Et sic quando Christus D. Marci 6. misit Apostolos, oleo ungere infirmos, hoc Sacramentum potius insinuavit, & non instituit. Nam Apostoli nondum Sacerdotes hanc Vnctionem, etiam non baptizatis, conferbant.

4. De necessitate hujus Sacramenti, idem die, ac de necessitate Confirmationis.

Materia, Forma, Minister.

Materia remota hujus Sacramenti est oleum olivarum simplex ab Episcopo benedictum: Proxima verò est vnctio.

Forma: *Per istam Sanctam vnctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum; In Nomine Patris &c.*

Eadem forma in omnibus vnctionibus repetitur, mutato partium ungendarum nomine.

Nec per tot vnctiones & formas hoc Sacramentum multiplicatur. Quia hæ partiales vnctiones & formæ ordinantur ad vnum finem, sc: ad tollendas reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur.

134 De EXTREMA VNCT.

5. Minister hujus Sacramenti, est proprius Pastor, vel alius Sacerdos de illius licentia.

Subiectum.

6 Homo fidelis lethalter infirmus, est capax hujus Vnctionis. *Infirmatur quæ ex vobis &c.* Iacob. 5. Non tamen expectandum extremum periculum. Ministretur ergo hæc sacra Vnctio infirmis de quorum vita timetur, præ senio deficientibus, amentibus, lucida intervalla habentibus, & devotionem ad hoc Sacramentum tempore lucidi intervalli ostendentibus. Infirmis in phrenesim lapsis, si dum erant sanæ mentis, illud perierunt, nec Sacramenti irreverentia timetur. Imò secundum Samuellem de Lublino, & Armillam, licet antea non periissent; modò sint personæ bonæ vitæ, secus, si vita sit notoriè mala. Cæcis à nativitate, surdis &c. mutilatis: in partibus vicinis ministretur, quia licet exterius per hæc non peccaverint, peccare tamen potuerunt per potentiam.

DE EXTREMA UNCT: 237

uentias interiores illis correspondentes.
Ex vulnere moritu is.

7. Hoc Sacramentum negari debet
sanis, conflictum, mare procellosam,
ingredi-ntibus, ad mortem damnatis,
mulieribus in partu existentibus, nisi ex
morbo in periculo mortis versentur. a-
mentibus a nativitate, pueris rationis
vfu carentibus, peccatoribus obstinatis,
mortuis: de quibus si dubitetur, debeat
sub conditione.

Partes vngenda.

8. Necessario vngendi sunt quinque
sensus, tanquam quinque peccandi radi-
ces. Aliquæ particulares Ecclesiz etiam
pedes propter gressum, & renes propter
concupiscibilis ardorem vngunt. Sed
renum vntio in mulieribus pudoris gra-
tia omittitur.

9. Obseſues: Sacerdotes non in pal-
ma, vbi Chrismate sunt vnti, sed in ex-
teriori manus parte, vel infra palmam
vngi debere: licet absolute nihil referat
in palmis vngi.

236 De EXTREMA VNCT:

10. An vero inter partes vngendas necessariū sit servandus ordo, negandum est. Sed quod utrumque organum sensūs ex præcepto sit vngendum, tenet Bonac. in præf. punc: 5. ex Naldo, vbi viget consuetudo.

11. in casu necessitatis, vnum oculum, aurem, manum, narem, & os, velociter sine forma Crucis vngere sufficit, & vnā formā dicere. *Per istam vñctionem, & suā piissimā misericordiam indulgeat Tibi Deus, quidquid peccāsti per visum, auditum, gustum, odoratum & tactum.*

Iteratio.

12. In vnā infirmitate, in qua infirmus non nisi semel appropinquat morti, non debet hæc sacra Vñctio iterari. Sed si post Vñctionem in periculo mortis factam, à quo infirmus liberatur, elapso aliquo tempore arbitrio prudentis viri, in aliud periculum incidat, etsi plenè non convaluerit, potest iterum vngi.

Effectus.

13. *Extremæ Vñctionis tres præsertim*
nume-

De EXTREMA VNCT: 237

numerantur effectus. 1. est gratia tollens reliquias peccatorum: quæ sunt debilitas ad resistendum diaboli tentationibus, debilitas ad sustinenda mala, proclivitas ad malum. Hic effectus est primarius. 2. Est remissio peccatorum. 3. Sanitas corporis, quando expedit.

Præter hos sunt & alij, scilicet diminutio pænæ pro peccatis debitæ, protestatio decedentis, quod in fide moriatur, spiritualis animæ hilaritas, devotionis excitatio, robur contra dæmonis insidias, tandem diabolicæ potestatis arctatio.

Sed hi ultimi quatuor ad primum reducuntur.

DISTINCTIO X.

De SACR: ORDINIS.

1. **C**ongruè hoc Sacramentum dicitur Ordo, quia per illud in certo dignitatis Ecclesiasticæ gradu debitè collocamur,

Definitio, Institutio, Necessitas.

2. Ordo, est Signaculum quoddam Ecclesiæ.

fia, per quod spiritualis potestas traditur Ordinato. Mgri in 4. dist: 24.

3. Institutus à Christo D. in vltima Cœna dicente: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et licet tunc præcipue institutum Sacerdotium, atque & alij Ordines instituti, vtpotè eminenter in Sacerdotio contenti, & ad hoc ordinari.

4. Est autem Ordo principaliter institutus ad communem Ecclesiæ vtilitatem, & ad aliorum salutem, in quos spiritualis potestas exercenda. Est necessarius simpliciter toti Ecclesiæ & non quilibet in particulari.

Materia, Forma, Minister

5. Materia remota Ordinis est res quæ Ordinando traditur. Proxima, est talis rei traditio. Forma, sunt verba ab Episcopo modo imperativo prolata, cum facultatis, quæ confertur, expressione.

6. Solus Episcopus est Ordinarius Sacramenti Ordinis Minister.

Conditiones.

7. 1. Confirmatio. 2. Prima tonsura.

ra. 3. *Ætas legitima.* 4. *Intentio.* 5. *Morum probitas testimonialibus comprobata.* 6. *Dimissoria, si alibi ordinatur, etiam pro prima tonsura.* 7. *Vita bonitas, hoc est, esse in gratia, & sic supposito mortali peccato, necessaria confessio vel saltem contritio pro exigentia casuum.* Nam si communicandum, necessaria confessio. 8. *Scientia.*

9. *Temporum interstitia.* Et sic Minoribus initiatus per annum expectet Subdiaconatum, & eadem interstitia serventur inter alios Ordines.

10. *Tempus.* Conferantur ergo Ordines Sabbathis quatuor Temporum, nec non Sabbatho *sistentes*, & Sabbatho *santo*, tempore Missæ. Minores tamen conferri possunt diebus Dominicis & Festivis, dummodò Episcopus non videatur tenere *generalem ordinationem*. Sed prima Tonsura quolibet die conferri potest.

11. *Locus.* Qui in ordinatione solenni est Ecclesia. In privata, sacellum, vel capella.

12. Titulus. Hic triplex est. Beneficij. Patrimonij. Paupertatis seu Professionis in Religione approbata. &c.

13. Carere impedimentis de quibus
mox.

Ætas.

8. Pro tribus Minoribus, septem completi. Pro Acolythatu, duodecim completi. Pro Subdiaconatu vigesimus secundus, pro Diaconatu vigesimus tertius, pro Sacerdotio vigesimus quintus, inchoati. Pro Episcopatu trigessimus completus. In defectu ætatis ad sacros Ordines solus Papa dispensat.

Si ultimus dies ætatis sit inchoatus potest quis ordinari. Quia in favorabilibus dies inchoatus, habetur pro completo, *l. quâ ætate ff. de testam.*

Scientia.

9. Prima Tonsura non datur, nisi scienti rudimenta fidei, & nisi legere & scribere scienti. Item nisi intendat mundo renuntiare. Trid; sess; 23; c. 4. quoad omnes partes,

Mino.

Minores non dentur ei, qui saltem
linguam latinam non intelligit. Trid:
l. c: 11. & addit. *Nemo ijs initietur, quem
non scientia spes maioribus Ordinibus dignum
ostendat,*

In Subdiaconos & Diaconos non ordi-
nentur, qui literis & ijs, quæ ad Ordi-
nem exercendum pertinet, non sunt in-
structi. Trid: c: 13. & addit. *Sciant maxime
decere, si saltem diebus Dominicis & solemni-
bus, cum altari ministraverint, sacram Com-
munionem perceperint.* Per literas, intelli-
ge divinas, quas v: g: Catechismus Ro-
manus, & similes libri continent.

Sacerdotium denegetur non habenti
scientiam, quâ populus necessaria ad sa-
lutem doceatur, eiq; Sacramenta admi-
nistrentur. Trid. l. c: cap. 14.

Mortaliter peccant qui indigno con-
ferunt Ordines, quia infideliter dona Dei
dispensat, Ecclesiæ detrimentum facit,
honorique Divino. S. Th. in suppl. q. 36:
a: 4. Hæc conditio ab alijs vocatur Exa-
men.

Impedimenta.

10. Prohibentur promoveri ad Ordines. 1. in ò. ignoti. 2. ò. bigami. 3. ò. neophyti. 4. ò. corpore viriati. 5. ò. de thoro illegitimo nati. 6. ò. servi. 7. ò. ad rationem obligati. ante factam rationem, v. g. tutores. 8. ò. homicidæ, quâvis i. s. se occidunt, v. g. carnifex se vel alium mutilans. 9. ò. hermaphroditus, etiam si sexus virilis prevaleat, precipuè, si res sit notoria. 10. omnes alij irregulares.

Numerus Ordinum.

11. Septem sunt Ordines. Ostiarius. Exorcistatus. Lectoratus. Acolythatus. Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus.

Hi unum efficiunt Sacramentum Ordinis. Unum inquam perfectionis finis, cum omnes ad unum finem ordinentur.

Omnes ratione Sacramenti gaudent, cum omnes secundum S. Th. in 4. d. 24. a. 2. q. 1. 2. in ò. characterem imprimant.

12. Isti Ordines differunt inter se: alij

enim sunt *Majores & Sacri*. alij *Minores*, & non *Sacri*. *Majores*, quia *majora* illis incumbunt *ministeria*. & dicuntur *Sacri*, quia habentes tales *Ordines* possunt tangere *res sacras*. Obligantur ad *castitatem* & ad *officium Divinum*, unde sunt Deo *specialiter* *mancipati*.

Minores verò dicuntur, quia *minora* illis incumbunt *ministeria*, nec habent *annexa*, *votum castitatis* & *Officium Divinum*.

13. *Majores* sunt : *Subdiaconatus*, *Diaconatus*, *Presbyteratus*. *Minores*, *Ostiaratus*. *Lectoratus*. *Exorcistatus*, *Acolythatus*.

Prima tonsura.

14. *Prima tonsura* non est, nisi, *largomodo*, *Ordo*, sed solum *dispositio* ad *Ordines*. Multò minus *Cantoratus*, cum non habeat *specialem respectum* ad *Eucharistiam*.

Imò nec *Episcopatus* est propriè *Ordo*. Id *Ordinis* *eminentia* & *extensio*. *S. Th. in 4. d. 24. q. 3. art. 2. in O. & in Suppl. q. 40. a. 5. Vide dicta in 4. senti*

Thomist. d: 51. Idem docetur de Papatu. à fortiori, nec Archiepiscopatus, Primatus, Metropolitatus, Patriarchatus, Cardinalatus, est Ordo.

15. Definitur Tonsura: Est professio quadam vite spiritualis, per quam homo numeratur in Clerum, & fit capax beneficij Ecclesiastici, aliorumq. privilegiorum.

16. Dicitur, Prima Tonsura, quia ante omnes Ordines primò confertur solet. Qui illam sulcipit, appellatur Clericus.

17. Sic confertur: Tondentur capilli in summitate capitis admodum Coronæ, quæ significat perfectionem vitæ, & quilibet dum tondetur, dicit: *Domine pars hereditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restituas hereditatem meam mihi.* Cath: Rom.

18. Tondentur capilli ad significandum, quòd sicut capilli, qui sunt pars corporis supervacanea, tondentur, ita anima Clerici debet contemnere res externas & esse vacua carnis humanis. Cath: Rom: de Sacri Ord:

19. S. Petrus dicitur primam tonsuram

ram primò instituisse in memoriam Coronæ spinæ impositæ Capiti Christi : Cath: Rom: ibid.

Officiarius.

20. Est *Spiritualis potestas*, per quam ordinatus in *Officium*, potest dignos recipere, & indignos, ab introitu templi repellere, ad Eucharistiæ Sacramentum recipiendum.

Ejus materia remota, claves Ecclesiæ, proxima, earum ab Episcopo traditio, cum quibus ab Archidiacono, aut ab alio vicem gerente deducitur ad claudendam & aperiendam januam Ecclesiæ. Aliqui pro materia addunt cymbalum. Forma verò: verba Episcopi, in quorum prolatione & clavium traditione character imprimuntur.

Lectoratus.

21. Est *Spirituali potestas*, quâ ordinatus in *Lectorem* potest prophetias in Ecclesia legere. Ejus materia remota liber prophetiarum, proxima, traditio. Forma, verba Episcopi, in quorum prolatione & mate-

riæ traditione character imprimitur;

Exorcistatus.

22. Est spiritualis potestas, quæ ordinatus in Exorcistam potest daemones expellere, ne quoniam ab Eucharistia sumptione impediat. Ejus materia remota liber exorcismorum. Forma, verba Episcopi, in quorum prolatione & materia traditione character imprimitur.

Acolythatus.

23. Est spiritualis potestas quæ ordinatus in Acolythum potest ad altare vases cum vino & aqua, accendelas deferre. Ejus materia remota saltem vases vireos, & candelabrum cum candela extincta. Proxima horum traditio. Forma, verba Episcopi. Character imprimitur in traditione vireoli secundum S. Ch. in Supple 3. p. q. 33. art. 5. ad 6, cum ille actus sit principalior, & immediatus ad Eucharistiam ordinatus: sic enim preparatio materiae. In candelabri traditione, utpote acta benedictio candelae, potius extenditur quam imprimatur. E. accet

Aco.

Acolythus à candelabri ministerio denominetur, non ideo fit quia principalis sed notius.

Subdiaconatus.

24. Est spiritualis potestas quâ ordinatus in Subdiaconum potest calicem cum pane & vino ad conficiendam à Sacerdote Eucharistiam preparare. Ejus materia calix vacuus, cum patena vacua. Proxima, horum ab Episcopo traditio. Forma, verba Episcopi, in quorum prolatione & materiae traditione character imprimitur.

Opatovius de Sacr: Ord: præter assignatam materiam proximam, assignat traditionem libri Epistolarum: Sed Gab: à S. Vinc: hanc dicit esse complementum & partem integram ad significandum actum secundarium.

Hæc servantur in collatione

Subdiaconatus.

25. Primò examinatur quoad scientiam & alia requiritur. 2. Quoad titulum, vel beneficium vel Patrimonij, ut habeat unde vivat. Si vero sine ordinationem

fecerit pactum de non petendo, vel restituendo postquam ordinatus fuerit, id quod illi pro titulo datum, peccat graviter, utpote in gravi materia decipiens Episcopum & incurrit suspensionem. v. De la Cruz de susp: n: 5. Si durante suspensione exercet Ordinem susceptum, incurrit irregularitatem à solo Papa dispensabilem. Si casus occultus, Episcopus dispensat. Nav: in Man: c: 27. Tertiò paratur cum alba, cingulo & manipulo. Quorum significatio in sequentibus explicabitur. Hæc alijs ordinibus sacris applicanda

Diakonatus.

26. Est *Spiritualis potestas quâ ordinatus in Diaconum potest Evangelium solemniter in Ecclesia canere.* Materia remota liber Evangeliorum, proxima ejusdem traditio. Excepto sacerdotio, sufficit materiam tradere per Archidiaconum. Si v. Odo n: 6. Forma sunt verba Episcopi in quorum prolatione, & materiz traditione character imprimitur.

Opere

Opat: de Sac: Ord: disp: 1. q: 4. præter traditionem libri Evange: iorū affi: gat pro materia proxima manuum impositionem. Sed Gab. 25 Vinc: pro perfectione & complemento.

Tempore tamen Apostolorum materia erat manuum impositio, & modo est apud Græcos. Unde ad similes difficultates dicenda est materia à Christo D. in genere: in specie verò ab Ecclesia determinata ut v. Goner in Manuali Thomistarum de sac: Ord: c: 3.

Presbyteratus.

27. Presbyter ex Græco idem dicit quod Senior, non tantum spectando ætatem sed & morum gravitatem, prudentiam & doctrinam.

Attendendo rem, Presbyter est qui habet potestatem conficiendi corpus & sanguinem Christi D. Quia Presbyteratus designatur Spiritualis potestas quâ Ordinatus in Presbyterum, corpus & sanguinem Christi D: conficit. Ejus materia remota est calix cum vino & patena cum hostia. Proxima horum

traditio. Forma. accipe patellat missæ. *de Sacrificiis et de Missæ celebrandis. Dominicus.* In usus prædicandis & materiaz traditione character imponitur.

28. Institutus à Christo D. in ultima cœna, panem & vinum in corpus & sanguinem convertente. Et tunc instituti alij Ordines, utpote in Sacerdotio eminenter contenti, non recurrentes ad alias difficultates quando instituti.

Officia Ordinum.

29. Officium Ostiarii est januam Ecclesiæ aperire & claudere. 2. cymbalum tempore Sacrificij pulsare. 3. excudere ab Ecclesiâ indignos. Tales sunt infideles, hæretici, excommunicati, interdicti. 4. admittere dignos. 5. Missæ assistere, ne quis proprius quàm par est ad altare accedat. 6. cohibere strepitus, clamores, & alia, quæ celebrantem turbant: &c

Officium Lectoris.

30. Est prophetias in Ecclesia legere. Catechismus Romæ dicit, etiam lectiones ex novo testamento annuntiare: sed

hica & secundarius. Nam materia huius Ordinis est Liber Prophetiarum.

Refertur ab Opat: Lectorem aliquando legisse Evangelium supra pulpitu: quod intellige extra Missam & dum notarium officium peragitur.

Adverte. Dum dicitur, officium Lectoris esse predicare, intelligè, recitative, legendo publicè Prophetarum libros.

2: Officium Lectoris est catechumenos fidei rudimenta docere.

Cave, ne in Minoribus existens, panes & novos fructus benedicas: hoc enim Lectori jam non committitur.

Officium Exorciste.

3: Est nomen Domini super energumenos, hoc est, ab immundis spiritibus obsessos, invocare &c.

Officium Acolythi:

32. Est cereos deportare, dum Evangelium legitur, offerturq; sacrificium. 2do. Subdiacono vireolos eum vino & aqua ad Eucharistiam conficiendam præparare.

L.

Off.

Officium Subdiaconi.

33. Est, 1. Panem & vinum in sacris vasis, Diaconus, ut Sacerdoti offerat, preparare ac ministrare. 2. Epistolam in Missa solenni cantare. 3. Palas & Corporalia adnoscere. 4. Crucem in Processionibus deferre, &c.

Officium Diaconi.

34. Est, Episcopum sequi concionantem. 2. Ministrare ad altare. 3. Solenniter baptizare ex commissione Parochi, sed in necessitate. 4. predicare, saltem per modum catechizantis. 5. in Missa solenni Evangelium cantare, & in Matutino Horarium recitare, &c.

Officium Sacerdotis.

35. Est, 1. offerre Missæ sacrificium, quâ ratione dicitur, sicca faciens. Huc revocatur preces pro populo ad Deum fundere, & esse Mediatorem inter Deum & hominem. 2. benedicere, quâ ratione, dicitur sacras. 3. præfari, quâ ratione dicitur præsul, vel etiam sacer Dos inter personas consecratas, 4. prædica-

re, quâ ratione dicitur, sacra docens. s. Sacramenta conficere & ministrare, quâ ratione Sacerdos, dicitur, sacra dans. Vnde in Pontificali hæc assignantur. Offerre, benedicere, præstare, baptizare (quo revoca alia Sacramenta) & prædicare.

Plura de his videbis apud Opatovium de Sacram. Ordinis.

36. Secundum aliquos, ait Gab. à S. Vincent. v. Ordo, officium Diaconi & Subdiaconi præstari possunt ab existente in Minoribus, sine stola tamen & manipulo, aliâs esset irregularitas ex defecto. Qui verò nullis ordinibus initiatus, præfata officia nullo modo exercere valet, refert idem Doctor.

Onera Sacrorum Ordinum.

37. Qui in sacris Ordinibus constituti speciali obligatione tenentur ad castitatem, suntque sacrilegi per violationem ejusdem. Præterea tenentur sub peccato mortali ad dicendas horas canonicas.

38. Occasione hujus, scias quatuor

esse genera Personarum obligatarum ad horas Canonicas. In Sacris Ordinibus constituti. Beneficiati. Professi choro addicti & Moniales.

Effectus Ordinum.

39. Duo præsertim numerantur, sc. augmentum gratiæ & character.

Ritus Ordinum.

40. Hi sunt. 1. Ordines non conferantur post prandium. 2. Sacri non dentur sine Missa. 3. dentur in Ecclesia Episcopali nisi aliter Episcopus ordinaverit. 4. cum debitis vestibus. Minoribus initiandi cum superpelliceo accedant. In Subdiaconum ordinandus, cum amictu, alba, cingulo, manipulo & Dalmatica accedat. In Diaconum præter hæc, cum stola. In Sacerdotem cum his, insuper cum casula, omissa Dalmatica, accedat.

Significatio vestium in Sacris constitutorum.

41. Amictus significat velum, quo Christi facies in domo Caiphæ velata fuit à Ministris dicentibus: prophetiza nobis Christe, quis te percussit.
Alba

Alba significat vestem albam, quâ Herodes Regem gloriæ Christum inducit irrisorè.

Cingulum quo *alba* comprimitur significat primum ligamen, quo Iudæi, Christus non comprehendentes ligarunt.

Manipulus significat secundum ligamen, quo Sanctus D. flagellandus, ad columnam ligatus fuit,

Stola significat tertium ligamen Christi, quo, ad crucifigendum ductus, ligatus fuit.

Casula seu *Planeta*, significat purpuram; quâ Christus ducendus in montem Calvarie crucifigendus, in domo Pilati indatus fuit. Vel etiam *Crucem*, quæ in humeros ejus imposita fuit, P. M. Camillus in Cæremoniali Missalis O. N.

Alia significatio ex S. Thoma.

42. *Amictus* significat fortitudinem ad divina. *Alba*: puritatem. *Cingulum* repressionem carnis.

Subdiaconus habet *Manipulum* in sinistra quasi sudarium ad extergendum vul-

cum

tum, quo significatur extersio minimarum culparum (significat etiam manipulus fructum bonorum operum.)

Diacono additur *Stola* significans applicationem ad ministerium in ipsis Sacramentis.

Dalmatica vestis larga significat largam Sacramenti dispensationem. Ipse enim sanguinem dispensat (sed hoc jam non est in usu) in dispensatione autem largitas requiritur.

Stola in utroque humero Sacerdotis, plenam potestatem dispensandi sacramenta.

Casula: Charitatem quia conficit Sacramentum charitatis sc: Eucharistiæ. Ita S, Th: in supplem: 3. p: q, 40. a: 7. excepta utraque parentesi

Significatio vestium Episcopaliū.

43. Episcopis adduntur novem ornamenta super Sacerdotes, quæ sunt caligæ, sandalia, succinctorium tunica, dalmatica, mitra, chirotheca, annulus, baculus, quæ novem sunt quæ ipsi supra Sacerdotes possunt, sc: Clericos ordinare, Virgines benedi-

*cere, Basilicas dedicare, Clericos deponere.
Synodos celebrare, Chrysma conficere vestes &
vasa consecrare.*

*Vel per caligas significatur rectitudo
gressuum.*

*Per sandalia, quæ pedes tegunt, con-
temptus terrenorum.*

*Per succinctorium quo stola ligatur cum
alba, amor honestatis.*

*Per tunicam perseverantia, quia Ioseph
dicitur tunicam talarem habuisse, quasi
descendentem usque ad talos, per quos
significatur extremitas vitæ.*

*Per Dalmaticam largitas in operibus
misericordiæ.*

*Per Chirothecas cautela. Per Mitram
scientiæ utriusque testamenti, vade &
duo cornua habet.*

*Per baculum cura pastoralis, quæ de-
bet colligere vagos, quos significat cur-
vitas in capite baculi, sustentare infir-
mos, quod ipse itipes significat baculi. Sed
pungere lentos, quod significat stimulus
in pede baculi. vnde verius.*

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbidæ, lentæ.

Per

Per *annulum* Sacramenta fidei, quæ Ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt in Ecclesia loco Christi.

Sed ulterius.

Archiepiscopi pallium habent, signum privilegiatæ potestatis, significat enim torquem aureum quam solabant legitime certantes accipere. Hæc S. Th. in terminis loco cit.

DISTINCTIO XI.

De MATRIMONIO.

DEFINITIO & INSTITUTIO.

1. **P**reambula Matrimonij sunt Sponsalia, quæ sunt *mutua futurorum nuptiarum promissio*. S. Th. in Suppl. q: 43. a: 1. Matrimonium verò secundum rationem contractus naturalis consideratum est *legitima conjunctio maris & femine in usum conjugij, individuum vite consuetudinem retinent*, Labar de matrim. debet 1. § 2.

Sed in ratione Sacramenti consideratum, est *nova legis sacramentum à Christo*
D.

De MATRIMONIO 219

*D. institutum causativum gratia unitivæ. N.
P. Salazar.*

Gratia enim quæ in hoc Sacramento datur, significatur per modum vinculi & conjunctionis & ordinatur ad mutuam supportationem Item, ad honestam procreationem & educationem prolis. Mose: in Exam, approb, tit: 1 q, 5 Nec solum in hoc Sacramento significatur gratia conjungens conjuges adinvicem, sed etiam significatur minus principaliter unio Verbi cum humanitate, & conjunctio Christi cum Ecclesia.

2. Juxta varietatem temporum est variè institutum matrimonium. In statu innocentiae, est institutum in officium naturæ, ad propagandam speciem humanam. In statu naturæ lapsæ, ultra hoc, in remedium concupiscentiæ. In lege Gratiæ à Christo D. in ratione Sacramenti. S. Th: in Suppl: q, 42. a 2 Institutum in peccatum. Sive Ioan: 2. in Nuptijs. v. 1. dicens: 19. dicendo: *Quod Deus coniungit, homo non separet.*

*O fides mea inter spolia & Matrimonium.
Disce.*

3. Differunt in hoc, quod Matrimonium sit indissolubile, & non possit contrahi, nisi post annos pubertatis utriusque; Sponsalia verò multis casibus solvuntur, & statim post septennium contrahi possunt.

Materia & Forma.

4. Materia remota; sunt ipsi contrahentes, vel corpora ipsorum.

Utriusque conjugis consensus mutuò per verba, vel per nuntus, expressus, est materia proxima, & forma hujus Sacramenti, sub diversa tamen ratione. Quatenus enim consensus conjugum habet rationem traditionis, est materia; quatenus habet rationem acceptionis, est forma. Sumitur ex D: Th: in Suppl: q: 41. a. 1. ad 1, & 2.

Et sic verba Sacerdotis. *Ego vos coniungo*, non sunt forma hujus Sacramenti. Horum verborum non est tensus. *Ego vos coniungo*, aliàs non conjunctos, sed confirmo, & benedico vestram conjunctionem. vel, *ego vos coniungo in facie Ecclesiæ*, ut pro veris conjugibus coram hominibus
sicis

fitis, De la Cruz, de Matrim, q: 1. n: 1.

Minister.

5. Minister Essentialis Matrimonij, sunt ipsi contrahentes: cum ipsi tantum ponant formam, ut patet ex Concilio Florent: in Decreto Unionis Armenorum. Sacerdos enim tantum est Minister accidentalis, alias Matrimonia clandestina non fuissent valida ante Concilium Trid. quod est contra Sess. 24. c. 1.

Bona Matrimonij.

6. Sunt, Fides, proles, Sacramentum. Fides, ne cum alijs conjuges misceantur. Proles, ut Christianè educetur. Sacramentum, ut Matrimonium non separetur

Finis Matrimonij.

7. Est, 1. propagatio speciei, & conservatio individuorum. 2. remedium concupiscentiæ, 3. commoditas obsequij utriusque ad invicem.

Effectus

8. Sacramenti Matrimonij, est Gratia
vni-

vnitiva, hoc est, gratia sanctificans, vt importat mutuam concordiam. decentem vsum Matrimonij moderando carnis concupiscentiam, familiar prudentem gubernationem, Christianam proli educationem, rerum domesticarum diligentem curam. dispositione, & fidelem dispensationem: Molc. 2 p. Tyroc: artis Pænit: §: 4 n. 25.

Banna.

9. Antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festis in ecclesia inter missarum solennia, publice denuntietur, inter quos Matrimonium contrahendum. Trid: sess, 24. cap, 1.

Hæc faciant coniuges, vt rectè suscipiant hoc Sacramentum

10. 1. Careant impedimento, præcipuè dirimente. 2. Careant peccato mortali aliis peccarent mortaliter sacrilegè. 3. Confiteantur & communient, Sed hoc consilium. 4. deuotè & reuerenter accedant. 5, habeant rectam intentionem,

nem, & non contrahant libidinis causâ.

*In celebratione Matrimonii hæc
facienda.*

11. 1. Contrahant in facie Ecclesiæ.
2. coram proprio Parocho, vel alio Sa-
cerdote de Parochi seu Ordinarij licen-
tia. 3. adfint saltem duo testes. 4. inter-
roget Parochus contrahentes, an velint
contrahere Matrimonium de præsentî,
& notificetur de illorum mutuo consen-
su. 5. Parochus dicat hæc: Ego vos con-
juncto in Matrimonium, In Nomine Patris &c,

Post Matrimonium.

12. Parochus in libro ad hoc deputa-
to nomina Conjugum, testium, diem,
& locum contracti Matrimonij descri-
bat, & librum apud se diligenter custo-
diat.

Impedimenta impediuntia tantum.

13. Impedimenta Matrimonij dupli-
cia sunt: alia tantum impediunt, nè li-
cité contrahatur Matrimonium, val dum
tamen est. Alia, contractum dirimunt,
cuiusmodi invalidum,

14. Impedimenta tantum impediencia sunt quinque: votum, interdictum, sponsalia, catechismus, & crimen.

15. Crimen est multiplex, quo commissio, non licet ducere uxorem. 1. occidio vxoris adulteræ propria authoritate facta. 2. Presbytericidium, per iudicem declaratum. 3. Matrimonium cum Moniali scienter contractum. 4. suscepio proprii filij in Baptismo aut Confirmatione malo animo, vt scilicet contrahat cognationem cum propria vxore. 5. publica pœnitentia. Sed hæc, iam non est in vlu. 6. raptus alienæ sporis. Sed hoc, post Trid: est etiam dirimens secundum dicenda in sequentibus. 7. incestus cum propria affine, vel etiam cum consanguinea. Sed hoc secundum negat D. Th: & alij apud de la Cruz, q: 4. n. 1 de Mat. Hoc impedimentum criminis, juxta Sanchez, Ledesma, & alios apud Bonac: de Matr: qu: 3. punct: 14. n. 21. non inducit mortale, etsi dispensatio non petatur.

16. Si quis dispensationem desiderat, adeat

adeat Episcopum, qui in omnibus tantum impediens impediens dispensat, excepto voto castitatis perpetue & Religionis. Candelabrum aureum de Matr: nro ex Ur: Anronino & Palud.

17. Nomine voti intelligitur votum simplex Religionis aut castitatis, vel votum non nubendi.

18. Nomine Interdicti venit prohibitio, qua certo anni tempore interdicitur Matrimonium ab Ecclesia. Item si ab Ordinario loci, aut Curato interdicitur contrahere Matrimonium, donec constet non esse impedimentum, aut aliam ob causam.

19. Tempus Interdicti incipit à media nocte præcedente primam Dominicam Adventus, usq; ad Festum Epiphaniæ, & à media nocte ante Feriam quartam Cinerum usq; ad Dominicam in Albis inclusivè, Trid: sess. 24. c. 10.

Interdicitur autem hoc tempore solennitas nuptiarum, v: g: accipere benedictionem in Ecclesia, aut convivium solenniter celebrare, & contra faciens

peccat mortaliter, quia in re gravi transgreditur præceptum Ecclesiæ. Bonac: loc. cit. n. 4. cum alijs Doctoribus.

Non interdicantur hoc tempore sponsalia. Item, non prohibetur contractus Matrimonij & consummatio atq; Banorum publicatio: dum modò nullæ adhibeantur nuptiales solennitates. Item, non prohibetur privatum traducere tempore Interdicti sponsam in domum sponsi.

20. Impedimentum sponsationum, vtdum quis contraxit cum aliqua de futuro, non potest cum alia contrahere de presenti.

21. Impedimentum Catechismi est, dum quisceptor fuit in Catechismo tantum & non in Baptismo & Confirmatione, v.g: tenendo baptizandum, & respondendo ejus nomine Ministro interroganti, an credat, an renunciet diabolo? &c.

Impedimenta dirimentia.

22. Error, coactio, volum, cognitio, criminositas, disparitas, vis, ordo, ligamen, bonitas.

Si sis affinis, si forte coire nequibis,
 Si Parachi, & duplicis desis presentia testis;
 Raptaq; sit mulier, nec parti reddita tute.
 Hac facienda vetant connubia, facta retractant.

Error Persona

23. Tunc est, si quis putat contrahere cum Catharina, & contrahit cum Agnete. &c..

Conditio.

Quando liber ducit servam, putans esse liberam, & è contra.

Votum Solenne.

Quale communiter est Religiosorum.

Cognatio.

Quæ est triplex, spiritualis, legalis & naturalis..

Crimen.

Est quadruplex. 1. Si adulteri sibi invicem promiserunt de Matrimonio contrahendo, post mortem alterius conjugis. 2. Si vir & femina convenerunt ad occidendum conjugem, ut inter se contrahant, & de facto occidunt: oritur inter eos impedimentum iudicans etiam

nullo præmisso adulterio: 3. Si vnus conjugum occidat alterum conjugem animo contrahendi Matrimonium, etiam eo nesciente, cum quo intendit contrahere, dummodò interveniat adulterium cognitum ab ipsi adulteris. 4. Si adulteri contraxerunt vivente innocente, dummodò vterq; adulter sciat alteram conjugem esse superstitem. Et sufficit adulterium subsequutum, vt docet Armilla v. Matrimonium. n: 33. & Bonac. de Matr: q. 3. punct. 6. n. 8.

Cultus disparitas.

Vt si fidelis contrahat cum infideli, id est, cum non baptizata.

Vis,

Quando quis cogitur ad contrahendum Matrimonium per metum v: g. mortis, vel notabilis verberationis; & si tunc interdò consentiat. Nam aliàs hoc impedimentum non esset juris Ecclesiastici, sed naturalis: cum defectus consensus, seu intentionis, ex se verum contractum destruat. Scias: in foemina minor metus requiritur.

Ordo

Ordo sacer.

v. g. Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus.

Ligamen.

Id est, qui Matrimonio rato licet non consummato iunctus est, non potest contrahere cum alia, nisi post mortem prioris.

Publica honestas.

Ex Sponsalibus de futuro oritur. ut si quis despondeat puellam, licet eam carnaliter non cognoverit, nullus ex consanguinitate eius potest eam ducere; nec ipse aliquam de consanguinitate sponsae. Haec propinquitatis tantum extenditur ad primum gradum.

Affinitas.

Id est, cognatio quaedam ex copula carnali procedens. Quia enim duo, habent copulam, tunc consanguinei redduntur illis affines. Consurgit autem affinitas non solum ex copula licita Matrimonij, sed etiam ex copula illicita. Et quidem ex copula licita ad quartum gradum.

270 De MATRIMONIO

dum, ex illicita ad. secundum gradum
inclusivè.

Impotentia còcundi.

Matrimonium clandestinum.

Hoc est, in absentia Parochi, & duo-
rum testium contra statum, est illicitum,
& novo jure Tridentini, nullum.

Raptus.

Inter raptorem & raptam, quam si-
ne rapta est, in potestate raptoris, non po-
test esse Matrimonium. Et raptor, auxi-
liantes, consuetes, faventes, excom-
municantur, manent perpetuò infames.
Quod si sint Clerici de proprio gradu
decidant & tenetur raptor, rapta n de-
center arbitrio Judicis dotare. si ve eam
in uxorem ducat cessante rapto & liberta-
ti restituendo, si ve non. Trid: sess, 24,
cap: 6.

Nota, raptum tunc propriè commic-
ti, quando mulier vi rapitur ad Matri-
monium, non verò si rapiatur ob aliam
causam, etiamsi rapiatur causa libidi-
nis, Sanchez, Et declaravit Sacra Con-

grega-

De MATRIMONIO 271

gregatio, quam insinuat Summa Dianæ,

v. *Impedimenta Matrimonij.* n. 22.

Hæc duo Opuscula, scilicet, de decem
Dei Præceptis, & Sacramentis, desum-
pta sunt ex Opusculis Sententiarum Mo-
ralium proprio labore compositarum.

Hæc subsint infallibili iudicio,

S. Matris Ecclesiæ.

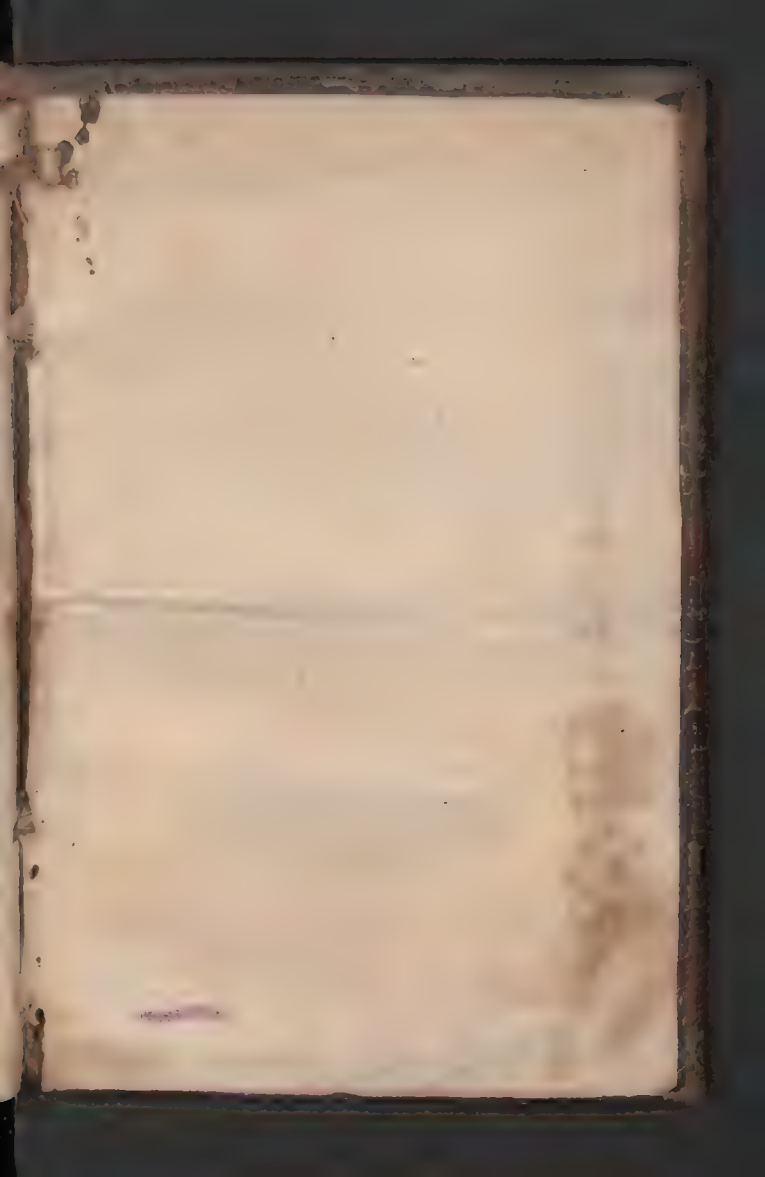

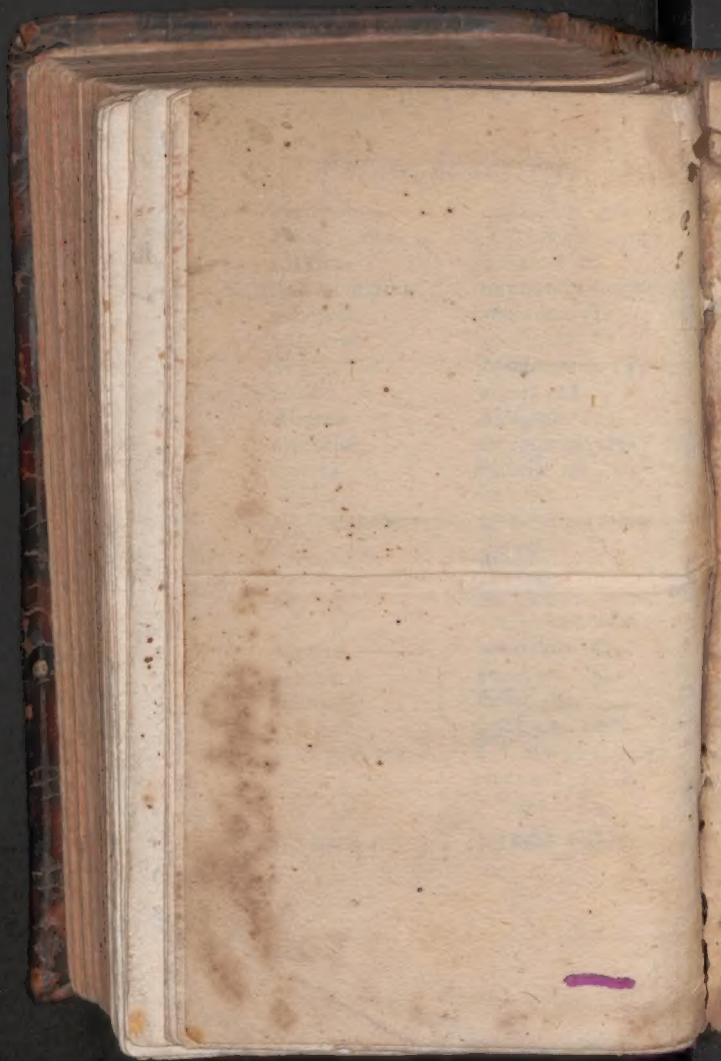
Erra

Errata sic corrige.

christallus.	crystallus. 27.
De fidleibus	De fidelibus. 30.
maTimè	maximè 45.
non au dicitur	non autem dicitur. 47
venereris	venereis. 55.
apeenda	aperienda. 81
Præcipatio	Præcipitatio. 84.
alinâ	alienâ. 88.
Abgaro	Abagard. 109.
arreptios	arreptitios. 117.
spaiula	spatula. 118.
imbira	imbibita. 123.
traditur tempora-	traditur res tempora-
lis	lis 142.
judicijs.	indicijs. 152.
de	die 154.
principium.	principum 156.
baptizo	baptizato 185.
verbus	versibus. 190.
fallus	fallus 191.
pertinet	pertinent. 241.
2. 2. q. q. 1. 2.	q. 1. 2. 2. q. 2. 245.
peccant	peccat. 241.
proprius	propius. 250.

Cætera corrigat benevolus Lector.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0025015

6
J.B.
1800
1

